

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar samt vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagstiftningen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar revideras i sin helhet. Enligt förslaget ersätts den gällande lagen om offentlighet vid rättegång av den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, som är en allmän lag som reglerar offentligheten vid rättegångar i de allmänna domstolarna. Lagen gäller inte förvaltningsprocess.

Propositionen syftar till att öka offentligheten vid rättegångar i de allmänna domstolarna. Propositionen syftar också till att stärka domstolarnas möjligheter att enligt prövning från fall till fall, på ett mångsidigare och smidigare sätt vid rättegången beakta både rättegångens offentlighet och skyddet för privatlivet samt övriga omständigheter som påverkar offentligheten vid en rättegång. Vidare är syftet att främja mediernas möjligheter att sköta sin uppgift att de facto förverkliga offentligheten vid rättegångar.

Propositionen syftar dessutom till att klargöra bestämmelserna om offentlighet vid rättegång. Enligt förslaget skall alla de centrala bestämmelserna om offentlighet i fråga om rättegångens olika delar finnas i samma lag när det gäller de allmänna domstolarna.

Offentligheten ökar särskilt vid rättegångar där förfarandet är skriftligt. Enligt förslaget skall en mindre del av rättegångshandlingarna än förut vara sekretessbelagda direkt med stöd av lagen.

Enligt förslaget är domstolsavgörandena alltid offentliga, om inte domstolen under vissa i lag föreskrivna förutsättningar förordnar att ett avgörande skall hemlighållas till någon del. Domslutet och de tillämpade lagrummen är dock också i ett sådant fall offentliga. Om ett ärende är samhällligt betydelsefullt eller har väckt stort allmänt intresse,

skall en offentlig redogörelse utarbetas som innehåller ärendet i huvuddrag och avgörandets motiv. Redogörelsen skall utarbetas oberoende av ett sekretessförordnande.

Det föreslås också att offentligheten hos de grundläggande uppgifterna om en rättegång, de s.k. diarieuppgifterna, utökas. Avgörande skall inte längre vara om en uppgift har registrerats i ett diarium eller inte. Det föreslås dock samtidigt att möjligheten att hemlighålla en parts identitet utökas. I framtiden skall inte bara identiteten hos målsäganden i ett brottmål utan också identiteten hos en asylsökande vara sådana uppgifter som inte behöver lämnas ut, om utlämnandet av uppgifterna skulle äventyra säkerheten för asylsökanden eller dennes närstående.

Det föreslås att förutsättningarna för att hålla en muntlig förhandling inom stängda dörrar alltid skall vara beroende av prövning. Den nuvarande lagens indelning i obligatorisk förhandling inom stängda dörrar och förhandling inom stängda dörrar enligt prövning frångås. I den föreslagna lagen finns heltäckande bestämmelser om kriterierna för när en muntlig förhandling kan hållas inom stängda dörrar. Dessutom ingår i lagen exakta kriterier för när upptagning av en muntlig förhandling genom exempelvis fotografering eller bandning får ske. Nytt är också att offentligheten vid en rättegång kan begränsas i syfte att skydda ett vittne.

Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om det förfarande som skall iaktas vid avgörandet av frågan om offentlighet vid en rättegång. Ett avgörande om offentligheten vid en rättegång är enligt förslaget alltid ett rättskipningsavgörande. I lagen föreskrivs om hörande av parter och andra vid avgörandet av frågan om offentlighet vid rättegång, om interimistiskt förordnande, ny

behandling av ett ärende och sökande av ändring.

I propositionen ingår också förslag till lagar om upphävande av lagen om offentlighet

vid rättegång och om ändring av nio lagar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär ett halvt år efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
ALLMÄN MOTIVERING.....	5
1. Inledning.....	5
2. Nuläge	6
2.1. Lagstiftning.....	6
2.1.1. Lag om offentlighet vid rättegång	6
2.1.2. Övrig lagstiftning	9
2.2. Offentligheten vid rättegång som grundläggande och mänsklig rättighet	10
2.3. Praxis samt missförhållanden i fråga om nuläget.....	14
2.4. Rättsjämförelse	16
3. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	17
3.1. Målsättning.....	17
3.2. De viktigaste förslagen.....	17
3.2.1. Den nya allmänna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	17
3.2.2. Offentligheten vid rättegångar ökar	18
3.2.3. De grundläggande uppgifterna om en rättegång och deras offentlighet ...	18
3.2.4. Rättegångshandlingarnas offentlighet	19
3.2.5. Den muntliga förhandlingens offentlighet	20
3.2.6. Avgörandets offentlighet	21
3.2.7. Procedurbestämmelser	22
3.2.8. Övriga förslag.....	23
4. Propositionens konsekvenser	23
4.1. Allmänt	23
4.2. Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser.....	23
4.3. Konsekvenser för medborgarna	24
5. Beredningen av propositionen	24
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	25
6.1. Samband med andra propositioner.....	25
6.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser.....	26
DETALJMOTIVERING.....	27
1. Lagförslag.....	27
1.1. Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	27
1 kap. Allmänna bestämmelser	27
2 kap. Uppgifter om en rättegång	32
3 kap. Rättegångshandlingarna	35
4 kap. Muntlig förhandling	52
5 kap. Domstolens avgörande.....	65
6 kap. Procedurbestämmelser	71
7 kap. Särskilda bestämmelser.....	82
1.2. Lag om upphävande av lagen om offentlighet vid rättegång.....	82
1.3. Marknadsdomstolslagen	83
1.4. Lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden.....	83

1.5. Rättegångsbalken.....	84
17 kap. Om bevisning.....	84
1.6. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	84
1.7. Lagen om företagssanering.....	84
1.8. Lagen om skuldsanering för privatpersoner	84
1.9. Jordabalken.....	84
6 kap. Inskrivningsansökningar och behandlingen av dem	84
1.10. Lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt.....	85
1.11. Lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar.....	85
2. Ikraftträdande.....	85
3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	85
LAGFÖRSLAGEN.....	88
om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.....	88
om upphävande av lagen om offentlighet vid rättegång	97
om ändring av 15 § i marknadsdomstolslagen	97
om ändring av 16 § i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden	98
om ändring av 17 kap. 34 § i rättegångsbalken.....	98
om ändring av 6 § i lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer.....	99
om ändring av 100 § i lagen om företagssanering.....	99
om ändring av 81 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner.....	100
om ändring av 6 kap. 14 § i jordabalken	100
om ändring av 12 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt.....	101
om ändring av 12 § i lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar	102
BILAGA.....	103
PARALLELLTEXTER.....	103
om ändring av 15 § i marknadsdomstolslagen	103
om ändring av 16 § i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden ...	104
om ändring av 17 kap. 34 § i rättegångsbalken.....	105
om ändring av 100 § i lagen om företagssanering.....	106
om ändring av 81 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner.....	107
om ändring av 6 kap. 14 § i jordabalken	108
om ändring av 12 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt.....	109
om ändring av 12 § i lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar	110

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Med principen om offentlighet vid rättegång avses att vem som helst har rätt och även möjlighet att få uppgifter om en rättegång (*diarieoffentlighet*), att följa med muntliga förhandlingar i en domstol (*förhandlingsoffentlighet*), att få uppgifter om domstolens avgörande (*offentlighet i fråga om avgöranden*) och att ta del av rättegångshandlingarna (*handlingsoffentlighet*).

Principen om offentlighet vid rättegång är en del av den allmänna principen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, som för sin del innebär att var och en har rätt att få upplysningar om en myndighets verksamhet och ta del av dess handlingar, både i frågor som gäller personen själv och i frågor som inte direkt gäller personen själv. Syftet med offentlighetsprincipen är bl.a. att garantera var och en rätt till insyn i det allmännas verksamhet samt en faktisk möjlighet att på ett effektivt sätt utöva sin rätt att delta och påverka.

Med offentlighet vid rättegång avses allmänt att allmänheten har rätt att närvara vid och få upplysningar om en rättegång (*offentlighet för allmänheten*). Till principen om offentlighet vid rättegång hör dock också en motsvarande rätt för den som är part i en rättegång (*partsoffentlighet*). Partsoffentligheten är en viktig del av en rättvis rättegång. Den har ett nära samband med den s.k. principen om hörande, som innebär att en part alltid skall ges tillfälle att bli hörd och säga sin åsikt om den sak som behandlas.

Erfarenheterna visar att utomstående sällan är närvarande under den muntliga förhandlingen vid en rättegång, trots att förhandlingen är öppen för allmänheten. I praktiken förverkligas därför ofta offentligheten vid en rättegång via medierna. I detta avseende har den information som domstolarna lämnar om rättegångarna fått allt större betydelse under den senaste tiden, eftersom allmänheten i

praktiken främst följer med rättegångarna bara via medierna. Sådana omständigheter som är av faktisk betydelse för offentligheten vid rättegång är också t.ex. hur öppet och detaljerat domstolarna motiverar sina avgöranden, hur man kan få tag på handlingar som hänför sig till rättegången och om muntlig förhandling ordnas under rättegången.

Genom offentligheten vid rättegång eftersträvas delvis samma syftemål som med den offentlighetsprincip som tillämpas i myndigheternas verksamhet mer allmänt. Domstolarna kan dock inte till sin ställning och sina uppgifter i alla avseenden jämföras med andra myndigheter. Domstolarna är oberoende av den övriga förvaltningen, och deras uppgift är att utöva domsrätt i samhället och ta tillvara medborgarnas rättsskydd genom att avgöra enskilda mål och ärenden. Domstolarna utövar en i hög grad auktoritativ rättskipning av synnerligen tvingande natur gentemot individer och samfund, eftersom en domstols avgöranden är bindande för parterna i en rättegång. Bl.a. av dessa orsaker har av hävd större vikt lagts vid offentligheten vid rättegång än vid offentligheten inom den övriga myndighetsverksamheten. Offentligheten vid rättegång har också ansetts vara ett av de viktigaste kännetecknen för en demokratisk rättsstat.

Offentligheten vid rättegång har stor betydelse för kontrollen av domstolarnas verksamhet. Genom offentligheten har medborgarna möjlighet att övervaka domstolarna. En större insyn i domstolarnas verksamhet ökar också medborgarnas tilltro till domstolarna. Det är lättare att hysa tilltro till att verksamheten i domstolarna är tillförlitlig och korrekt om den är öppen än om den sker i hemlighet. En annan viktig sak är att medborgarna genom offentliga rättegångar får kunskap om rättsordningens innehåll. Eftersom domstolen vid en straffprocess utövar betydande offentlig makt av tvingande natur är offentligheten med tanke på hela förfarandets godtagbarhet

särskilt viktig vid brottnålsrättegångar. Det centrala syftet med offentligheten vid rättegång är att skydda parterna mot rättskipning som sker i hemlighet. Offentligheten vid rättegång är följaktligen också en del av en rättvis rättegång och en viktig garanti för parternas rättsskydd.

Offentligheten vid rättegång kan dock också av olika orsaker vara skadlig. Vid en rättegång kommer det ibland fram omständigheter som det finns anledning att hemlighålla. I vissa situationer måste t.ex. uppgifter som gäller den nationella säkerheten eller skyddet av miljön hållas hemliga på grund av ett allmänt intresse. Uppgifter som är djupt kränkande för den personliga integriteten skall för sin del hållas hemliga på grund av ett enskilt intresse. Offentlighet för dessa uppgifter skulle inte bara kränka skyddet för en persons privatliv utan kunde i vissa fall t.o.m. leda till att en part hellre avstår från hela rättegången än utsätter sig för att uppgifterna blir offentliga. Offentligheten skulle då de facto hindra personen i fråga från att ta tillvara sina rättigheter och att utöva sin rätt till en rättvis rättegång, som är en grundläggande och mänsklig rättighet. Vid en rättegång i brottmål utgör en höggradig offentlighet vanligtvis åtminstone i någon mån en ytterligare olägenhet för svaranden.

Vid beredningen av propositionen har man vägt fördelarna med offentligheten vid rättegång mot de uppenbara problemen med offentlighet i vissa situationer och försökt finna möjligheter att lagstiftningsvägen lösa denna fråga så att ett så väl avvägt resultat som möjligt uppnås i det enskilda fallet vid en rättegång. Målet har varit att finna en lösning där offentligheten vid rättegång inte i onödan begränsas men andra viktiga intressen inte heller i onödan kränks i alltför stor utsträckning. På en allmän nivå finns det inte någon enkel och klar lösning på denna fråga. I propositionen har man utgått från att de allmänna domstolarna skall ha tillräckligt stor prövningsrätt och adekvata medel för att kunna beakta både de omständigheter som talar för offentlighet vid en rättegång och de omständigheter som talar emot offentlighet, så att en så bra lösning som möjligt kan nås vid behandlingen av enskilda mål och ärenden.

I propositionen föreslås att det stiftas en ny lag om offentlighet vid rättegång i allmänna

domstolar. Lagen innehåller de centrala bestämmelserna om offentlighet för allmänheten och parterna och hur denna offentlighet skall förverkligas vid rättegångar. Det föreslås vissa genomgripande ändringar av de motsvarande bestämmelserna som gäller i dag. Däremot innehåller lagförslaget inte några bestämmelser om domstolens skyldighet att ge information, utan denna fråga regleras även framöver av andra bestämmelser, främst de som finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan offentlighetslagen).

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning

2.1.1. Lag om offentlighet vid rättegång

Allmänt. I dag finns bestämmelser om offentlighet vid rättegång i lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984, nedan OffRL), som trädde i kraft den 1 april 1985. Lagen är till sin natur en allmän lag som främst gäller offentligheten vid handläggningen, dvs. muntlig förhandling, men den innehåller också ett flertal viktiga bestämmelser om offentlighet i fråga om domstolarnas diarier, handlingar och avgöranden. Lagen tillämpas i riksrätten, högsta domstolen, högsta förvaltningsdomstolen, hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, tingsrätterna, försäkringsdomstolen, arbetsdomstolen, marknadsdomstolen och krigsrätt. I speciallagstiftning finns undantagsbestämmelser om offentlighet vid rättegång som gäller en del specialdomstolar. Bestämmelserna i fråga behandlas närmare nedan.

Förhandlingsoffentlighet. Utgångspunkten är att den muntliga förhandlingen i en domstol är offentlig (OffRL 3 §). Detta betyder att allmänheten i princip har rätt att närvara vid den förberedande och egentliga muntliga förhandlingen i ett ärende. Detsamma gäller också muntligt hörande av parter, vittnen och sakkunniga samt förrättande av syn.

Offentligheten är dock inte obegränsad. Muntlig förhandling sker i vissa situationer inom stängda dörrar direkt med stöd av lagen, och dessutom kan domstolen i vissa fall under de förutsättningar som anges i lagen besluta att förhandling skall ske inom stäng-

da dörrar. När muntlig förhandling sker inom stängda dörrar får utom parterna och deras ombud och biträden endast de personer närvara vilkas närvaro domstolen finner vara nödvändig (OffRL 6 §).

Förhandling inom stängda dörrar (OffRL 4 §) är för det första alltid obligatorisk när förhandlingens offentlighet kan äventyra statens yttre säkerhet eller försämra statens relationer till en annan stat eller ett internationellt samfund.

Domstolen kan för sin del på yrkande av en part eller av annat särskilt skäl besluta om förhandling inom stängda dörrar enligt prövning (OffRL 5 §)

1) då domstolen handlägger sedlighetsbrott, mål som gäller ärekränkning eller kränkning av privatliv eller annat brottmål som gäller en sådan omständighet i någons privatliv som är av synnerligen ömtålig natur,

2) då domstolen handlägger mål angående äktenskap, faderskap, adoption, vårdnad om barn och umgängesrätt, förmynderskap eller annat sådant tvistemål eller ansökningsärende och det framförs sådana omständigheter i någons privatliv som är av synnerligen ömtålig natur, eller

3) då en person under 18 år står åtalad för brott.

Domstolen kan även besluta att en muntlig förhandling till behövliga delar skall ske utan att allmänheten är närvarande,

1) då sekretessbelagd handling företes eller omständighet yppas om vilken tystnadsplikt har stadgats,

2) då någon har ålagts att yppa en omständighet eller att till besiktning framlägga ett föremål eller en handling eller att besvara en fråga, fastän han annars får vägra detta, eller när en handling som skall företes innehåller meddelanden mellan den åtalade och någon som står i ett sådant förhållande till honom som nämns i 17 kap. 20 § rättegångsbalken (sådana närstående till den åtalade som inte behöver vittna mot sin vilja) eller innehåller sådant som den som avses i kapitlets 23 § (t.ex. en tjänsteman, en läkare eller ett rättegångsbiträde) inte får vittna om vid rättegång eller den som avses i 24 § får vägra yppa (t.ex. om vittnet genom vittnesmålet skulle utsätta sig själv för åtal), eller

3) då en person under 15 år eller en person vars handlingsbehörighet har begränsats blir hörd.

I lagen finns särskilda bestämmelser om offentligheten vid behandling av vissa tvångsmedelsärenden (OffRL 5 a §, 526/2005). Enligt bestämmelserna kan domstolen besluta att muntlig förhandling om häktning eller reseförbud och framläggande av bevis som sker innan handläggningen av åtalet inlett skall hållas utan att allmänheten är närvarande, om den som framställer krav på tvångsmedel av skäl som har samband med utredningen eller den misstänkte själv begär detta eller om domstolen annars anser att det finns orsak. I strid med den misstänktes begäran får ett mål handläggas när allmänheten är närvarande endast på synnerligen vägande skäl. När domstolen överväger frågan om offentlighet i dessa fall skall den också i tillämpliga delar beakta vad som bestäms om offentlighet vid den egentliga förhandlingen.

Ett mål som gäller tvångsmedel som avses i tvångsmedelslagens (450/1987) 5 a kap. (teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation) eller polisåtgärder eller tullåtgärder handläggs samt beslut avkunnas också vad gäller de tillämpade lagrummen och domslutet utan att allmänheten är närvarande. I dessa fall blir beslutet och rättegångsmaterialet offentliga när den för brott misstänkte senast skall underrättas om att tvångsmedlet används, om inte domstolen beslutar något annat.

Diarioffentlighet. I 2 § i OffRL finns särskilda bestämmelser om diarioffentlighet. Bestämmelserna är avsedda att vara uttömmande, och de har företrädare framför bestämmelserna i offentlighetslagen. I lagrummet sägs att anteckningar i domstolars diarier och andra register över handlingar om parternas namn liksom även om ärendets art samt tiden och platsen för förhandlingen blir offentliga då anteckningen har gjorts.

I mål som gäller tvångsmedel som avses i 5 a kap. i tvångsmedelslagen eller polisåtgärder eller tullåtgärder är dessa anteckningar dock offentliga först när den för brott misstänkte senast skall underrättas om användning av tvångsmedel, om inte domstolen beslutar något annat.

Uppgifter om målsägandens identitet i brottmål som gäller en omständighet av syn-

nerligen känslig natur i någons privatliv har en särställning. I dessa fall kan domstolen vägra lämna ut uppgifter om målsägandens identitet.

Offentlighet i fråga om rättegångshandlingar. Såsom redan sagts ovan gäller OffRL huvudsakligen offentligheten vid muntlig förhandling i sammanträde, medan de centrala bestämmelserna om handlingars offentlighet för sin del finns i offentlighetslagen, som är den allmänna lagen som reglerar offentligheten i myndigheternas verksamhet. Det inbördes förhållandet mellan lagarna fastställs i 9 § 1 mom. i OffRL, där det sägs att om rättegångshandlingars offentlighet gäller vad som föreskrivs i offentlighetslagen, om inte något annat följer av 2 § eller av 9 § 2 eller 3 mom. i OffRL. Vad som föreskrivs om handlingar gäller även annat rättegångsmaterial, t.ex. bevisföremål. Enligt bestämmelserna i offentlighetslagen är de handlingar som förekommer i en rättegång i princip offentliga. Såväl i offentlighetslagen som i annan speciallagstiftning föreskrivs dock om ett flertal undantag från denna huvudregel.

Bestämmelserna i 9 § 2 mom. i OffRL gäller de situationer när muntlig förhandling hålls i en rättegång. Rättegångshandlingarna är även i dessa fall i princip offentliga, men domstolen kan besluta att rättegångsmaterialet, inklusive rättegångshandlingarna, med undantag för tillämpade lagrum och domslutet till behövliga delar skall hållas hemligt en viss tid, dock högst 40 år från det utslaget gavs. Ett sekretessförordnande kan meddelas, om

a) den muntliga förhandlingen helt eller delvis har skett inom stängda dörrar,

b) sekretessbelagda handlingar eller föremål har företetts vid den muntliga förhandlingen, eller

c) uppgifter som är sekretessbelagda har yppats vid den muntliga förhandlingen.

En del rättegångshandlingar skall hållas hemliga också vid en offentlig muntlig förhandling, om inte domstolen på grund av ett vägande allmänt intresse i anslutning till ärendet beslutar något annat. I dessa fall behöver domstolen inte meddela ett särskilt sekretessförordnande, utan sekretessen följer direkt av bestämmelsen i lagen (OffRL 9 § 2 mom.). Exempel på dylika handlingar är till domstol ingivna handlingar som är sekre-

tessbelagda enligt 24 § 1 mom. 26, 27 eller 29—31 punkten i offentlighetslagen främst för att skydda någons privatliv samt motsvarande handlingar som är sekretessbelagda enligt någon annan lag. I dessa fall har det ingen betydelse vilken roll personen i fråga har i rättegången, utan sekretessen gäller uppgifterna om alla parterna i rättegången och även utomstående. Likaså skall handlingar som innehåller uppgifter om en persons hälsotillstånd hemlighållas för samtliga parter och utomståendes del direkt med stöd av lagen också vid en offentlig muntlig förhandling. Också dessa handlingar kan dock offentliggöras genom domstolens beslut, om det finns ett vägande allmänt intresse i anslutning till ärendet.

Till domstol ingivna handlingar som är sekretessbelagda enligt 24 § 1 mom. 24, 25 eller 32 punkten i offentlighetslagen i syfte att skydda målsägande eller tredje man i ett brottmål eller part eller tredje man i ett tvistemål eller för att skydda främst någons privatliv i ett förvaltningsprocessärende, samt motsvarande handlingar som är sekretessbelagda enligt någon annan lag, skall likaså hållas hemliga utan ett särskilt sekretessförordnande av domstolen också vid en offentlig muntlig förhandling, om inte domstolen på grund av ett vägande allmänt intresse i anslutning till ärendet beslutar något annat. I dessa fall har skyddet inte utsträckts till uppgifter om svarande i brottmål, utan det krävs alltid ett särskilt sekretessförordnande av domstolen för att uppgifterna skall hållas hemliga.

Även rättegångsmaterial från en sådan förhandling om tvångsmedel eller mottagande av bevis som hålls innan handläggningen av åtalet har inletts kan sekretessbeläggas högst till dess att åtalet handläggs eller saken läggs ned (OffRL 9 § 3 mom.).

Behandlingen av sekretessbelagda uppgifter vid en rättegång. I samband med att offentlighetslagen stiftades fogades till OffRL en ny 5 b §, där det föreskrivs om behandlingen av vissa sekretessbelagda uppgifter vid en rättegång. I lagrummet sägs att sådana uppgifter som enligt 24 § 1 mom. 24—27, 29, 30 eller 32 punkten i offentlighetslagen är sekretessbelagda eller därmed jämförbara uppgifter som är sekretessbelagda enligt någon annan lag kan muntligen framföras el-

ler med hjälpmedel företes vid en offentlig förhandling och tas in i ett offentligt avgörande i den utsträckning det behövs för att handlägga målet och motivera avgörandet. Syftet med bestämmelsen är främst att fästa domstolens uppmärksamhet vid skyddet för privatlivet vid en rättegång. Den s.k. hemliga kontaktinformation som avses i 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen får dock inte behandlas vid ett offentligt sammanträde eller tas in i ett offentligt avgörande, om inte det finns särskilt vägande skäl till det.

Offentlighet i fråga om domstolens överläggning och avgörande. Enligt OffRL sker överläggning och omröstning i domstolen utan att allmänheten är närvarande (7 §). Däremot har allmänheten rätt att närvara när domen eller utslaget avkunnas (8 §).

2.1.2. Övrig lagstiftning

Bestämmelser om offentlighet vid rättegång finns förutom i lagen om offentlighet vid rättegång också i annan lagstiftning. En del av bestämmelserna gäller behandlingen vid sammanträde under en rättegång och en del de handlingar som förekommer vid rättegången. När verkningarna av speciallagstiftningen och särdragen i rättskipningen vid de olika domstolarna beaktas är slutsatsen att OffRL huvudsakligen tillämpas i de allmänna domstolarna och i synnerhet i tingsrätterna, där muntliga förhandlingar förekommer ofta. Inom förvaltningsrättskipningen tillämpas däremot i stor utsträckning andra bestämmelser än de som finns i OffRL.

Enligt 15 § i marknadsdomstolslagen (1527/2001) tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång vid behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen. Enligt lagrummet skall muntlig förhandling ske inom stängda dörrar i de ärenden som hör till marknadsdomstolens behörighet enligt lagen om konkurrensbegränsningar (480/1992) och lagen om offentlig upphandling (1505/1992) och i vilka tystnadsplikt gäller eller i vilka marknadsdomstolen beslutar att de skall behandlas inom stängda dörrar på den grund att offentlig behandling kunde medföra särskild olägenhet för en part.

I 27 § 4 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) sägs att när en uppgift som enligt

nämnda lag är sekretessbelagd röjs i en domstol, skall den muntliga förhandlingen i behövliga delar ske utan att allmänheten är närvarande och rättegångsmaterialet skall hållas hemligt i enlighet med 9 § 2 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång. Vid förfarandet tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i tillämpliga delar.

Enligt lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) skall tingsrätten vid behandlingen av ärenden enligt nämnda lag i regel ge en person som utsetts till uppdraget i uppgift att anordna medling i saken. Om ärendet behandlas vid domstolens sammanträde, kan medlaren kallas till sammanträdet för att höras. I 12 § 2 mom. i nämnda lag sägs att när medlarens rapport innehållande uppgifter som skall hållas hemliga läggs fram i domstolen eller när en person som blir hörd yppar sådana uppgifter, skall den muntliga behandlingen till behövliga delar förrättas utan att allmänheten är närvarande, och rättegångsmaterialet skall till behövliga delar hållas hemligt med iakttagande i tillämpliga delar av OffRL.

Såsom framgått ovan tillämpas i regel enbart offentlighetslagen på rättegångshandlingarna i sådana fall när rättegången hålls i skriftligt förfarande utan att någon muntlig behandling vid sammanträde sker. I offentlighetslagen bestäms om rätten att ta del av offentliga myndighetshandlingar och om tystnadsplikt för den som verkar hos en myndighet, om sekretessbeläggande av myndighetshandlingar och om andra begränsningar av rätten att få information som är nödvändiga för att skydda allmänna och enskilda intressen samt om myndigheternas skyldigheter att se till att den nämnda lagens syfte nås. I offentlighetslagen finns däremot inte några bestämmelser om offentligheten i fråga om behandling vid muntligt sammanträde, utan i dessa fall tillämpas de ovan nämnda bestämmelserna i OffRL.

Offentlighetslagen innehåller bl.a. en omfattande förteckning över de uppgifter och handlingar som är sekretessbelagda (24 §). Förteckningen är dock inte heltäckande, utan det finns ett stort antal bestämmelser om hemlighållandet av handlingar i annan lagstiftning som med avseende på offentlighetslagen har ställning som speciallag. De be-

stämmelser som finns i speciallagstiftningen blir även tillämpliga på handlingar som förekommer i rättegångar. Sådana ovan nämnda specialbestämmelser som är viktiga med tanke på domstolarnas verksamhet finns t.ex. i lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningsuppgifter (1346/1999), lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) och straffregisterlagen (770/1993).

Indirekt inverkar också bestämmelserna i personuppgiftslagen (523/1999) på offentligheten vid rättegång. I personuppgiftslagen finns bestämmelser om behandlingen av personuppgifter. Syftet med lagen är att genomföra de grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skydd för privatlivet samt övriga grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skyddet för den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter samt att främja utvecklandet och iakttagandet av god informationshantering. Bestämmelserna i personuppgiftslagen skall iakttas också i domstolarna.

Även bestämmelserna om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning i strafflagens 24 kap. är av betydelse med tanke på offentligheten vid rättegång. I det nämnda kapitlets 8 § sägs att den som obehörigen 1) genom ett massmedium eller 2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, skall för spridande av information som kränker privatlivet dömas till böter eller fängelse i högst två år. Som spridande av information som kränker privatlivet anses enligt lagrummet dock inte framförande av en uppgift, antydan eller bild som gäller en sådan persons privatliv som verkar inom politiken, näringslivet, i en offentlig tjänst eller i ett offentligt uppdrag eller i något annat med dessa jämförbart uppdrag, om uppgiften, antydan eller bilden kan påverka bedömningen av personens förfarande i nämnda uppdrag och framförandet behövs för behandlingen av någon samhällsrelaterad betydelsefull sak. Den kriminalisering av spridande av information som kränker privatlivet som finns i lagrummet har i ett avgörande av högsta domstolen i

en viss situation tolkats så att spridandet av i sig offentliga uppgifter om en rättegång är en straffbar gärning (se HD 2001:96).

2.2. Offentligheten vid rättegång som grundläggande och mänsklig rättighet

De grundläggande rättigheterna. Offentligheten vid rättegång är en grundlagsenlig grundläggande rättighet som tillkommer var och en och en del av medborgarnas rättsskydd. Enligt bestämmelsen om rättsskydd i grundlagens 21 § innefattar rättsskyddet för det första att var och en har rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. En annan viktig del av rättsskyddet är rätten till en rättvis rättegång, för vilken offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring enligt den ovan nämnda bestämmelsen i grundlagen utgör garantier. Dessa samt andra garantier för en rättvis rättegång skall tryggas genom lag.

Förutom bestämmelsen i grundlagens 21 § om det rättsskydd som tillkommer var och en och om offentlighet vid handläggningen som en del av detta rättsskydd inverkar dock även många andra av grundlagens bestämmelser om de grundläggande rättigheterna på offentligheten vid rättegång och dess omfattning. En del av bestämmelserna främjar offentligheten medan andra begränsar den. Bestämmelserna kan inte i sig jämföras med varandra eller ges någon inbördes företrädesordning, utan man bör sträva efter att uppnå syftet med bestämmelserna samtidigt i mån av möjlighet. Till detta förpliktar även grundlagens 22 §, enligt vilken det allmänna skall se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Domstolarna har i detta avseende en viktigare ställning än de andra samhällsorganen.

Till de bestämmelser som är viktiga med tanke på offentligheten vid rättegång hör för det första bestämmelsen om skydd för privatlivet i grundlagens 10 §. Enligt paragrafen är

vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. I paragrafen finns också en hänvisning där det sägs att närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Till skyddet för privatlivet hör även att brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbar. Enligt bestämmelsen är det dock möjligt att genom lag bestämma om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll samt under frihetsberövande. Att bestämmelsen om den grundläggande rättigheten skydd för privatlivet skall iakttas vid en rättegång betyder att offentligheten vid rättegången skall begränsas, om offentlighet i alltför hög grad skulle kränka skyddet för privatlivet.

På offentligheten vid rättegång inverkar för det andra bestämmelserna om yttrandefrihet och offentlighet i grundlagens 12 §. Yttrandefriheten är en grundläggande rättighet som tillkommer var och en. Till yttrandefriheten hör rätt att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Vid det konkreta förverkligandet av yttrandefriheten är det viktigt att rätten att få information inte begränsas utan grund. Detta gäller även informationen om rättegångar. Grundlagens bestämmelse om yttrandefrihet kan således anses ha betydelse för rättstillämpningen genom att den dels motiverar offentlighet vid rättegång och dels också utvidgar denna offentlighet.

Av offentligheten vid rättegång i sig följer å andra sidan inte direkt att det inte vore möjligt att begränsa publicering t.ex. i massmedierna av material som hänför sig till en rättegång. Samma synpunkter som de som ligger till grund för rätten att begränsa yttrandefriheten enligt t.ex. artikel 10 stycke 2 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990, nedan människorättskonventionen) begränsar publiceringen av uppgifter som kan fås ur rättegångsmaterial som är offentligt (se HD 2005:136). I denna proposition behandlas inte frågan om publicering av rättegångsmaterial i medierna utan endast frågor som gäller offentligheten

vid rättegång.

Enligt offentlighetsbestämmelsen i grundlagens 12 § 2 mom. är handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar. Bestämmelsen bygger på offentlighetsprincipen, och dess centrala innehåll är att var och en har rätt att ta del av också sådana myndighetshandlingar som inte gäller honom eller henne själv i egen sak. Bestämmelsen gäller också domstolarna och avgränsar möjligheterna att begränsa offentligheten i fråga om handlingar som innehas av en domstol.

Förutom dessa centrala bestämmelser finns det flera andra bestämmelser om de grundläggande rättigheterna som är av betydelse när det föreskrivs om offentligheten vid rättegång och det förfarande som skall iakttas vid förverkligandet av den. Som exempel kan nämnas kravet på likhet inför lagen (GL 6 §) och rätten till ett värdigt bemötande (GL 7 § 2 mom.).

De mänskliga rättigheterna. Förutom de bestämmelser om de grundläggande rättigheterna som finns i grundlagen innehåller också de internationella konventioner som är bindande för Finland ett stort antal viktiga allmänna bestämmelser om offentlighet vid rättegång. Dessa bestämmelser har fått stor betydelse också i praktiken. Enligt de ovan nämnda bestämmelserna om offentlighet vid rättegång gör sig principen om offentlighet särskilt starkt gällande vid rättegångar. I konventionerna avses med offentlighet vid rättegång främst offentlighet vid behandling i sammanträde (eng. *public hearing*). Konventionsbestämmelserna begränsar sig dock inte enbart till detta, utan de betonar särskilt också offentligheten i fråga om avgörandena. Trots att konventionerna betonar rättegångens offentliga karaktär möjliggör de samtidigt en begränsning av offentligheten vid rättegång, om det finns särskilda skäl. Inte heller enligt de internationella konventionerna väger offentligheten vid rättegång således så tungt eller utgör den i sig ett sådant självändamål att undantag inte kan göras från den om andra viktiga intressen kräver det.

I artikel 14 stycke 1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politis-

ka rättigheter (FördrS 8/1976, den s.k. MP-konventionen) skall envar, när det gäller att pröva anklagelse mot honom för brott eller hans rättigheter och skyldigheter i tvistemål, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inför en behörig, oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Trots att offentlighet vid rättegång således enligt konventionen är den centrala utgångspunkten, kan pressen och allmänheten dock utestängas från rättegången eller en del av den

- med hänsyn till sedligheten, den allmänna ordningen ("ordre public") eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle

- då hänsynen till parternas privatlivs helgd det kräver

- i fall då på grund av särskilda omständigheter offentlighet skulle skada rättvisans intresse, i den mån domstolen så finner strängt nödvändigt.

Också bestämmelsen i artikel 14 stycke 4 i konventionen är viktig. I bestämmelsen sägs att i mål mot ungdomar skall rättegångsförfarande taga hänsyn till deras ålder och önskvärdheten av att främja deras återanpassning. Bestämmelsen motsvarar vad som i FN-konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) bestäms om att barnets ålder skall beaktas i en rättegång i brottmål (40 art. 2b st. iii punkten) och om att barnets privatliv till fullo skall respekteras under alla stadier i förfarandet. I den nämnda konventionen avses med barn varje människa under 18 år, om inte myndighet uppnås tidigare enligt lag som gäller för barnet (1 art.).

Förutom de bestämmelser som direkt reglerar offentligheten vid rättegång finns i MP-konventionen också andra bestämmelser som i hög grad inverkar på offentligheten. Som exempel kan nämnas bestämmelsen om skydd för privatlivet (17 art.), enligt vilken ingen får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens, ej heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende, och bestämmelsen om yttrandefrihet (19 art. 2 st.), enligt vilken envar skall äga rätt till yttrandefrihet, som bl.a. innefattar frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar av varje slag.

I människorättskonventionen finns bestämmelser om offentlighet vid rättegång med i stort sett samma innehåll som bestäm-

melserna i MP-konventionen. Enligt artikel 6 stycke 1 i konventionen skall envar vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skäligen tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag, när det gäller att pröva hans rättigheter och skyldigheter eller anklagelser mot honom för brott. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten kan utestängas från rättegången, helt eller delvis,

- av hänsyn till sedligheten, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle

- då detta krävs av hänsyn till minderåriga eller

- för att skydda parternas privatliv, eller
- i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, i sådana fall där offentlighet på grund av särskilda omständigheter skulle skada rättvisans intresse.

På samma sätt som MP-konventionen innehåller människorättskonventionen både bestämmelser som direkt reglerar offentligheten vid rättegång och dessutom andra bestämmelser som i hög grad inverkar på denna, såsom bestämmelserna om skydd för privatlivet (8 art.) och om yttrandefrihet (10 art.).

Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen), som övervakar att människorättskonventionerna följs, har meddelat ett stort antal avgöranden som gäller offentligheten vid rättegång. I de fall som domstolen har behandlat har det dels varit fråga om att offentligheten vid rättegång har begränsats i så stor utsträckning att detta har stridit mot bestämmelserna i konventionen, dels att offentligheten har varit alltför omfattande så att det har brutits mot andra bestämmelser i konventionen. Europadomstolen har fäst uppmärksamhet vid att offentligheten vid rättegång ger tillfälle till offentlig rättsskipningskontroll. Offentligheten är dessutom ett medel för att bevara allmänhetens tilltro till domstolarna. Offentligheten synliggör också rättsskipningen och bidrar därigenom till att uppnå det syfte som anges i artikel 6 stycke 1 i människorättskonventionen, dvs. en rättvis rättegång, som är en av hörnstenarna för det demokratiska samhälle som avses i människorättskonventionen (t.ex. Gautrin m.fl. mot Frankrike; 20.5.1998).

Europadomstolen har också i fallet News Verlags GmbH & CoKG mot Österrike

(11.1.2000) tagit ställning till massmedias rätt att rapportera om rättegångar. Frågan gällde om yttrandefriheten för en tidning hade kränkts när tidningen hade förbjudits att publicera den åtalades bild i sina referat från en rättegång. Europadomstolen framhöll i motiveringen till sitt avgörande pressens värdefulla och viktiga uppgift i ett demokratiskt samhälle och sade att pressens verksamhet främjar offentligheten vid rättegångar. Domstolen konstaterade dock att det inte under en pågående rättegång fick framföras kommentarer som var ägnade att försämra en persons möjligheter till en rättvis rättegång eller allmänhetens tilltro till rättsväsendet, oberoende av om detta skedde avsiktligt eller inte. I detta fall ansåg Europadomstolen att ett absolut förbud mot att publicera den åtalades bild hade överskridit gränsen för vad som varit nödvändigt för att skydda personen i fråga mot smädelse eller brott mot oskyldighetspresumtionen. Det hade således brutits mot artikel 10 i människorättskonventionen. Avgörandet har för sin del anknytning till frågan om spridning och publicering av i sig offentligt material som hänför sig till en rättegång.

I avgörandet i fallet *Diennet Marcel mot Frankrike* (26.9.1995) ansåg domstolen bl.a. att behovet av att skydda yrkeshemligheter och patienters privatliv kan berättiga till förhandling inom stängda dörrar, men att frågan i en sådan situation skall avgöras från fall till fall på basis av omständigheterna och inte automatiskt utifrån en norm som förutsätter förhandlingssekretess i samtliga fall.

I många av domstolens avgöranden har frågan om offentlighet vid rättegången också samband med skyldigheten att hålla muntlig förhandling (*Helmers mot Sverige*; 29.10.1991, *Andersson mot Sverige*; 29.10.1991 och *Fejde mot Sverige*; 29.10.1991). I dessa fall har Europadomstolen i sitt avgörande ansett att offentligheten vid rättegång skall beaktas vid prövningen av skyldigheten att hålla muntlig förhandling.

I ett fall som gällde Finland, *Z mot Finland*, (25.2.1997) hade Z:s hiv-positiva make X åtalats för flera våldtäkter och försök till dråp. Z hade ställning som vittne i målet. I fallet skulle bl.a. prövas frågan om skydd för uppgifterna om den hiv-smittade Z:s namn och medicinska status vid rättegången, då sekretessen för rättegångsmaterialet hade be-

gränsats till tio år och domen innehöll ovan nämnda uppgifter. Vid prövningen av frågan om åtgärderna skulle anses nödvändiga med tanke på samhällsdemokratins fäste. Europadomstolens uppmärksamhet vid om åtgärderna motiverats tillräckligt väl med relevanta omständigheter och om de stod i relation till de syften som eftersträvades. Domstolen konstaterade att artikel 8 i människorättskonventionen samt rättssystemen i de stater som tillträtt konventionen starkt betonar skyddet av och sekretessen för uppgifter om en persons medicinska status. Det handlade inte enbart om respekten för patientens integritet utan också om tilltron till läkaryrket och hälsovården i allmänhet. Utan detta skydd kan det hända att personer som är i behov av hälsovårdstjänster hemlighåller omständigheter som är nödvändiga för en adekvat vård eller låter bli att söka vård helt och hållet och därigenom äventyrar både sin egen hälsa och, om de har en smittsam sjukdom, också hälsan hos andra personer i sin omgivning. I den nationella lagen bör det därför finnas bestämmelser som hindrar att uppgifter om den personliga hälsan röjs och sprids i strid med artikel 8 i människorättskonventionen. Detta gäller särskilt skyddet för hiv-smittade, eftersom uppgifter om att någon är smittad på ett dramatiskt sätt kan påverka dennes privatliv och familjeliv samt sociala förhållanden och arbetsliv. Med hänsyn till artikel 8 i människorättskonventionen hade ett ingrepp i skyddet för de konfidentiella uppgifterna endast kunnat berättigas av att det förelåg synnerligen viktiga omständigheter som gällde ett allmänt intresse. De intressen som hänförde sig till utredningen av brottet och utförandet av åtalet samt offentligheten vid rättegången hade i sig kunnat betraktas som sådana omständigheter, förutsatt att dessa intressen hade vägt tyngre än patientens och samhällets intressen som hänförde sig till skyddet för uppgifterna om patientens medicinska status. Myndigheterna hade dock prövningsrätt, eftersom det var fråga om att väga intressen som gäller offentligheten vid rättegång och å andra sidan skyddet för konfidentiella uppgifter mot varandra. Prövningsrättens omfattning var beroende av de aktuella intressenas art och allvarlighet samt graden av ingripande.

I fråga om sekretesstiden för uppgifterna

om Z:s medicinska status påpekade Europadomstolen att en sekretesstid på tio år inte motsvarade parternas önskemål. Samtliga parter hade yrkat på en längre sekretesstid. Europadomstolen var inte övertygad om att domstolarna hade tagit hänsyn till Z:s intressen i tillräcklig mån när beslutet om sekretesstiden fattades. Redan det att konfidentiella uppgifter hade lagts fram vid rättegången utan Z:s samtycke innebar ett allvarligt ingrepp i skyddet för Z:s privatliv och familjeliv. Med hänsyn till detta förelåg det inte sådana synnerligen viktiga omständigheter som hade kunnat motivera begränsningen av sekretessen, och det hade således brutits mot artikel 8 i människorättskonventionen. Beträffande offentliggörandet av Z:s namn och medicinska status i hovrättens dom konstaterade Europadomstolen att hovrätten enligt finsk rätt hade kunnat utelämna Z:s namn och endast offentliggöra domslutet, lagrummen och ett referat av motiveringen till domen och förordna att den fullständiga motiveringen skulle hållas hemlig under en viss tid. Hovrätten hade också delgivit Z:s önskemål om förlängning av sekretesstiden för rättegångsmaterialet. Det var således uppenbart att Z skulle ha motsatt sig offentliggörandet av sitt namn och sin medicinska status. Enligt Europadomstolen hade det också till dessa delar brutits mot artikel 8 i människorättskonventionen.

Att offentligheten vid rättegång är en viktig och vedertagen mänsklig rättighet framgår förutom av de ovan nämnda rättsligt betydelsefulla internationella konventionerna också av att det i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 sägs att envar är berättigad till rättvis och offentlig rannsaking inför oavhängig och opartisk domstol vid fastställandet av såväl hans rättigheter och skyldigheter som varje anklagelse mot honom för brott (10 art.). I förklaringen nämns givetvis också sådana rättigheter som begränsar offentligheten vid rättegång, såsom skyddet för privatlivet (t.ex. 12 art.).

2.3. Praxis samt missförhållanden i fråga om nuläget

Allmänt. Den gällande lagen om offentlighet vid rättegång trädde i kraft den 1 april 1985. Sedan den tidpunkten har i synnerhet

allmänhetens och massmedias intresse för rättsväsendet och de mål som behandlas där ökat. Å andra sidan har den lagstiftning som gäller skyddet för den personliga integriteten utvecklats, och Finland har tillträtt Europarådets människorättskonvention. Också den lagstiftning som reglerar offentligheten i myndigheternas verksamhet, inklusive personuppgiftslagstiftningen, har reviderats liksom även bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål, ansökningsärenden och brottmål. Dessutom har ett stort antal mindre ändringar gjorts i lagstiftningen, och detta i kombination med den ökning av allmänhetens intresse för domstolarnas verksamhet som har skett under de senaste åren har gjort att lagstiftningen om offentlighet vid rättegång är i behov av en grundlig revidering.

Förhållandet mellan offentlighetslagen och lagen om offentlighet vid rättegång. Vid den praktiska tillämpningen av lagarna har det visat sig att förhållandet mellan lagen om offentlighet vid rättegång och offentlighetslagen är oklart och orsakar tolkningskonflikter. Detta har i många fall lett till en oenhetlig praxis och ibland även till direkta missförstånd i de allmänna domstolarna. OffRL är en allmän lag som reglerar offentligheten vid handläggningen i en rättegång, medan offentlighetslagen för sin del är en allmän lag som främst reglerar handlingsoffentligheten och som tillämpas också på rättegångshandlingar. Trots denna tydliga utgångspunkt har det inte alltid varit klart om sekretessbestämmelserna i 24 § 1 mom i offentlighetslagen skall tillämpas direkt på rättegångshandlingarna eller om det behövs ett särskilt sekretessförordnande av domstolen. Även frågan om hur en offentlig muntlig förhandling inverkar på sekretessen i fråga om rättegångshandlingarna har vållat problem.

Diarioffentligheten. När det gäller diarioffentligheten har offentligheten vid rättegång sällan gett upphov till lagstiftningsmässiga problem i de allmänna domstolarna.

Offentligheten i fråga om det skriftliga förfarandet. Med offentlighet vid rättegång har av tradition främst avsetts offentligheten vid muntlig förhandling i sammanträde. I de allmänna domstolarna har offentligheten i fråga om muntliga förhandlingar förverkligats relativt väl, och det har inte förekommit några större problem i detta avseende. Att rätte-

gångar i vilka förfarandet huvudsakligen eller genomgående är skriftligt inte har varit offentliga i lika hög grad har dock varit ett problem. I en sådan situation tillämpas de sekretessgrunder som anges i 24 § 1 mom. i offentlighetslagen direkt på rättegångshandlingarna. I en rättegång i vilken förfarandet genomgående är skriftligt bestäms offentlighetsnivån således enligt kriterierna i offentlighetslagen, vilka gäller samtliga myndigheter, utan att domstolen ens i det enskilda fallet skulle ha rätt att på basis av prövning besluta om större offentlighet. I en stor del av rättegångarna i de allmänna domstolarna är förfarandet som helhet genomgående skriftligt, så att ingen muntlig förhandling alls hålls under rättegången. Detta har lett till att offentlighetsnivån när det gäller dessa rättegångar just inte har varit högre än inom den övriga myndighetsverksamheten. En sådan situation är inte motiverad med hänsyn till syftena med principen om offentlighet vid rättegång.

Förhandlingens offentlighet och hur en muntlig förhandling inverkar på handlingarnas offentlighet. I de allmänna domstolarna är den muntliga förhandlingen i regel offentlig, vilket även den gällande lagen förutsätter. Det finns ingen statistik om andelen rättegångar som sker inom stängda dörrar. I offentligheten har det ibland framförts miss-tankar om att domstolarna alltför lätt bestämmer om förhandling inom stängda dörrar. Man har också kritiserat det faktum att behandlingen sker inom stängda dörrar direkt med stöd av lagen i vissa ärenden som gäller statens säkerhet, t.ex. vid behandlingen av landsförräderiåtal, utan att det är möjligt att beakta den information som de facto kommer fram under rättegången.

Innan offentlighetslagen hade trätt i kraft var förhandlingens och handlingarnas offentlighet i praktiken sammankopplade trots bestämmelserna i den dåvarande lagen, dvs. lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/1951), så att det allmänt ansågs att handlingar som behandlades offentligt vid muntlig förhandling i en allmän domstol blev offentliga redan genom att de behandlats i rättegången. I praktiken var handlingarna sekretessbelagda endast om domstolen med stöd av lagen förordnade att de skulle hållas hemliga. Stiftandet av offentlighetslagen och den

samtidiga ändringen av OffRL så att en ny 5 b § fogades till lagen och dess 9 § ändrades ledde till en oenhetlig praxis i detta avseende. Det framgår inte direkt av lagen hur en offentlig muntlig förhandling inverkar på offentligheten i fråga om de handlingar som behandlas vid förhandlingen. En del domstolar anser i dag att en offentlig muntlig förhandling inte inverkar på handlingarnas offentlighet utan offentligheten bestäms med stöd av offentlighetslagen, medan andra domstolar tillämpar lagen på ett annat sätt.

Avgörandets offentlighet. I den gällande lagstiftningen finns det inte några entydiga och till alla delar klara bestämmelser om offentligheten i fråga om domstolarnas avgöranden. Detta har lett till en oenhetlig praxis i domstolarna t.ex. när det gäller frågan om huruvida de bestämmelser om handlingssekretess som finns i annan lagstiftning skall tillämpas direkt på den rättegångshandling som innehåller domstolens avgörande eller inte. I de allmänna domstolarna har man visserligen till övervägande del varit av den åsikten att den handling som innehåller domstolens avgörande alltid i sin helhet är offentlig, om inte det särskilt har bestämts att den i sin helhet eller till någon del skall hållas hemlig. Det har också varit oklart om och i vilken omfattning parternas namn kan utelämnas ur domstolens avgörande. Med hänsyn till det höga kravet på offentlighet när det gäller domstolens avgörande kan lagstiftningsläget i dessa avseenden betraktas som särskilt otillfredsställande. Det bör klart framgå av lagen att ett domstolsavgörande är offentligt oberoende av om avgörandet har avkunnats eller ett skriftligt avgörande har meddelats. Likaså bör det tydligt framgå av lagen vilka förutsättningarna är för att göra avvikelser från offentligheten.

Överläggningssekretessen. En av garantierna för domstolarnas oavhängighet är domarnas överläggningssekretess, som i dag främst grundar sig på domareden enligt 1 kap. 7 § i rättegångsbalken. Det har inte funnits någon klar bestämmelse om saken på lagnivå. Enligt den rådande uppfattningen i dag kan det inte anses tillräckligt att överläggningssekretessen bygger på en domared. Bestämmelser om överläggningssekretessen bör tas in i lag, trots att frågan inte har gett upphov till några problem i praktiken. Också

riksdagens lagutskott förutsatte detta i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet samt till lagar som har samband med den (LaUU 14/1998 rd).

Bristen på smidighet. Ett problem i den gällande lagstiftningen är att domstolen när den beslutar att en rättegång skall hållas utan att allmänheten är närvarande eller bestämmer att rättegångshandlingarna skall hållas hemliga i praktiken inte tillräckligt noga överväger vilka åtgärder som vore tillräckliga för att skydda de uppgifter som skall hållas hemliga. Ofta hålls den muntliga förhandlingen i sin helhet utan att allmänheten är närvarande och samtliga rättegångshandlingar sekretessbeläggs, trots att syftet med förhandlingen inom stängda dörrar och handlingssekretessen kunde nås också med mindre drastiska åtgärder. Orsaken till problemet står huvudsakligen att finna i den domstolspraxis som utformats under årens lopp, men inte heller den gällande lagstiftningen har vare sig gett tillräckliga möjligheter att avhjälpa problemet eller styrt domstolspraxis mot en större offentlighet i detta avseende. Målet är att skapa en sådan praxis att rättegången hålls inom stängda dörrar endast till nödvändiga delar medan behandlingen i övrigt är offentlig. Detsamma gäller också rättegångshandlingarna.

Förfarandet. I den gällande OffRL finns inga egentliga bestämmelser om förfarandet. Bestämmelserna i offentlighetslagen gäller för sin del främst förfarandet vid utlämnande av uppgifter om en handling innehåll. Avsaknaden av bestämmelser om förfarandet har gjort att det är oklart om och till vilka delar den verksamhet som domstolarna bedriver utifrån procedurbestämmelserna i offentlighetslagen skall betraktas som förvaltningsverksamhet eller rättskipning. Att förfarandet enligt den gällande OffRL utgör rättskipning har ytterligare ökat problemen i detta avseende. Problemet har i olika situationer lösts på olika sätt i domstolarna. Frågan är viktig eftersom den t.ex. inverkar på domstolens sammansättning vid avgörande och på hur ändring kan sökas i ett avgörande. I den gällande lagen finns det inte heller några bestämmelser om att den som har del i saken skall höras vid ett avgörande om offentlighet, trots att principen om hörande är en av de

viktigaste principerna och garantierna för en rättvis rättegång, och inte heller om möjligheten till ny prövning av ett ärende i sådana fall när omständigheterna har ändrats efter avgörandet. Ett annat stort problem är att lagen inte innehåller klara bestämmelser om huruvida ett sekretessförordnande kan meddelas i skriftligt förfarande eller om det förutsätter en muntlig rättegång.

2.4. Rättsjämförelse

De grundläggande lösningarna i den lagstiftning som gäller offentlighet vid rättegång varierar rätt mycket i olika länder och rättskulturer, trots att utgångspunkten i alla de länder som till sin rättsordning kan jämföras med Finland är att rättegångar är offentliga.

En principiell skillnad i det finländska rättssystemet jämfört med rättssystemet i många andra, även europeiska, länder är att hos oss är också rättegångsmaterialet i stor utsträckning offentligt, och offentligheten begränsar sig inte enbart till den muntliga förhandlingen. Å andra sidan betyder det att rättegångsmaterialet i Finland är offentligt inte för sin del automatiskt att allt det material som är offentligt kan publiceras som sådant t.ex. i massmedia utan att en persons integritet kränks. Publiceringsrätten begränsas hos oss förutom av massmediernas självreglering också av t.ex. bestämmelserna om integritetsskydd i strafflagen. Man kan således säga att offentligheten är mer omfattande och att kontrollen av integritetsskyddet i stor utsträckning sker i efterhand. Det är massmedia själva som avgör vilket offentligt material de publicerar.

I många andra länder är offentligheten när det gäller rättegångar och särskilt det rättegångsmaterial som läggs fram vid rättegångar inte lika omfattande. Den muntliga förhandlingen är i allmänhet offentlig. Å andra sidan får omständigheter som framkommit under en offentlig muntlig förhandling fritt refereras i massmedia. Domstolen kan dock begränsa denna rätt. Systemet bygger på ett s.k. referatförbud (eng. "*publication ban*") som meddelas av domstolen. I de länder som tillämpar detta system sker kontrollen av integritetsskyddet således i stor utsträckning redan på förhand.

Det system som tillämpas i Finland kan sägas gynna yttrandefriheten i högre grad, eftersom kontrollen av integritetsskyddet i större utsträckning sker i efterhand. Integriteten skyddas dock också på förhand även i Finland. I det andra systemet avgörs frågan om offentlighet och publiceringsrätt i stor utsträckning redan i samband med att uppgifterna lämnas ut till massmedia.

I betänkandet av kommissionen för rättegångars offentlighet (komm.bet. 2002:1, s. 27—37) ingår en översiktlig rättsjämförelse av den svenska, norska, danska, österrikiska, portugisiska och kanadensiska lagstiftningen.

3. Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1. Målsättning

Propositionen syftar till att öka öppenheten och offentligheten vid rättegångar överlag samt till att förbättra genomskådligheten i rättskipningen i de allmänna domstolarna. Propositionen syftar också till att stärka domstolarnas möjligheter att enligt prövning från fall till fall, på ett mångsidigare och smidigare sätt än förut vid rättegången beakta både rättegångens offentlighet och skyddet för privatlivet samt övriga omständigheter som påverkar offentligheten vid en rättegång. Vidare är syftet att främja massmedias möjligheter att sköta sin uppgift att de facto förverkliga offentligheten vid rättegångar. Dessutom är syftet att klarlägga lagstiftningen om offentlighet vid rättegång så att den blir lättare att överblicka.

En viktig strävan i propositionen är att sammanjämka fördelarna med en offentlig rättegång med de intressen vilkas skyddande förutsätter att offentligheten vid rättegång begränsas t.ex. så, att behandlingen vid sammanträde sker utan att allmänheten är närvarande eller rättegångshandlingarna sekretessbeläggs. Eftersom också vissa andra grundläggande och mänskliga rättigheter än principen om offentlighet vid rättegång inverkar på offentligheten vid en rättegång, har det i lagförslaget varit nödvändigt att ge domstolen prövningsrätt från fall till fall när det gäller frågan om hur offentligheten vid rättegång skall kunna garanteras i olika situa-

tioner. Avsikten är att offentligheten vid en rättegång också skall kunna ta sig andra uttryck än antingen extrem offentlighet eller total sekretess. I lagförslaget har man stannat för lösningar som tjänar dessa syften inom alla de områden som inverkar på offentligheten vid rättegång, dvs. offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång, handlingsoffentligheten, den muntliga förhandlingens offentlighet och avgörandets offentlighet. Detsamma gäller även de procedurbestämmelser som ingår i lagförslaget.

3.2. De viktigaste förslagen

3.2.1. *Den nya allmänna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar*

Under beredningen har det framgått att det för att syftena med denna proposition skall kunna nås är ändamålsenligt att göra en genomgripande reform av den reglering som gäller offentlighet vid rättegång, i stället för att revidera och komplettera den gällande allmänna lagen om offentlighet vid rättegång (OffRL). Det föreslås därför att den gällande lagen om offentlighet vid rättegång upphävs och att det i stället stiftas en ny lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Om offentlighet vid rättegång inom förvaltningsrättskipningen föreskrivs särskilt. Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar täcker alla de fyra områden som är viktiga för offentligheten vid rättegång, dvs. offentligheten i fråga om diarier, rättegångshandlingar, handläggning och avgöranden, samt de procedurbestämmelser som skall följas vid avgörandet av offentligheten vid en rättegång. Regleringen av rättegångshandlingarnas offentlighet överensstämmer således inte till alla delar med den reglering som gäller offentlighet i myndigheternas verksamhet, trots att offentlighetslagen i praktiken också framöver har betydelse för offentligheten vid rättegång.

Strävan är att alla de centrala bestämmelserna om offentlighet vid rättegång skall finnas i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. En del bestämmelser om offentlighet vid rättegång

kvarstår fortfarande i speciallagar, men antalet särskilda bestämmelser som avviker från den allmänna lagen är litet. Utifrån principerna i den föreslagna lagen och lagens systematik är det också möjligt att utarbeta sådan speciallagstiftning som eventuellt behövs. Strävan bör dock vara att alla de centrala bestämmelserna som inverkar på offentligheten vid rättegång i de allmänna domstolarna också framöver skall finnas i den föreslagna lagen. I den föreslagna lagen regleras inte förutsättningarna för publicering av material som hänför sig till en rättegång.

3.2.2. *Offentligheten vid rättegångar ökar*

I propositionen föreslås att offentligheten vid rättegångar skall öka jämfört med i dag. Offentligheten ökar särskilt i fråga om de handlingar som förekommer vid en rättegång men också i fråga om de handlingar som innehåller domstolarnas avgöranden. Principen om offentlighet vid rättegång utsträcks således tydligare än förut också till rättegångshandlingarna. Detta betyder att de rättegångar i vilka förfarandet i dag är skriftligt kommer att vara offentliga i högre grad än förut.

Också de många nya bestämmelserna om offentligheten i fråga om muntliga förhandlingar och de grundläggande uppgifterna om en rättegång ökar offentligheten vid rättegång. T.ex. sammanträden där ärenden som gäller statens säkerhet behandlas skall i princip vara offentliga i högre grad framöver. Offentligheten vid rättegång och därigenom genomsådigheten i rättskipningen ökar således inom alla de områden som är viktiga med tanke på offentligheten vid rättegång.

3.2.3. *De grundläggande uppgifterna om en rättegång och deras offentlighet*

Diarioffentligheten är i dag mera omfattande i domstolarna än hos andra myndigheter. Inga ändringar föreslås i denna grundlinje, men offentligheten för vissa s.k. grundläggande uppgifter om en rättegång föreslås öka i vissa avseenden. Enligt förslaget saknar det framöver betydelse med tanke på offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång (de s.k. diarieuppgifterna) om uppgifterna har registrerats i en domstols dokumentregister eller inte. Vissa

uppgifter som registreras i domstolarnas dokumentregister är enligt förslaget offentliga från det att uppgifterna finns att tillgå, oberoende av vilken form de har eller om de redan har antecknats i ett register. Det föreslås att offentligheten utvidgas så att till de offentliga grundläggande uppgifterna om en rättegång hör inte bara uppgifterna om tidpunkten och platsen för en muntlig förhandling utan också om processens gång i övrigt. Enligt förslaget är förutom parternas namn också uppgifter om parternas identitet sådana grundläggande uppgifter om rättegången som skall lämnas ut. Identifieringen av parterna är viktig för att ingen i onödan skall stämplas på grund av missförstånd eller bristfälliga uppgifter.

När det gäller de grundläggande uppgifterna om en rättegång kan domstolen i dag vägra lämna ut uppgifter om en parts identitet endast i sådana fall när det är fråga om en målsägandes identitet i brottmål som gäller en omständighet av synnerligen känslig natur i någons privatliv. Det föreslås att denna möjlighet att hemlighålla en parts identitet utvidgas till att omfatta även asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar, för att skydda asylsökandens och dennes närståendes säkerhet.

Under beredningen övervägde man också att utsträcka skyddet för identiteten till även andra kategorier av ärenden än de ovan nämnda. Också i de allmänna domstolarna behandlas ofta ärenden som på ett eller annat sätt gäller känsliga omständigheter som har samband med någons privatliv. Om skyddet för identiteten skulle utvidgas till nya kategorier av ärenden skulle följderna emellertid vara att en del av rättegångarna i praktiken skulle vara hemliga. Detta kan inte anses godtagbart med hänsyn till den offentliga kontrollen av rättegångar och parternas rättsskydd. I lagförslaget är utgångspunkten också att det inte är skäl att införa ett mera omfattande skydd för de grundläggande uppgifterna om en rättegång än det som föreslås. Eftersom rättegångshandlingarna enligt den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 2 punkt är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen till den del de innehåller känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit, och eftersom domstolen med stöd av den föreslagna lagens

10 § också kan förordna att andra handlingar som är sekretessbelagda enligt någon annan lag skall hållas hemliga även när de utgör rättegångshandlingar, och den detaljerade motiveringen till domstolens avgörande med stöd av den föreslagna lagens 24 § 1 mom. kan sekretessbeläggas, kan det anses att integritetsskyddet för parterna i en rättegång säkerställs i tillräcklig mån utifrån dessa bestämmelser.

3.2.4. *Rättegångshandlingarnas offentlighet*

En av de viktigaste grundläggande lösningarna i förslaget är att offentligheten och sekretessen i fråga om de handlingar som hänför sig till en rättegång, vilka i den begreppsapparatur som används i den föreslagna lagen kallas rättegångshandlingarna, framöver skall grunda sig på den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar och inte på offentlighetslagen, såsom i hög grad är fallet i dag. Detta har ansetts nödvändigt för att man i den reglering som gäller rättegångshandlingarna skall kunna beakta betydelsen och verkningarna av principen om offentlighet vid rättegång bättre än i dag.

Den föreslagna lagen innehåller en definition av begreppet rättegångshandling och bestämmelser om när en rättegångshandling blir offentlig. Med rättegångshandling avses, med vissa undantag, en i 5 § 1 och 2 mom. i offentlighetslagen avsedd handling som inkommit till domstolen eller upprättats i domstolen för en rättegång. Enligt huvudregeln blir en rättegångshandling som lämnats in till en domstol offentlig när den har inkommit till domstolen, och en rättegångshandling som upprättats vid en domstol blir offentlig när den undertecknats eller på motsvarande sätt bekräftats. Domstolen kan dock under vissa förutsättningar skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig, dock aldrig längre än till dess att domstolen meddelar sitt avgörande. Det har ansetts nödvändigt att kunna skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig för det första för att någon som har del i saken i vissa situationer kunde orsakas lidande eller direkt skada om en handling skulle bli offentlig alltför tidigt, och för det andra för att domstolen om en handling blir offentlig

kunde gå miste om sin möjlighet att senare bestämma om offentligheten vid en rättegång.

Den föreslagna regleringen innebär att antalet rättegångshandlingar som är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen minskar jämfört med i dag. Det är endast vissa rättegångshandlingar som hänför sig till statens säkerhet och därmed jämförbara rättegångshandlingar, rättegångshandlingar som innehåller känsliga uppgifter som har samband med skyddet för en persons privatliv och rättegångshandlingar som innehåller uppgifter som omfattas av domstolens överläggningssekretess som skall hållas hemliga direkt med stöd av lagen. Kärnan i skyddet för privatlivet, som har ställning av grundläggande och mänsklig rättighet, är således enligt förslaget skyddad direkt med stöd av lagen. Detta har fortfarande ansetts vara nödvändigt, trots att rättegångshandlingarnas offentlighet i princip föreslås bli utvidgad.

Förutom att en del rättegångshandlingar är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen kan domstolen enligt förslaget förordna att också andra rättegångshandlingar skall hållas hemliga. För att ett sekretessförordnande skall kunna meddelas krävs det dock alltid att rättegångshandlingen innehåller uppgifter som är sekretessbelagda enligt någon lag. Ett sekretessförordnande kan således meddelas utifrån sekretessbestämmelser i offentlighetslagen eller någon speciallag. De bestämmelser om handlingssekretess som finns i andra lagar förlorar således inte sin betydelse med avseende på offentligheten vid rättegång. Det räcker dock inte att en rättegångshandling innehåller uppgifter som enligt lag skall hållas hemliga för att ett sekretessförordnande skall kunna meddelas, utan dessutom skall de skadliga verkningar som offentlighet för uppgifterna skulle ha vägas in.

En nyhet är också att ett sekretessförordnande inte längre kan meddelas för en rättegångshandling enbart på den grunden att muntlig förhandling sker utan att allmänheten är närvarande. Prövningen av frågan om huruvida ett sekretessförordnande skall meddelas sker oberoende av offentligheten i fråga om den muntliga förhandlingen och avgörs utifrån arten av de uppgifter som rättegångshandlingen innehåller och sekretessbehovet till följd av detta.

För de rättegångshandlingar som skall hållas hemliga föreslås särskilda sekretesstider som avviker från sekretesstiderna i offentlighetslagen. Även detta förslag grundar sig på det höga kravet på offentlighet vid rättegångar. Sekretesstiden, som räknas från det att ett ärende blir anhängigt i domstolen, är 80, 60 eller 25 år, beroende på sekretessgrunden. Sekretesstiden för en rättegångshandling som innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen är 80 år. Den föreslagna sekretesstiden på 60 år tillämpas när syftet med sekretessen är att skydda privatlivet och sekretesstiden på 25 år när syftet är att skydda något annat intresse. När det gäller sekretessförordnandena är tiderna maximitider. I vissa situationer kan de föreslagna sekretesstiderna dock visa sig vara alltför korta med tanke på de intressen som skall skyddas genom sekretessen. Därför föreslås i lagen en bestämmelse om ett förfarande enligt vilket den domstol som senast behandlat huvudsaken kan förlänga sekretesstiden med högst 60 år på ansökan av den som uppgifterna gäller.

Till den föreslagna lagen fogas också de centrala bestämmelserna om en parts rätt att ta del av en handling. Till grundprinciperna för en rättvis rättegång hör att en part får ta del av allt det rättegångsmaterial som skall beaktas i ett ärende. Denna princip är också utgångspunkt i förslaget. Denna rätt gäller dock inte kontaktinformation som skall hållas hemlig för att skydda någon person, t.ex. ett vittne, och inte rättegångshandlingar till den del de innehåller uppgifter som omfattas av domstolens överläggningssekretess.

3.2.5. *Den muntliga förhandlingens offentlighet*

Offentligheten vid rättegång och dess särställning i förhållande till offentligheten inom den övriga myndighetsverksamheten har av tradition tagit sig uttryck i en omfattande offentlighet i fråga om muntliga förhandlingar. Också framöver är det en klar huvudregel att muntliga förhandlingar är offentliga. I 14 § i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar föreslås en allmän bestämmelse om parternas och allmänhetens rätt att vara närvarande vid den muntliga förhandlingen i ett ärende. Undantag får göras från denna rätt endast under

de förutsättningar som anges i lagen. I den gällande OffRL ingår bestämmelser om att förhandling inom stängda dörrar är obligatorisk i vissa situationer. Enligt förslaget frångås den obligatoriska förhandlingen inom stängda dörrar, och i framtiden är förhandling inom stängda dörrar alltid beroende av prövning. Prövningen sker också oberoende av sekretessen för rättegångshandlingarna. Förhandlingen skall således inte heller framöver automatiskt ske inom stängda dörrar när rättegångshandlingarna är sekretessbelagda.

Enligt lagförslaget sker förhandling inom stängda dörrar i första hand på yrkande av någon som har del i saken, men även domstolen kan i vissa situationer, t.ex. för att skydda utomståendes intressen, på tjänstens vägnar besluta om förhandling inom stängda dörrar utan att någon särskilt har yrkat på detta. Å andra sidan skall domstolen alltid på tjänstens vägnar pröva om det finns förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar, och ett ovan nämnt yrkande av den som har del i saken är således inte bindande för domstolen, även om domstolen givetvis skall beakta yrkandet.

I den föreslagna lagen finns heltäckande bestämmelser om förutsättningarna för när muntlig förhandling kan ske utan att allmänheten är närvarande. Eftersom det också framöver är en klar huvudregel att muntliga förhandlingar är offentliga, får de föreskrivna undantagen dock inte tolkas extensivt. Muntlig förhandling skall också ske inom stängda dörrar endast till den del det är absolut nödvändigt.

Enligt den gällande lagen bestäms förutsättningarna för förhandling inom stängda dörrar i regel på basis av typen av mål. T.ex. när det gäller brottmål finns i lagen en förteckning över de brottstyper för vilkas del förhandling inom stängda dörrar kommer i fråga. Utgångspunkten för propositionen är att frångå dessa förutsättningar som grundar sig på typen av mål. Enligt förslaget skall frågan om förhandling skall ske inom stängda dörrar avgöras utifrån arten av de uppgifter som skall läggas fram i saken och de följder som skulle uppstå om uppgifterna blev offentliga. Kriterierna för förhandling inom stängda dörrar är enligt förslaget desamma i fråga om alla ärendetyper och processarter, och de skall tillämpas på samma sätt i såväl

tviste- och brottmål som ansökningsärenden. I praktiken kommer antalet förhandlingar inom stängda dörrar sannolikt att variera kraftigt i fråga om de olika processarterna också framöver, beroende på arten av de ärenden som behandlas och särskilt arten av de uppgifter som kommer fram vid behandlingen.

De förutsättningar för muntlig förhandling inom stängda dörrar som ingår i lagförslaget hänför sig bl.a. till statens säkerhet och Finlands internationella relationer, skyddet för privatlivet och säkerheten för asylsökande och deras närstående, behovet av sekretess för uppgifter som finns i rättegångshandlingar som företes vid en muntlig förhandling, skyddet för minderåriga och omyndiga och vissa bestämmelser om tystnadsplikt.

Enligt den gällande OffRL är fotografering och bandning samt annan teknisk upptagning och överföring av bild och ljud tillåten i rättssalen med ordförandens samtycke. I lagen finns inte några närmare kriterier för när ordföranden kan ge tillstånd till t.ex. fotografering och när tillstånd kan förvägras. I lagen finns i dag inte heller några bestämmelser om när under rättegången fotografering eller t.ex. televisering är tillåten. Enligt förslaget är upptagning av en muntlig förhandling fortfarande tillåten endast med ordförandens tillstånd. Det föreslås dessutom att i lagen anges kriterierna för när tillstånd till upptagning kan beviljas. Enligt förslaget kan ordföranden bevilja tillstånd till ovan nämnd upptagning av en offentlig förhandling i rättssalen innan förhandlingen inleds och vid avkunnande av domstolens avgörande, om inte detta äventyrar privatlivet eller säkerheten för en part eller någon annan som skall höras och det inte finns några andra med dessa jämförbara vägande skäl till att vägra bevilja tillstånd. I rättegångens övriga faser kan upptagning tillåtas endast om den inte heller försvårar en ostörd muntlig förhandling och de som har del i rättegången ger sitt samtycke till upptagningen.

I lagen föreslås ett uttryckligt omnämnande av att upptagningen av den muntliga förhandlingen sker i enlighet med ordförandens anvisningar. Syftet med detta är dels att betona ordförandens skyldighet att se till att upptagningen görs så att de ovan nämnda intressena inte äventyras, dels att fästa uppmärk-

samhet vid att det genom ändamålsenliga anvisningar om upptagningen ofta är möjligt att tillgodose såväl de ovan nämnda intressena som t.ex. massmedias behov av att förmedla nyheter från en rättegång.

Som en ny sak föreslås det att allmänhetens närvaro vid muntlig förhandling skall kunna begränsas även på grunder som hänför sig till skyddet för vittnen. I lagstiftningen har under de senaste åren fästs allt större uppmärksamhet vid vittnesskyddet, och förslaget är i linje med denna utvecklingstrend. Enligt förslaget kan domstolen begränsa allmänhetens närvaro, om det är nödvändigt för att ett vittne, någon annan som skall höras eller en part eller den som står i ett i 15 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen avsett förhållande till någon ovan nämnd person skall kunna skyddas för hot mot liv eller hälsa.

3.2.6. Avgörandets offentlighet

I den gällande lagstiftningen finns det inte några klara och till alla delar heltäckande bestämmelser om domstolsavgörandenas offentlighet. Offentligheten i fråga om domstolens avgörande har dock en viktig ställning med tanke på offentligheten vid rättegången. Detta gäller både avgöranden som avkunnas muntligt och avgöranden som enbart meddelas i skriftlig form. Rättegången kulminerar i domstolens avgörande, som är själva syftet med den. Avgörandets innehåll är den viktigaste informationen om rättegången såväl för parterna som för den stora allmänheten. Därför bör det finnas tydliga bestämmelser i lagen som möjliggör avvikelser från huvudregeln om avgörandets offentlighet endast i de situationer när detta är absolut nödvändigt.

I den föreslagna lagen finns ett särskilt kapitel om avgörandets offentlighet. Utgångspunkten och den klara huvudregeln är att domstolens avgörande är offentligt oberoende av om det har avkunnats muntligt eller meddelats i skriftlig form. Till lagen fogas en klar bestämmelse om denna huvudprincip. Kravet på offentlighet kan dock inte anses vara ovillkorligt, eftersom ett avgörandes offentlighet i vissa situationer i alltför hög grad kunde kränka andra viktiga intressen, såsom skyddet för privatlivet. Enligt förslaget kan domstolen därför genom ett särskilt sekretessförordnande avvika från huvudregeln om

att avgörandet är offentligt. För att domstolen skall kunna meddela ett sekretessförordnande förutsätts det att avgörandet innehåller uppgifter som antingen är sekretessbelagda enligt den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång eller för vilkas del ett sekretessförordnande som gäller rättegångshandlingarna har meddelats med stöd av nämnda lag. Nytt jämfört med den gällande lagstiftningen är således att domstolens avgörande aldrig till någon del är sekretessbelagt direkt med stöd av lagen, utan ett hemlighållande kräver alltid särskild domstolsprövning och ett uttryckligt beslut.

Enligt förslaget är domslutet och de tillämpade lagrummen alltid offentliga liksom i dag. I fråga om dem kan domstolen inte meddela ett sekretessförordnande, med undantag av uppgifter om målsägandens namn i vissa brottmål av känslig natur och om asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar. Bestämmelserna om skyddande av en persons identitet i ett avgörande är en nyhet i lagstiftningen, och syftet med dem är att förbättra skyddet för en målsägande som har ställning som offer i ett brottmål vid rättegången och hindra att säkerheten för en asylsökande eller dennes närstående äventyras på grund av en offentlig rättegång. Av samma orsaker som de som begränsar en utvidgning av skyddet för identiteten i bestämmelserna om domstolens diarium har det inte ansetts finnas grund för ett mer omfattande skydd för identiteten när det gäller avgörandet.

En nyhet är också den bestämmelse i lagförslaget enligt vilken domstolen i vissa fall skall utarbeta en offentlig redogörelse över sitt avgörande. Bestämmelsen gäller de situationer när avgörandet sekretessbeläggs. Den offentliga redogörelsen skall innehålla huvuddragen av ärendet och avgörandets motiv. En offentlig redogörelse behöver dock inte utarbetas alltid när avgörandet sekretessbeläggs, utan det förutsätts att rättegången gäller en fråga som är av samhälls- eller har väckt stort intresse bland allmänheten. Syftet med bestämmelsen om den offentliga redogörelsen är att öka avgörandenas offentlighet jämfört med i dag och att styra domstolspraxis i den riktningen att avgörandena inte är antingen offentliga eller sekretessbelagda, utan att det finns en mellanform

där det höga kravet på offentlighet särskilt i fråga om avgörandet beaktas men där å andra sidan också tillräcklig hänsyn tas till sådana motiverade sekretessintressen som gäller de olika uppgifterna.

Förutom bestämmelserna om avgörandets offentlighet tas i lagen också in bestämmelser om sekretess för domstolens överläggning. Bestämmelserna innebär inte någon förändring av nuvarande praxis. Inte heller bestämmelsen om sekretessbelagda uppgifter i ett avgörande som föreslås i kapitlet om avgörandets offentlighet innebär i sak någon förändring av nuläget, liksom inte heller skyldigheten för domstolen att informera parterna om ett avgörande innan avgörandet blir offentligt. Vissa preciseringar och kompletteringar har dock gjorts i bestämmelserna jämfört med de motsvarande bestämmelser som gäller i dag.

3.2.7. *Procedurbestämmelser*

I den gällande lagen om offentlighet vid rättegång finns inte just några bestämmelser om det förfarande som skall iakttas när frågor som gäller offentligheten vid rättegång avgörs. De procedurbestämmelser som finns i offentlighetslagen gäller för sin del främst bara förfarandet vid utlämnandet av uppgifter om en handlings innehåll. Därför föreslås det att till den nya lagen fogas bestämmelser om det förfarande som skall iakttas vid avgörandet av frågor som gäller offentligheten vid rättegång.

Enligt de föreslagna procedurbestämmelserna är de avgöranden som gäller offentligheten vid rättegång i regel rättskipningsavgöranden. Man har stannat för denna lösning för att de avgöranden som gäller offentligheten vid en rättegång hänför sig till flera grundläggande och mänskliga rättigheter samtidigt, och de bedömningar som måste göras för att samordna dessa ibland delvis motstridiga rättigheter på ett optimalt sätt i det enskilda fallet är en så krävande uppgift att den uppenbart hör till kärnan i domstolens rättskipning. Enligt lagförslaget kan frågan om offentlighet vid rättegång alltid avgöras i den sammansättning som är behörig att behandla och avgöra själva huvudsaken eller, i

vissa fall, i en sammansättning med en domare. I regel avgörs dessa frågor således av en lagfaren ledamot av domstolen.

Enligt förslaget avgörs frågan om offentlighet vid en rättegång under rättegången eller efter denna, om det finns ett konkret behov. Detta betyder för rättegångshandlingarnas del att frågan om offentlighet eller sekretess skall avgöras när någon yrkar på det eller om domstolen anser det behövt eller om någon utomstående begär att få ta del av innehållet i en rättegångshandling. När det gäller rättegångshandlingar som arkiveras behövs inga sekretess- eller andra avgöranden enbart med tanke på arkivet, vilket också medför en arbetsinsparning.

I lagförslaget ingår också bestämmelser om hörande av den som har del i saken när frågan om offentlighet vid rättegång avgörs, om meddelande av ett interimistiskt förordnande om offentligheten och om ny behandling av saken. Utgångspunkten är att den vars rätt eller intresse saken gäller skall höras när frågan om offentlighet vid rättegång avgörs. Trots att detta i vissa situationer innebär extra arbete samt att avgörandet om offentlighet vid rättegången fördröjs, finns det ingen grund för att fråga principen om hörande, som är en av grundprinciperna för en rättvis rättegång. Möjligheten att meddela ett interimistiskt förordnande eller att ta ett avgörande om offentligheten vid en rättegång till ny behandling ger domstolen och parterna tillräckligt med spelrum för att kunna beakta omständigheterna i det aktuella fallet och eventuella förändringar i dem på ett smidigt sätt.

I lagen föreslås särskilda bestämmelser om sökande av ändring i avgöranden som gäller offentligheten vid rättegång. Bestämmelserna skiljer sig delvis från de gällande bestämmelserna. Framöver skall ändring i ett avgörande om offentlighet vid rättegång sökas särskilt genom besvär. Ändring söks i den ordning som skall följas vid sökande av ändring i huvudsaken.

3.2.8. Övriga förslag

I förslaget ingår utöver den föreslagna nya allmänna lagen om offentlighet vid rättegång

i allmänna domstolar också förslag till lagar om upphävande av den gällande lagen om offentlighet vid rättegång och om ändring av nio andra lagar. Ändringarna är tekniska och beror på ändringarna i den allmänna lagen om offentlighet vid rättegång. Till samma helhet hör också ett förslag till ändring av offentlighetslagen, som ingår i propositionen med förslag till lag om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolarna.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Allmänt

Att klarlägga bestämmelserna om offentlighet vid rättegång för att säkerställa en omfattande offentlighet hör till justitieministeriets centrala mål när det gäller rättsskyddet och rättegången. I avsnittet om rättspolitik i programmet för statsminister Matti Vanhanens regering konstateras det att öppenheten i rättskipningen ökas genom att lagen om offentlighet vid rättegång revideras.

Syftet med propositionen är att skapa tydliga och användbara bestämmelser om offentligheten vid rättegång för de allmänna domstolarna och medborgarna. Förslaget syftar också till en ökad offentlighet vid rättegång, dock så att ett tillräckligt skydd för privatlivet och andra intressen i fråga om vilka det finns ett sekretessbehov samtidigt garanteras.

4.2. Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser

Syftet med förslagen om offentlighet vid rättegång är att klarlägga den lagstiftning som tillämpas och öka offentligheten vid rättegångarna. Propositionens konsekvenser berör således främst det gällande rättsläget, som ändras så som beskrivs ovan. Propositionen har inga direkta ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser.

Propositionen innehåller bestämmelser om förfarandet vid avgörande av frågan om offentlighet vid rättegång. Enligt de föreslagna bestämmelserna skall frågan om offentlighet vid rättegång framöver avgöras om det framställs yrkande om detta eller om domstolen

anser det behövt eller om någon begär att få ta del av innehållet i en rättegångshandling. I praktiken blir det aktuellt att avgöra frågan om offentlighet vid rättegång endast i en del av de fall som domstolarna behandlar. Merparten av rättegångarna är sådana att de inte väcker allmänhetens intresse. Enligt de föreslagna nya procedurbestämmelserna minskar således i princip domstolens arbetsbörda när det gäller dessa offentlighetsfrågor. I de fall när frågan om offentlighet vid rättegång inte aktualiseras i praktiken, behöver domstolen inte heller träffa något avgörande om saken. Den föreslagna regleringen ökar således inte domstolarnas arbete.

Ett avgörande som gäller rättegångshandlingarnas offentlighet och som med stöd av 33 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har meddelats på yrkande av någon annan än en part, och även på yrkande av en part när avgörandet hänför sig till ett ärende som ännu inte är anhängigt, överklagas i den ordning som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Enligt de föreslagna bestämmelserna söks ändring alltid i den ordning som skall följas vid överklagande av det avgörande som domstolen i fråga har träffat i saken under rättegången. Organisationsrikt innebär förslaget att ändringssökandet för de allmänna domstolarnas del framöver inte längre följer förvaltningsdomstolslinjen utan den linje som följs vid sökande av ändring i huvudsaken. Den nuvarande arbetsfördelningen mellan förvaltningsdomstolarna och de allmänna domstolarna ändras dock inte i någon större utsträckning till följd av den föreslagna regleringen.

4.3. Konsekvenser för medborgarna

Propositionen kan väntas ha positiva konsekvenser när det gäller medborgarnas möjligheter att ta tillvara sina grundläggande rättigheter. Bestämmelserna om offentlighet vid rättegång i de allmänna domstolarna blir klarare. Offentligheten vid rättegångar ökar samtidigt som domstolarnas möjligheter att garantera det grundlagsenliga integritetsskyddet bevaras. Parterna och utomstående om vilka uppgifter kommer fram vid en rättegång får bättre möjligheter att påverka offentlighetsfrågor som avgörs under rätte-

gången.

Förslagen i propositionen utvidgar och förbättrar medborgarnas och andra personers möjligheter att få information om domstolarnas verksamhet och om de ärenden som behandlas i domstolarna. På detta sätt försöker man främja att allmänhetens tilltro till domstolsväsendet bevaras. Eftersom bestämmelserna om partsoffentlighet är något mer heltäckande än förut förbättras parternas möjligheter att bevaka sina rättigheter och intressen vid rättegången. Offentlighet vid rättegången är ett grundläggande krav när det gäller rätten till en rättvis rättegång. Genom den föreslagna lagstiftningen tillgodoses således också rätten till en rättvis rättegång i högre grad mer generellt, i enlighet med grundlagens 21 § och de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

Eftersom strävan har varit att göra bestämmelserna klarare än vad de är i dag, är även detta ägnat att förbättra människors möjligheter att förstå domstolsväsendets verksamhet och ge dem bättre förutsättningar att handla på ett sådant sätt att de kan ta tillvara sina rättigheter. Dessutom får parterna själva större bestämmanderätt i offentlighetsfrågor genom de föreslagna bestämmelserna.

I programmet för statsminister Matti Vanhanens regering konstateras det att vittnesskyddet skall förbättras. Detta förslag innehåller bestämmelser genom vilka offentligheten för allmänheten kan begränsas för att skydda vittnen. Förslaget förbättrar således för sin del vittnesskyddet så som avses i regeringsprogrammet.

5. Beredningen av propositionen

Den allmänna lagstiftningen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har reviderats genom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och en del lagar som har samband med den. Lagarna trädde i kraft den 1 december 1999. I samband med den ovan nämnda revideringen ändrades delvis lagen om offentlighet vid rättegång, som trätt i kraft den 1 april 1985, men lagen bibehölls i huvuddrag oförändrad. Vid stiftandet av lagarna framhöll riksdagens förvaltningsutskott och lagutskott att bestämmelserna om offentlighet vid rättegång bör utredas separat och helt skrivas om på basis av utredningen

(FöUB 31/1998 rd s. 7 och 22 samt LaUU 14/1998 rd s. 4). Även i den promemoria (9.10.1998) som justitieministeriet tillställde lagutskottet vid riksdagsbehandlingen av lagstiftningen om offentlighet i myndigheternas verksamhet sades det att justitieministeriets lagberedningsavdelning efter den genomgripande reformen hade för avsikt att särskilt bedöma om det efter de ändringar som föreslogs då finns orsak att se över bestämmelserna om rättegångarnas och rättegångsmaterialets offentlighet.

Den 24 maj 2000 tillsatte justitieministeriet en kommission som fick i uppdrag att bereda en regeringsproposition med förslag till ny lagstiftning om offentlighet vid rättegång. Enligt uppdraget skulle kommissionen utreda om samtliga de bestämmelser som gäller offentlighet vid rättegång kunde tas in i en och samma lag och samtidigt bedöma om gemensamma eller separata bestämmelser skulle utarbetas för förvaltningsdomstolarna och de allmänna domstolarna. Kommissionen skulle utreda de synpunkter som hänför sig till offentligheten vid rättegång och behoven av ändringar i lagen om offentlighet vid rättegång samt lägga fram förslag till hur dessa frågor kunde lösas. Enligt sitt uppdrag skulle kommissionen i sitt arbete beakta den diskussion som förts vid stiftandet av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Kommissionen överlämnade sitt betänkande (Justitieministeriet. Kommittébetänkande 2002:1) till justitieministeriet i januari 2002. Betänkandet sändes på remiss till 67 myndigheter, domstolar, organisationer och sakkunniga, och av dem inkom 54 med ett utlåtande. Ett sammandrag av utlåtandena har publicerats särskilt (Justitieministeriet. Utlåtanden och utredningar 2002:19).

Till den del kommissionens betänkande gällde offentligheten vid rättegångar i tvistemål och brottmål var utlåtandena i huvudsak positiva. De förslag i betänkandet som gällde förvaltningsrättskipningen rön te där emot kritik i många av utlåtandena. Bl.a. kritiserades det faktum att tillämpningen av offentlighetslagen frångicks i förslaget. Med anledning av utlåtandena tillsatte justitieministeriet den 18 december 2002 en arbetsgrupp för att utreda offentligheten vid rättegång med utgångspunkt i förvaltningsrättskipningen. Arbetsgruppen överlämnade sitt

betänkande (Justitieministeriet. Arbetsgruppsbetänkande 2003:8) till justitieministeriet i juni 2003, och även detta betänkande sändes ut på remiss (Justitieministeriet. Utlåtanden och utredningar 2004:2).

Den 22 november 2004 tillsatte justitieministeriet två arbetsgrupper av vilka den ena fick i uppdrag att bereda ett förslag till lagstiftning om offentlighet vid rättegång inom förvaltningsrättskipningen och den andra ett förslag till lagstiftning om offentlighet vid rättegång i de allmänna domstolarna. Arbetsgrupperna överlämnade sina betänkanden till justitieministeriet i juni 2005 (Offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolarna. Justitieministeriet. Arbetsgruppsbetänkande 2005:6 och Offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Justitieministeriet. Arbetsgruppsbetänkande 2005:7). Betänkandena sändes på remiss till 88 myndigheter, domstolar, organisationer och sakkunniga, och av dem inkom 81 med ett utlåtande. Utlåtandena har publicerats särskilt (Justitieministeriet. Utlåtanden och utredningar 2005:23).

Det förslag till lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar som ingår i denna proposition har beretts utifrån betänkandet av den ovan nämnda arbetsgruppen som utrett offentligheten vid rättegång i allmänna domstolar och de utlåtanden som erhållits om det. Vid beredningen av denna proposition och den proposition som gäller offentligheten vid rättegång i förvaltningsdomstolarna har man kommit fram till att det för att motiveringarna till förslagen skall vara klara är ändamålsenligt att separata propositioner om de allmänna domstolarna och om förvaltningsdomstolarna överlämnas till riksdagen. Propositionerna skall dock överlämnas samtidigt. Orsaken till att två separata propositioner ges är att förslagen till sina utgångspunkter avviker från varandra, särskilt med avseende på förhållandet till offentlighetslagen.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med andra propositioner

Det föreslås att förslaget till allmän lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domsto-

lar överlämnas till riksdagen samtidigt som motsvarande förslag som gäller förvaltningsrättskipningen. Lagstiftningen om offentlighet vid rättegång revideras härigenom i sin helhet. De två huvudförslagen har anknytning till varandra också genom att de flesta av de övriga lagförslagen som hänför sig till dem har det gemensamt att det i dem åtminstone hänvisas till bägge förslagen.

Till samma helhet hänför sig också den reglering som gäller justitieförvaltningens personregister och som bereds särskilt utifrån betänkandet av en arbetsgrupp vid justitieministeriet och de utlåtanden som erhållits om det (Behandlingen av personuppgifter inom justitieförvaltningen. Justitieministeriet. Arbetsgruppsbetänkande 2004:11).

6.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

Genom propositionen stärks premisserna för en rättvis rättegång i enlighet med de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Så som redan konstaterats ovan innefattar kravet på en rättvis rättegång enligt såväl artikel 6 i Europarådets människorättskonvention som artikel 14 i MP-konventionen en principiell rätt till en offent-

lig rättegång. Rätten till en offentlig rättegång skall ges en vid tolkning så att den avser offentlighet inte bara vid muntlig förhandling utan också vid andra rättegångar. I de ovan nämnda konventionerna anges också de grunder på vilka offentligheten vid en rättegång kan begränsas.

Grunderna för att begränsa offentligheten vid en rättegång i propositionen motsvarar de grunder som avses i de ovan nämnda internationella konventionerna. Domstolens rätt att på basis av prövning besluta om omfattningen av offentligheten i det enskilda fallet överensstämmer med den princip som framgår av människorättskonventionerna, dvs. att det är uttryckligen domstolen som skall ha prövningsrätt när det gäller att väga synpunkter som hänför sig till skyddet för privatlivet och till offentligheten vid rättegången mot varandra i det enskilda fallet. De krav i konventionerna som gäller skyddet för privatlivet uppfylls genom den i lagen föreslagna möjligheten att vid behov för att skydda privatlivet hemlighålla en persons identitet och material som skall läggas fram vid rättegången, hålla förhandlingen inom stängda dörrar och delvis hemlighålla ett avgörande.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

1 kap. Allmänna bestämmelser

I den föreslagna lagens 1 kap. föreslås bestämmelser om offentlighetsprincipen och lagens tillämpningsområde samt om de definitioner som är centrala vid tillämpningen av lagen.

1 §. Offentlighetsprincipen. I paragrafen föreslås en bestämmelse om det grundläggande innehållet i offentlighetsprincipen vid rättegångar, nedan principen om offentlighet vid rättegång. Enligt den är rättegången och rättegångshandlingar i regel offentliga. Av den föreslagna paragrafen framgår att principen om offentlighet vid rättegång gäller offentligheten i fråga om såväl handläggning som rättegångshandlingar. I den gällande lagstiftningen har det höga kravet på offentlighet vid rättegångar jämfört med det offentliga övriga verksamhet främst tagit sig uttryck i offentlighet vid muntlig förhandling.

Eftersom förfarandet vid merparten av rättegångarna dock antingen genomgående eller huvudsakligen är skriftligt, har uppfattningen om att det höga kravet på offentlighet vid rättegång gäller enbart muntlig förhandling inburit att principen om offentlighet vid rättegång inte har kunnat genomföras i tillräckligt hög grad. Därför omdefinieras nivån på rättegångshandlingars offentlighet i den föreslagna lagen, och samtidigt görs vissa avsteg från offentlighetslagen. I lagförslaget beaktas de krav som följer av principen om offentlighet vid rättegång också när det gäller rättegångshandlingarna. Principen om offentlighet vid rättegång får större tyngd när det i samma lag föreskrivs om både handläggningens och rättegångshandlingarnas offentlighet. Samtidigt förenhetligas bestämmelserna om offentlighet i fråga om handlägg-

ning och handlingar genom den föreslagna lagen.

Trots att en rättegång även kan anses innefatta det material som samlas under rättegången, nämns i paragrafen för tydlighetens skull uttryckligen att principen om offentlighet vid rättegång gäller inte bara rättegången utan också rättegångshandlingarna. Det är viktigt att detta nämns uttryckligen i lagtexten också för att den föreslagna lagen för de allmänna domstolarnas del ger uttryck för ett delvis nytt tänkesätt enligt vilket handlingarnas offentlighet vid en rättegång till vissa delar bestäms på andra grunder än inom förvaltningen. Den föreslagna 3 § innehåller en definition av rättegångshandling.

I paragrafen upprepas den princip om att rättegången är offentlig som framgår av grundlagen och av de internationella överenskommelser som är bindande för Finland. Att rättegången och rättegångshandlingar är offentliga innebär att vem som helst har rätt och möjlighet att få information om en rättegång och att följa med muntliga förhandlingar i domstolarna, att få uppgifter om avgöranden och att ta del av rättegångshandlingar som inkommit till och upprättats under en rättegång.

Trots att huvudregeln är att rättegången är offentlig, blir man i vissa situationer tvungen att frångå denna huvudregel på grund av andra viktiga allmänna och enskilda samhällsliga intressen. Många av dessa har anknytning till andra grundläggande rättigheter, t.ex. skyddet för privatlivet. Undantag från offentligheten vid rättegång kan endast föreskrivas genom lag. Dessa undantag skall enligt de allmänna lärorna om inskränkningar i de grundläggande rättigheterna vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade.

Den föreslagna lagen är tänkt att vara en allmän lag som reglerar offentligheten vid rättegång i allmänna domstolar och tryggar den grundläggande rättighet som anges i 21 § 2 mom. i grundlagen. De bestämmelser om offentlighet vid rättegång som finns i annan

lagstiftning har ställning som speciallag i förhållande till den föreslagna lagen och åsidosätter således motsvarande bestämmelser i den.

I förhållande till offentlighetslagen har den föreslagna lagen däremot ställning som speciallag. Bestämmelserna i offentlighetslagen viker således till den del det finns en uttrycklig bestämmelse i den föreslagna lagen. Bestämmelserna i offentlighetslagen skall dock tillämpas parallellt med den föreslagna lagen, som ett komplement till den, till den del något annat inte föreskrivs uttryckligen i den föreslagna lagen. Detta framgår av den föreslagna lagens 2 § 3 mom.

Följande exempel kan ges för att belysa förhållandet mellan offentlighetslagen och den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. I den föreslagna lagen finns en särskild bestämmelse om sekretesstid (11 §). Eftersom den föreslagna lagen med avseende på offentlighetslagen har ställning som speciallag när det gäller bestämmelserna om handlingars offentlighet, följer av detta att motsvarande bestämmelser i offentlighetslagen inte tillämpas på sekretesstiden för rättegångshandlingar. Å andra sidan skall t.ex. vad som i offentlighetslagens 5 kap. bestäms om myndigheternas skyldighet att främja möjligheterna att ta del av en handling samt en god informationshantering iakttas i fråga om rättegång och rättegångshandlingar, eftersom den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång inte innehåller några motsvarande bestämmelser.

2 §. Lagens tillämpningsområde. Av de orsaker som anges ovan i allmänna motiveringen har man vid regleringen av offentligheten vid rättegång beslutat att stifta separata lagar om offentlighet vid rättegång för de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna. Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar skall enligt paragrafens 1 mom. tillämpas i riksätten, högsta domstolen, hovrätterna, tingsrätterna och krigsrätterna.

Enligt 2 mom. skall lagen också tillämpas på behandlingen av sådana ärenden i arbetsdomstolen och marknadsdomstolen på vilka förvaltningsprocesslagen (586/1996) inte tillämpas. I de fall när förvaltningsprocesslagen tillämpas på behandlingen av ett ärende i arbetsdomstolen eller marknadsdomstolen skall

däremot tillämpas den lag om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar som kommer att ges.

Enligt det föreslagna 3 mom. skall i fråga om de ärenden som hör till lagens tillämpningsområde tillämpas offentlighetslagen som ett komplement, till den del inte något annat föreskrivs i den föreslagna lagen.

Såsom sagts i motiveringen till 1 § är den föreslagna lagen tänkt att vara en allmän lag som reglerar offentligheten vid rättegångar i de allmänna domstolarna. I förhållande till offentlighetslagen har den föreslagna lagen ställning som speciallag, vilket betyder att bestämmelserna i offentlighetslagen viker alltid när det finns uttryckliga bestämmelser om samma fråga i lagen om offentlighet vid rättegång. Om det däremot inte finns en uttrycklig bestämmelse i den föreslagna lagen, skall offentlighetslagen tillämpas. Trots att det inbördes förhållandet mellan och tillämpningen av de båda lagarna enligt de allmänna lärorna om lagtolkning bestäms på ovan nämnt sätt också utan en uttrycklig bestämmelse i lagen, har i den föreslagna paragrafen för tydlighetens skull och för att undvika att det uppstår oklarheter om saken tagits in en kompletterande bestämmelse där det hänvisas till offentlighetslagen.

Enligt den grundläggande lösning man gått in för i förslaget intas särskilda bestämmelser om rättegångshandlingar i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Man frångår således den allmänna regleringen som gäller alla myndighetshandlingar och handlingarnas offentlighetsnivå enligt denna. Detta innebär att tillämpningen av offentlighetslagen i de allmänna domstolarna och dess betydelse vid förverkligandet av offentligheten vid rättegångar minskar avsevärt när den föreslagna lagen träder i kraft. Många av bestämmelserna och även hela kapitel i offentlighetslagen kommer dock också framöver att tillämpas såväl vid rättegångar som i domstolarna mera allmänt.

Sådana bestämmelser i offentlighetslagen som skall tillämpas framöver i de allmänna domstolarna är bl.a. bestämmelsen om rätt att ta del av en handling som gäller en själv i 12 §, bestämmelsen om begäran om att få ta del av en handling i 13 §, bestämmelserna om behandlingstider i 14 § 4 mom., bestämmelserna om överföring till en annan myn-

dighet av en begäran om att få ta del av en handling i 15 §, bestämmelserna om myndigheternas skyldighet att främja möjligheterna att ta del av en handling samt en god informationshantering i 5 kap., bestämmelserna om handlingssekretess i 22 §, bestämmelserna om tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande i 23 §, kompletterade med bestämmelsen om tystnadsplikt i 18 § i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång, bestämmelserna om anteckning om sekretess och klassificering i 25 §, bestämmelserna om allmänna grunder för utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i 26 §, bestämmelserna om utlämnande av uppgifter ur en handling som överförts till ett arkiv i 27 §, bestämmelserna om tillstånd av en myndighet att ta del av en sekretessbelagd handling i 28 §, bestämmelserna om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet i 29 §, bestämmelserna om rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till utländska myndigheter och internationella organ i 30 § samt bestämmelsen om undantag i fråga om tystnadsplikt och upphörande av tystnadsplikt i 32 §.

3 §. Definitioner. I den föreslagna paragrafen definieras de centrala begreppen i lagen. Enligt *1 mom. 1 punkten* avses i den föreslagna lagen med rättegång muntlig förhandling och skriftligt förfarande i ett ärende samt domstolens överläggning. I regel anhängiggörs en rättegång skriftligen i domstolen när en ansökan eller någon annan handling inkommer till domstolen. Beroende på ärendets art och det förfarande som tillämpas kan behandlingen innefatta både skriftliga och muntliga faser. Av tradition har en muntlig förhandling i regel ingått i rättegången i de allmänna domstolarna i någon fas, även om användningen av skriftligt förfarande har ökat under den senaste tiden. För att betona att offentligheten vid rättegång enligt den föreslagna lagen gäller rättegångar i form av både skriftligt förfarande och muntlig förhandling, nämns båda förfarandena uttryckligen i momentets 1 punkt.

Jämfört med skriftligt förfarande betonar en muntlig förhandling redan i sig rättegångens offentliga karaktär och underlättar för allmänheten att följa med rättegången. Det är svårare att följa med ett skriftligt förfarande. Trots att det i den nya lagen föreslås att of-

fentligheten vid skriftligt förfarande skall öka och offentlighetsprincipen i allt högre grad utsträcks också till det skriftliga förfarandet så som anges i allmänna motiveringen, kommer de rättegångar där förfarandet genomgående är skriftligt de facto dock inte att vara lika offentliga som de rättegångar där muntlig förhandling hålls.

För tydlighetens skull sägs i momentets 1 punkt att även domstolens överläggning är en del av rättegången, trots att parterna och allmänheten av de orsaker som anges nedan inte har rätt att närvara vid överläggningen eller att ta del av dess innehåll.

I momentets *2 punkt* definieras muntlig förhandling. Enligt systematiken i den föreslagna lagen förverkligas offentligheten vid rättegång huvudsakligen genom offentlighet i fråga om antingen rättegångshandlingar eller muntlig förhandling. Därför är det nödvändigt att definiera vad som avses med muntlig förhandling. Bestämmelsen ändrar inte det gällande rättsläget i sak.

Begreppet ”muntlig förhandling” avser enbart de rättegångstillfällen när parterna har rätt att närvara eller när någon annars hörs personligen. Med muntlig förhandling avses således t.ex. ett förberedelsesammanträde eller en huvudförhandling, syn eller bevismottagning utom huvudförhandlingen i ett tvistemål, ansökningsärende eller brottmål. I den föreslagna bestämmelsen har man således strävat efter att reglera samtliga de situationer som gäller muntlig förhandling på ett heltäckande sätt, oberoende av den term som används i respektive fall.

I momentets *3 punkt* definieras skriftligt förfarande, som är motsatsen till muntlig förhandling. Enligt den föreslagna bestämmelsen avses med skriftligt förfarande föredragning eller annat rättegångsförfarande som baserar sig uteslutande på skriftligt rättegångsmaterial. Parterna och allmänheten har inte heller framöver rätt att närvara vid en muntlig föredragning i domstolen i samband med en rättegång. Den muntliga föredragningen är en normal behandlingsfas i hovrätterna och högsta domstolen. I ärenden som avgörs på föredragning utan muntlig förhandling förverkligas offentligheten vid rättegång således som offentlighet i fråga om de grundläggande uppgifterna, rättegångshandlingarna och avgörandet.

I momentets 4 punkt anges vad som i den föreslagna lagen avses med domstolens överläggning. Enligt definitionen avses med domstolens överläggning den överläggning som domstolens ledamöter och föredragande håller i syfte att avgöra ett mål. Med domstolens överläggning avses således de situationer när domstolens ledamöter och eventuella föredragande prövar antingen innehållet i det avgörande som skall meddelas i huvudsaken eller frågor som hänför sig till förfarandet. I den föreslagna lagens 23 § föreskrivs att domstolens överläggning skall hemlighållas och i den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 6 punkt att rättegångshandlingar som innehåller uppgifter om domstolens överläggning är sekretessbelagda.

Begreppet domstolens överläggning innefattar således inte enbart den överläggning i syfte att avgöra huvudsaken som hålls så snart rättegången har avslutats, dvs. den i 24 kap. 8 § i rättegångsbalken nämnda beslutsöverläggningen. Utöver denna överläggning inbegriper begreppet också alla andra överläggningar som hålls i domstolen under processens gång och som på ett eller annat sätt har samband med själva rättegången och de frågor som avgörs under denna eller med avgörandet i huvudsaken. Domstolens överläggning kan hållas i form av en sedvanlig diskussion där rättsliga ledamöter och föredraganden är närvarande eller på något annat sätt, t.ex. med hjälp av e-postmeddelanden.

I momentets 5 punkt definieras rättegångshandling. Enligt den föreslagna lagen innefattar offentlighetsprincipen också offentlighet i fråga om rättegångshandlingarna. Av denna anledning och för att skilja åt rättegångshandlingar och andra handlingar är det viktigt att definiera begreppet. Med rättegångshandling avses i den föreslagna lagen en handling som inkommit till eller upprättats vid domstolen och som hänför sig till en särskild rättegång.

I den föreslagna lagen frångås begreppet rättegångsmaterial, som används i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång. Det är inte i alla situationer klart vad detta begrepp innefattar, och det har i de allmänna domstolarna även använts för att dela in handlingar i dels sådant material som skall beaktas i avgörandet, dels annat material. Denna

indelning saknar för sin del betydelse med hänsyn till offentligheten vid rättegång. En dylik klassificering som skapar oklarheter när det gäller offentligheten har använts t.ex. i fråga om förundersökningsprotokollen i brottmål. Det föreslagna begreppet rättegångshandlingar är således vidare än t.ex. det "lagliga rättegångsmaterial" som avses i 24 kap. 2 § i rättegångsbalken och i 11 kap. 2 § i lagen om rättegång i brottmål. Begreppet innefattar även material som inte som sådant beaktas vid ett avgörande i domstolen (t.ex. förundersökningsprotokoll, om dessa inte har åberopats vid huvudförhandlingen).

Av definitionen följer att en handling behåller sin karaktär av rättegångshandling också efter det att målet inte längre är anhängigt i domstolen, och att bestämmelserna i lagen om offentlighet vid rättegång tillämpas på handlingen också efter detta. Det bör noteras att med rättegångshandling avses endast sådana handlingar som domstolen innehåller uttryckligen med tanke på en rättegång. Också andra myndigheter kan inneha exemplar av samma handlingar t.ex. i form av kopior. Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar skall dock inte heller i fråga om dessa handlingar tillämpas på andra myndigheter, utan offentligheten bestäms utifrån offentlighetslagen eller annan speciallagstiftning, trots att en domstol innehåller samma handling som rättegångshandling. Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång skall inte tillämpas på handlingen ens i det fallet att domstolen har haft handlingen i sin besittning men t.ex. återlämnat den som obehövlig till parten utan att desto vidare ha behandlat den.

Om rättegångshandlingarna efter att rättegången har avslutats överförs till någon annan myndighet för förvaring och arkivering ändras däremot inte handlingarnas status, trots att de inte längre finns i domstolens besittning.

I vissa situationer blir rättegången anhängig när handlingarna (t.ex. besvärsskriften) lämnas in till någon annan myndighet än en domstol. Detta gäller t.ex. behandlingen i tingsrätten av jordrättsmål och jordrättsärenden samt disciplinbesvärärenden som gäller fångar. Av definitionen av rättegångshandlingar följer att bestämmelserna om rättegångshandlingar i den föreslagna lagen om

offentlighet vid rättegång i dessa fall inte kan tillämpas innan handlingarna har inkommit till domstolen.

För att en handling skall vara en rättegångshandling skall den ha inkommit till domstolen eller upprättats vid domstolen. Genom den i paragrafen föreslagna hänvisningen till 5 § 1 och 2 mom. i offentlighetslagen säkerställs att begreppet rättegångshandling vid en rättegång i övrigt motsvarar definitionen av handlingar i den nämnda lagen. I offentlighetslagens 5 § finns en heltäckande definition av begreppet handling.

Definitionen täcker såväl traditionella handlingar som elektroniska dokument och andra handlingar som kan uppfattas endast med hjälpmedel. Definitionen av handlingar har gjorts så instrumentneutral som möjligt, vilket innebär att offentlighetslagen kan tillämpas oberoende av på hurudant underlag och med vilka metoder informationen har bevarats och med vilka metoder den kan återvinnas. På grund av hänvisningsbestämmelsen är också definitionen av rättegångshandling neutral i detta avseende. I offentlighetslagen definieras förutom handling också myndighetshandling, och genom hänvisningsbestämmelsen motsvarar begreppet rättegångshandling även denna definition.

Typiska exempel på rättegångshandlingar som inkommer till domstolen är olika slags ansökningar, stämningsansökningar, besvärsskrifter jämte bemötanden samt utlåtanden och bifogade handlingar. Även handlingar, fotografier, ljudband och videospelningar som tillställs domstolen som bevis utgör rättegångshandlingar. Rättegångshandlingar som upprättats vid domstolen är t.ex. begäran om utsaga, komplettering eller utredning, protokoll samt domar och beslut. Begreppet rättegångshandling innefattar också t.ex. ljudband och eventuella videospelningar från bevisupptagningen.

Handlingar som har upprättats vid eller inkommit till domstolen inom ramen för domstolens övriga verksamhet, t.ex. dess administration, är däremot inte rättegångshandlingar och på dem tillämpas inte den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, utan offentligheten bestäms enligt offentlighetslagen och annan speciallagstiftning.

Enligt den andra meningen i momentets

5 punkt är minnesanteckningar eller sådana utkast som upprättaren ännu inte har lämnat in för föredragning eller för något annat förfarande i ett ärende dock inte rättegångshandlingar. Bestämmelsen motsvarar 5 § 3 mom. 2 punkten i offentlighetslagen.

Det är vanligt att man i domstolen inför avfattandet av en dom upprättar t.ex. referatutkast, minnesanteckningar av inlägg som gjorts under ett sammanträde samt koncept till föredragningspromemorior. Dessa handlingar, som inte är tänkta att läggas till grund för behandlingen utan främst att användas som ett stöd vid denna, är inte rättegångshandlingar.

I enlighet med vad som i 5 § 3 mom. 2 punkten i offentlighetslagen föreskrivs om myndighetshandlingar omfattas minnesanteckningar och utkast av definitionen av rättegångshandlingar och därmed av lagens tillämpningsområde endast i sådana fall när handlingarna i fråga har lämnats in för föredragning eller annan behandling av ett ärende. Den som har upprättat handlingen skall således ha lämnat den ifrån sig t.ex. till den domare som avgör målet eller till parterna. Att t.ex. föredraganden ger den domare som avgör målet ett preliminärt utkast till en handling för att få närmare anvisningar eller som underlag för en diskussion innebär inte att handlingen omfattas av lagens tillämpningsområde. Om en ovan nämnd handling som inte omfattas av definitionen av rättegångshandling innehåller uppgifter som skall hållas hemliga, skall på handlingen med stöd av hänvisningen i den föreslagna 2 § 3 mom. på basis av 5 § 5 mom. i offentlighetslagen tillämpas bestämmelserna om sekretess i nämnda lag, liksom även bestämmelserna om sekretess i fråga om omständigheter som hänför sig till domstolens överläggning i 9 § 1 mom. 6 punkten och 23 § i den föreslagna lagen.

Enligt det föreslagna 2 mom. gäller vad som i denna lag föreskrivs om rättegångshandlingarnas offentlighet även föremål. I sak motsvarar lagrummet den sista meningen i 9 § 1 mom. i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång, till den del det rättegångsmaterial som avses där inte omfattas av den föreslagna definitionen av rättegångshandling. I praktiken kan det vara fråga om olika föremål som hämtats till domstolen i

bevissyfte eller som är föremål för syn.

2 kap. Uppgifter om en rättegång

Allmänt. Kapitlet innehåller bestämmelser om de grundläggande uppgifterna om en rättegång samt deras offentlighet. Bestämmelserna är heltäckande och har företräde framför andra bestämmelser. På grund av det höga kravet på offentlighet vid rättegångar skall uppgifterna om anhängiga rättegångar vara offentliga med endast några få undantag. Med tanke på parternas rättsskydd är det viktigt att en rättegång inte kan hemlighållas. För att också de övriga syftena med offentligheten vid rättegång skall nås är det nödvändigt att även allmänheten har möjlighet att få reda på vilka rättegångar som är eller har varit anhängiga samt vilka parterna i dessa är. Den information som ingår i de grundläggande uppgifterna om en rättegång är dessutom i allmänhet av det slaget att uppgifternas offentlighet inte på något sätt kan anses kränka skyddet för den personliga integriteten. I förslaget har därför tagits in särskilda bestämmelser om offentligheten när det gäller de grundläggande uppgifterna om en rättegång.

Till skillnad från vad som är fallet i den gällande lagen har offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång inte kopplats till den tidpunkt när uppgifterna antecknas i ett diarium eller något annat register. Uppgifterna om ett mål blir således offentliga genast när målet har blivit anhängigt i domstolen, oberoende av om de har antecknats i ett diarium eller något annat register. Diarie- och andra motsvarande anteckningar har dock fortfarande stor betydelse vid det praktiska genomförandet av offentligheten. Också i domstolarna förutsätter en god informationshantering att de grundläggande uppgifterna om en rättegång som är offentliga noggrant och utan dröjsmål antecknas i behöriga diarium och register.

Bestämmelserna i förslaget innebär att offentligheten när det gäller de grundläggande uppgifterna om en rättegång inte påverkas av de bestämmelser om sekretess för muntlig förhandling och handlingar som finns i den föreslagna lagen, offentlighetslagen eller någon annan lag. Tekniskt utgör domstolarnas

diarium numera i allmänhet en del av ett ADB-baserat ärendehanteringssystem som används inte bara för att diarieföra mål och ärenden utan också t.ex. för att administrera processens gång i domstolen, producera olika slags dokument som behövs vid behandlingen av målet och förmedla meddelanden till andra myndigheter. Sekretessbestämmelserna skall på normalt sätt tillämpas på andra uppgifter i ärendehanteringssystemen än de grundläggande uppgifterna om en rättegång.

4 §. *De grundläggande uppgifterna om en rättegång samt deras offentlighet.* Enligt den föreslagna paragrafen är de grundläggande uppgifterna om en rättegång, dvs. uppgifterna om den domstol som behandlar ärendet, parternas identitet, ärendets exakta art, processens gång samt den muntliga förhandlingens tid och plats offentliga. Avvikelser från offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna kan göras i de situationer som avses i den föreslagna lagens 6 §, då domstolen kan bestämma om hemlighållande av uppgifter om en målsägandes eller asylsökandes identitet.

I de kundterminaler som finns vid högsta domstolens och hovrätternas registratorskontor kan allmänheten ta del av domstolarnas offentliga diarieuppgifter i elektronisk form. För detta ändamål har vid domstolarna upprättats ett operativsystem för förfrågningar, Kyösti. Systemet innehåller de grundläggande uppgifterna om de ärenden som antecknats i domstolarnas diarium, parternas namn samt uppgifter om processens gång och om avgörandena. Man kan bläddra och söka i det offentliga diariet med hjälp av diarienumret och dagen för avgörandet. Avsikten är att systemet senare skall tas i bruk också i tingsrätterna.

För att det ovan nämnda riksomfattande offentliga diariet skall vara användbart är det viktigt att allmänheten har rätt att få uppgifter om i vilken domstol ett ärende behandlas. Tidigare, när de förfrågningar som gällde diarieuppgifter riktade sig till enskilda domstolar, var uppgifterna om den domstol som behandlade ett ärende utan vidare offentliga. För att beakta den utveckling som har skett föreslås i paragrafen ett uttryckligt omnämnande av att uppgifterna om den domstol som behandlar ett ärende är offentliga.

Enligt den föreslagna paragrafen är också

uppgifterna om parternas identitet offentliga. I den gällande lagen nämns endast parternas namn som sådana uppgifter om identiteten som är offentliga. Enligt lagrummets ursprungliga lydelse skulle uppgifter lämnas förutom om parternas namn även om deras yrke och boningsort. Enligt förslaget är utgångspunkten att de uppgifter som behövs för att entydigt identifiera en part är offentliga i den utsträckning som det är nödvändigt för att parten skall kunna identifieras. Efter att operativsystemet för förfrågningar togs i bruk i domstolarna har det blivit avsevärt mycket lättare att få tillgång till och använda de s.k. diarieuppgifterna, och det är därför ännu viktigare än förut att man vid behov kan få så exakta uppgifter om parternas identitet att det inte uppstår missförstånd. Exakt hur ingående uppgifter som behövs för att identifiera en part skall avgöras från fall till fall. Ofta räcker det med enbart partens namn. I en del fall är även vissa andra uppgifter offentliga, t.ex. en parts hemort och födelsetid. Adresser och annan kontaktinformation är dock inte sådana grundläggande uppgifter om en rättegång som avses i paragrafen. I fråga om dem kan således sekretessbestämmelserna i offentlighetslagen tillämpas (offentlighetslagens 11 § 2 mom. 7 punkt och 24 § 1 mom. 31 punkt).

Domstolens diarium är ett sådant personregister som avses i personuppgiftslagen (523/1999), och bestämmelserna i den lagen skall således tillämpas även på behandlingen av uppgifterna i dokumentregistret. När uppgifter lämnas ut ur ett diarium tillämpas även 16 § 3 mom. i offentlighetslagen. Enligt bestämmelsen får personuppgifter ur en myndighets personregister, om inte något annat särskilt bestäms i lag, lämnas ut i form av en kopia eller en utskrift eller i elektronisk form om mottagaren enligt bestämmelserna om skydd för personuppgifter har rätt att registrera och använda sådana personuppgifter.

Det ändamål för vilket uppgifterna skall användas har stor betydelse när kopior lämnas ut ur myndigheternas personregister. Personuppgiftslagen begränsar inte behandling av personuppgifter som utförs för sedvanliga privata syften (personuppgiftslagens 2 § 3 mom.) eller behandling av personuppgifter som utförs för massmedier eller annars för utövande av yttrandefrihet (personuppgifts-

lagens 2 § 5 mom.). Personuppgifter får således lämnas ut i form av kopior för dessa ändamål. I andra fall skall det när uppgifter lämnas ut utredas om den som begär uppgifterna har rätt att på basis av bestämmelserna i personuppgiftslagen registrera och använda dem. Personuppgiftslagens 13 § 4 mom. begränsar anteckningen av personbeteckningar i handlingar som skrivs ut. En personbeteckning får således lämnas ut endast om mottagaren har rätt att behandla den med stöd av 13 § 1—3 mom. i personuppgiftslagen.

På samma sätt som i den gällande lagen är även uppgifterna om ett ärendes art offentliga enligt förslaget. I vissa situationer har det i rättspraxis varit oklart vad som i detta sammanhang avses med begreppet ärendets art. För att slippa tolkningssvårigheterna har förslaget preciserats till dessa delar. Enligt förslaget är uppgifterna om ärendets exakta art offentliga. Det räcker således inte längre att processarten uppges, dvs. att det allmänt anges om det är fråga om ett brottmål, ett tvistemål, ett ansökningsärende, en ändringsansökan eller ett tvångsmedelsärende. Ärendets art skall specificeras så ingående att det de facto är klart vilket slags ärende det är fråga om. I dag rubriceras varje ärende i domstolarna enligt ärendeslag. Antalet ärendeslag är flera hundra. I allmänhet uppfylls det krav i lagrummet som gäller ärendets exakta art om ärendeslaget uppges utifrån gängse praxis. Ett tvångsmedelsärendes art specificeras t.ex. inte tillräckligt ingående för att det uppges vilket tvångsmedel det är fråga om, utan det förutsätts dessutom att det brott eller den brottsbeteckning som ligger till grund för yrkandet på tvångsmedel uppges. Också biträdande justitiekanslern har i sitt motiverade avgörande 16.9.2003 (386/1/02) ansett att det i ett tvångsmedelsärende hade varit juridiskt motiverat att i diariet anteckna det påstådda brottets beteckning, eftersom uppgivandet av brottsbeteckningen underlättar identifieringen av de ärenden som är anhängiga i en domstol. Genom förfarandet blir det således bl.a. lättare för massmedierna att bevaka de ärenden som behandlas.

Det föreslås att offentligheten när det gäller processens gång utvidgas så att den avser inte bara tiden och platsen för sammanträdet utan också processen i övrigt. Detta betyder att inte bara tiden och platsen för muntlig

förhandling utan också uppgifterna om i vilken fas behandlingen är vid respektive tidpunkt och vilka processuella åtgärder som har vidtagits är offentliga. T.ex. uppgifter om att en begäran om komplettering av en stämningsansökan eller någon annan ansökan har framställts är således offentliga. Också t.ex. uppgifter om att ett bemötande eller en utsaga har begärts eller andra särskilda åtgärder vidtagits samt om tidpunkten för en syneförretning eller föredragning och om avgöranden som har träffats är offentliga. Dessa uppgifter har i regel redan i dag antecknats i domstolens diarium, och de har inte sekretessbelagts. Förslaget medför således inte någon större förändring av gängse praxis, men genom det betonas genomskådligheten i rättegångsförfarandet ytterligare.

5 §. Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga. Enligt det föreslagna 1 mom. blir de grundläggande uppgifterna om en rättegång genast offentliga, om inte något annat följer av 2 mom. Att de grundläggande uppgifterna blir offentliga ”genast” betyder att det saknar betydelse om en uppgift har antecknats i diariet och vilken form uppgiften har. T.ex. en domares avgörande i en fråga som gäller en förberedande åtgärd eller någon annan omständighet som hänför sig till processen är offentligt genast när frågan har avgjorts, även om avgörandet ännu inte har diarieförts eller någon handling upprättats.

Den föreslagna bestämmelsen innebär också att de grundläggande uppgifterna om en rättegång i vissa situationer är offentliga redan innan domstolen har fått dem i sin besittning. I vissa kategorier av ärenden blir rättegången nämligen anhängig genom att en ansökan eller besvärsskrift tillställs någon annan myndighet än en domstol. Detta gäller t.ex. de ärenden som avses i 234 § i fastighetsbildningslagen (554/1995) och i 7 kap. 3 § i lagen om verkställighet av straff (39/1889). De grundläggande uppgifterna blir i dessa fall offentliga redan när handlingarna har inkommit till en annan myndighet än en domstol. Dessa myndigheter är t.ex. vid utarbetandet av informationssystem skyldiga att se till att offentligheten förverkligas i praktiken.

Ett undantag från huvudregeln om att de grundläggande uppgifterna genast blir offent-

liga är de s.k. hemliga tvångsmedlen. Den föreslagna bestämmelsen i 2 mom. motsvarar den gällande bestämmelsen i 2 § 1 mom. (526/2005) i OffRL.

I 5 a kap. i tvångsmedelslagen bestäms om teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation. För att dessa tvångsmedel skall vara effektiva förutsätts det i praktiken att den brottsmisstänkte som tvångsmedlet riktas mot inte underrättas om användningen av tvångsmedlet och att domstolsbehandlingen inte blir offentlig innan syftet med tvångsmedlet har nåtts. I tvångsmedelslagens 5 a kap. 11 § finns bestämmelser om när en misstänkt senast skall underrättas om att tvångsmedel har använts. Enligt förslaget skall de grundläggande uppgifterna om rättegången också framöver bli offentliga vid denna tidpunkt i de ärenden som avses i kapitlet.

Också i polislagen och tullagen finns bestämmelser om polis- och tullåtgärder som motsvarar de i 5 a kap. i tvångsmedelslagen avsedda hemliga tvångsmedlen och som kan bli föremål för domstolsbehandling. I domstolarna behandlas ärenden som gäller teleövervakning och teknisk observation enligt 32 b § (21/2001) i polislagen och 20 f § i tullagen. Inte heller vid domstolsbehandlingen av dessa ärenden behöver man höra den som misstänks för brott eller den som tvångsmedlet har riktats mot, varför det för att syftet med tvångsmedlet skall kunna nås är nödvändigt att bestämma tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om rättegången blir offentliga till den tidpunkt när den brottsmisstänkte eller den som ett tvångsmedel har riktats mot senast skall underrättas om användningen av tvångsmedlet. Om det inte föreligger någon sådan underrättelseskyldighet, blir de grundläggande uppgifterna om rättegången inte offentliga.

I 2 § 1 mom. i den gällande OffRL sägs att domstolen kan besluta något annat i fråga om den i momentet avsedda tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om tvångsmedel blir offentliga. I denna bestämmelse föreslås en precisering enligt vilken domstolen endast kan besluta att uppgifterna blir offentliga tidigare men däremot inte senare än vad som sagts ovan.

När det gäller de ärenden som avses i det föreslagna 2 mom. får domstolen inte förrän

de grundläggande uppgifterna har blivit offentliga lämna ut uppgifter ens om huruvida ett ärende är anhängigt vid domstolen eller inte.

6 §. Sekretess för uppgifter om identitet. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan domstolen bestämma om hemlighållande av en parts identitet i en rättegång i två olika typer av fall. Enligt *1 mom. 1 punkten* kan domstolen bestämma om hemlighållande av målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv. Till dessa delar motsvarar förslaget 2 § 2 mom. i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång, där det sägs att domstolen får vägra lämna ut uppgifter om målsägandens identitet i sådana mål. Brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv är främst sexualbrotten enligt strafflagens 20 kap. Syftet med bestämmelsen är att skydda brottsoffret och förhindra att denne utöver den förödmjukelse och det övriga lidande som brottet orsakat dessutom drabbas av ytterligare oskäliga följder på grund av att rättegången är offentlig.

Hemlighållandet av en målsägandes identitet är ett undantag från huvudregeln om offentlighet. Enligt förslaget kan det inte automatiskt bestämmas att målsägandens identitet i de brottmål som omfattas av bestämmelsen skall hemlighållas, utan domstolen skall pröva saken från fall till fall. Vid prövningen skall domstolen t.ex. väga den olägenhet som målsäganden orsakas av att uppgifterna blir offentliga mot kravet på offentlig rättegång i det aktuella fallet.

Det andra undantaget från offentligheten i fråga om målsägandens identitet finns i det föreslagna momentets *2 punkt* och avser en asylsökandes identitet i ett sådant fall när domstolen behandlar ett i utlänningslagen avsett ärende som gäller tagande i förvar. I dessa fall kan det vara fråga om asylsökandens eller dennes närståendes liv eller hälsa, som åtnjuter skydd enligt grundlagens 7 §. I sådana situationer bör avkall göras på offentligheten vid rättegång för att skydda andra grundläggande rättigheter.

Den föreslagna sekretessbestämmelsen i 2 punkten grundar sig på en presumtion om sekretess. Till dessa delar motsvarar bestämmelsen den sekretessbestämmelse som

finns i 24 § 1 mom. 24 punkten i offentlighetslagen. Offentliggörandet av en asylsökandes identitet förutsätter således att det är uppenbart att utlämnandet av uppgiften inte äventyrar säkerheten för sökanden eller en närstående till denne. Med närstående avses t.ex. sökandens familjemedlemmar och andra släktingar i utreselandet eller i något annat land. Det bör observeras att med begreppet närstående här inte avses detsamma som i den definition som används i den föreslagna lagens 20 § och som ingår i 15 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen, utan begreppet kan i vissa fall gå utöver detta.

Uppgifterna om en persons identitet kan hållas hemliga oberoende av om ett yrkande om detta framställs eller inte. Domstolens avgörande i saken är ett rättskipningsavgörande.

Enligt det föreslagna *2 mom.* är en uppgift om en parts identitet dock offentlig om parten begär det. Huvudregeln är att uppgifterna om en anhängig rättegång är offentliga. Undantag från denna huvudregel görs i de situationer som avses i paragrafens 1 mom. endast när det är nödvändigt för att skydda målsägandens integritet eller för att garantera säkerheten för en asylsökande. Eftersom offentligheten vid rättegång är av betydelse också för rättsskyddet för parterna själva, kan en parts identitet inte hemlighållas mot dennes vilja.

3 kap. Rättegångshandlingarna

Allmänt. Enligt den lösning man stannat för i lagförslaget skall offentligheten i fråga om de handlingar som har samband med en rättegång (rättegångshandlingarna) i de allmänna domstolarna framöver grunda sig på bestämmelserna i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, såsom redan konstaterats i allmänna motiveringen. Bestämmelserna finns huvudsakligen i lagens 3 kap. I dag följer offentligheten i fråga om de handlingar som har samband med en rättegång i regel bestämmelserna i offentlighetslagen, på grund av den hänvisning som finns i lagen om offentlighet vid rättegång (OffRL 9 § 1 mom.). I 9 § 2 och 3 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång bestäms visserligen om betydande undantag

från denna huvudregel.

Orsakerna till att man stannade för denna lösning är dels den omfattande offentligheten vid rättegångar, dels att de med avseende på den övriga myndighetsverksamheten högre kraven på offentlighet vid rättegång i större utsträckning än förut skall kunna beaktas också i ärenden som genomgående behandlas i skriftligt förfarande. De sekretessbestämmelser som finns i annan lagstiftning, t.ex. i offentlighetslagen, har dock fortfarande relevans, eftersom de ger domstolarna den fullmakt på lagnivå som behövs för att de när situationen kräver det skall kunna förordna att en rättegångshandling skall hållas hemlig med stöd av bestämmelserna i den föreslagna lagen.

I den föreslagna 9 § finns bestämmelser om när en rättegångshandling är sekretessbelagd direkt med stöd av lagen och i 10 § bestämmelser om när och under vilka förutsättningar domstolen kan förordna att en rättegångshandling skall hållas hemlig. Vid beredningen övervägde man också ett alternativ enligt vilket det med undantag av uppgifter som gäller sekretessen i fråga om domstolens överläggning alltid skulle ha krävts ett särskilt sekretessförordnande av domstolen för att hemlighålla en rättegångshandling. Detta alternativ skulle i praktiken ha betytt att alla rättegångshandlingar i princip skulle ha varit offentliga. En sådan lösning skulle visserligen ha gjort lagstiftningen klarare i tekniskt avseende, men å andra sidan skulle den i allmänhet ha försvagat i synnerhet skyddet för privatlivet, som är en grundläggande rättighet. Därför skall enligt förslaget en del rättegångshandlingar också framöver vara sekretessbelagda direkt med stöd av lagen.

Också när det gäller sekretesstiderna avviker bestämmelserna i det föreslagna kapitlet från vad som föreskrivs i offentlighetslagens 31 §. Enligt den gällande lagstiftningen bestäms sekretesstiden för de handlingar som hänförs till en rättegång antingen enligt offentlighetslagens 31 § eller utifrån ett sekretessförordnande som domstolen meddelar med stöd av 9 § 2 mom. i OffRL. Enligt offentlighetslagens 31 § 2 mom. är sekretesstiden för en myndighetshandling 25 år, om inte något annat föreskrivs eller förordnas. För en handling som är sekretessbelagd för skyddande av privatlivet enligt lagens 24 § 1

mom. 24—32 punkt eller en motsvarande handling som är sekretessbelagd enligt någon annan lag eller som sekretessbelagts med stöd av någon annan lag är sekretesstiden 50 år räknat från det att den person som handlingen gäller avled eller, om uppgift om detta inte föreligger, i 100 år. Ett sekretessförordnande som meddelats av en domstol kan för sin del enligt 9 § 2 mom. i OffRL vara i kraft i högst 40 år från det utslaget gavs.

De bestämmelser om sekretesstider för rättegångshandlingar som ingår i det föreslagna kapitlet avviker från bestämmelserna i offentlighetslagen. Syftet är dels att klarlägga lagstiftningsläget, dels att beakta särdragen i offentligheten vid rättegång. Enligt förslaget är sekretesstiden för en rättegångshandling som innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen 80 år. I övriga fall kan en rättegångshandling aldrig vara sekretessbelagd i mer än 60 år, räknat från den tidpunkt då ärendet blev anhängigt vid domstolen, om inte sekretesstiden förlängs. Det höga kravet på offentlighet vid rättegång talar för att rättegångshandlingar också till den del de innehåller känsliga uppgifter som har samband med någons privatliv skall bli offentliga tidigare än motsvarande handlingar när de förekommer hos andra myndigheter. Å andra sidan har den tid som ett sekretessförordnande som meddelats av en domstol högst kan vara i kraft i syfte att öka integritetsskyddet förlängts från 40 till 60 år i sådana fall när förordnandet meddelats för att skydda någons privatliv.

7 §. Rättegångshandlingarnas offentlighet. Enligt 1 mom. är en rättegångshandling offentlig, om inte handlingen är sekretessbelagd enligt 9 § eller om inte domstolen med stöd av 10 § bestämmer att den skall hållas hemlig. En rättegångshandling blir dock inte offentlig före den tidpunkt som anges i 8 §.

Enligt grundlagens 12 § 2 mom. har var och en rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar. I paragrafens 2 mom. ingår en motsvarande bestämmelse om att var och en har rätt att ta del av en offentlig rättegångshandling. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till sakinnehållet också offentlighetslagens 9 § 1 mom., enligt vilket var och en har rätt att ta del av en offentlig myndighetshandling.

Rätten att ta del av handlingar enligt det fö-

reslagna 2 mom. är ovillkorlig på samma sätt som den rätt som föreskrivs i offentlighetslagens 9 § 1 mom. Domstolen har således inte prövningsrätt så att den skulle kunna besluta om en uppgift skall lämnas ut eller inte, och domstolen får inte heller försätta dem som begär uppgifter i olika ställning när det gäller rätten att få information. Med stöd av den föreslagna lagens 2 § 3 mom. och 13 § skall offentlighetslagens 4 kap. tillämpas när det avgörs i vilken form och inom vilken tid uppgifterna skall lämnas ut.

I den föreslagna lagen finns inte någon bestämmelse som skulle motsvara offentlighetslagens 9 § 2 mom., enligt vilket utlämnande av uppgifter ur en handling som ännu inte är offentlig är beroende av myndighetens prövning. Avsikten är inte att tillämpa denna bestämmelse på rättegångshandlingar. I den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång ingår heltäckande bestämmelser om när en handling blir offentlig, och det kan inte anses ändamålsenligt att domstolarna får ytterligare prövningsrätt till dessa delar. Av dessa orsaker och för att trygga sekretessen i fråga om domstolens överläggning finns det inte något behov av en reglering motsvarande den i offentlighetslagens 9 § 2 mom. när det gäller rättegångshandlingar.

8 §. Tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig. I paragrafen föreslås bestämmelser om tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig. I paragrafen föreskrivs inte om offentligheten för rättegångshandlingar i sig utan om tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig, om inte handlingen är sekretessbelagd enligt den föreslagna lagen eller med stöd av den. Bestämmelser om sekretess för rättegångshandlingar finns i den föreslagna lagens 9 och 10 §. I den föreslagna lagens 24 § föreskrivs om sekretess för rättegångshandlingar som innehåller ett avgörande.

Enligt det föreslagna 1 mom. 1 punkt blir en rättegångshandling som lämnats in till en domstol som behandlar ett brottmål i första instans offentlig när ärendet har tagits upp vid muntlig förhandling eller, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet, när ett avgörande i huvudsaken meddelas. Bestämmelsen motsvarar i sak den gällande regleringen i offentlighetslagen. Med stöd av 24 § 1 mom. 3 punkten i offentlighetslagen

blir handlingarna i ett brottmål som behandlas i första instans offentliga först när handlingen vid sammanträde inleds.

Enligt definitionen i lagens 3 § avses med muntlig förhandling i princip alla andra förfaranden utom skriftligt förfarande, fördragning och domstolens överläggning. Med muntlig förhandling avses också sådana muntliga förberedelsesammanträden vid vilka endast förhandlingstidtabellen i ett mål behandlas men det aktuella brottmålet inte behandlas i övrigt. Rättegångshandlingarna i ett brottmål blir således offentliga också vid ett sådant förberedelsesammanträde.

För tydlighetens skull föreslås det en bestämmelse om att en rättegångshandling som lämnats in till en domstol som behandlar ett brottmål i första instans blir offentlig när ett avgörande i huvudsaken meddelas, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet. Denna bestämmelse blir dock tillämplig endast i undantagsfall, eftersom muntlig förhandling i regel hålls i brottmål enligt de gällande bestämmelserna.

Enligt momentets 2 punkt blir en rättegångshandling som lämnats in till en domstol i något annat ärende än ett sådant som avses i 1 punkten offentlig när den domstol som behandlar ärendet har tagit emot handlingen. Bestämmelsen gäller för det första rättegångshandlingar som tillställs en domstol i tvistemål och ansökningsärenden. Dessutom gäller bestämmelsen rättegångshandlingar i brottmål som tillställs en fullföljdsinstans. Typexempel på rättegångshandlingar som lämnas in till domstolarna är olika slags ansökningar och besvärsskrifter med bemötanden jämte bilagor. En domstol har tagit emot en rättegångshandling när handlingen är i domstolens besittning så att domstolen kan ta del av dess innehåll.

Enligt den föreslagna bestämmelsen blir en rättegångshandling som lämnats in till en domstol offentlig när den domstol som behandlar ärendet har tagit emot handlingen. Eftersom offentligheten är en del av en rättvis rättegång, skall frågor som gäller den prövas av de domare som behandlar huvudsaken. T.ex. när det gäller ändringssökande betyder detta att de rättegångshandlingar som hänför sig till besvär som är riktade till hovrätten och som tillställs tingsrätten blir offentliga tidigast när de har inkommit till hov-

rätten och att hovrätten behandlar de frågor som gäller handlingarnas offentlighet. I vissa fall, t.ex. när det gäller utsökningsbesvär, anhängiggörs ett ärende som skall behandlas i tingsrätten genom en ansökan som lämnas in till en förvaltningsmyndighet. Under den tid som rättegångshandlingarna finns hos förvaltningsmyndigheten tillämpas offentlighetslagen på dem.

Enligt det föreslagna momentets 3 *punkt* blir en rättegångshandling som innehåller en domstols avgörande offentlig när avgörandet har meddelats eller är tillgängligt för parterna. Regleringen motsvarar till sitt faktiska innehåll den gällande bestämmelsen i 6 § 1 mom. 7 punkten i offentlighetslagen. Man bör lägga märke till att offentligheten när det gäller en rättegångshandling som innehåller ett avgörande i sig bestäms med stöd av bestämmelserna i den föreslagna lagens 5 kap. Enligt den föreslagna 24 § kan domstolen förordna att ett avgörande till behövliga delar skall hållas hemligt. Om domstolen meddelar ett sådant förordnande, blir den rättegångshandling som innehåller avgörandet givetvis inte offentlig med stöd av den föreliggande punkten till den del den skall hållas hemlig på basis av förordnandet.

I momentets 4 *punkt* föreskrivs att en föredragningspromemoria som upprättats vid en domstol för domstolens ledamöter samt andra med en sådan handling jämförbara rättegångshandlingar som upprättats i syfte att förbereda behandlingen av ett ärende blir offentliga när behandlingen av ärendet har avslutats vid domstolen i fråga. I synnerhet i överrätterna upprättas för föredragningen av ärenden olika slags promemorior och andra rättegångshandlingar som läggs till grund för behandlingen i domstolen. Ett exempel på sådana med en föredragningspromemoria jämförbara rättegångshandlingar som upprättats i syfte att förbereda behandlingen av ett ärende är de diagram och tabeller som används som stöd vid påföljdsprövningen i brottmål och som anger tidpunkten för brott som den åtalade tidigare har begått och för de domar som avkunnats med anledning av dem samt de påföljder som har dömts ut. Dessa rättegångshandlingar är avsedda för domstolarnas interna bruk, och varken parternas rättsskydd eller allmänhetens rättigheter kräver att de blir offentliga innan behandlingen av

ärendet har avslutats. Också med tanke på arbetsron i domstolarna är det nödvändigt att offentligheten i fråga om dessa rättegångshandlingar kopplas till den tidpunkt när behandlingen av ärendet avslutas i domstolen i fråga. Dessa handlingar innehåller ofta uppgifter som omfattas av sekretessen för domstolens överläggning. Uppgifterna blir då med stöd av den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 6 punkt inte offentliga ens när behandlingen av ärendet avslutas i domstolen.

Tidpunkten för när de rättegångshandlingar som avses i den föreslagna 4 punkten blir offentliga har kopplats till den tidpunkt när behandlingen av ärendet avslutas vid domstolen i fråga. Behandlingen avslutas när domstolen meddelar sitt slutliga avgörande. Det saknar betydelse att domstolen ännu efter att behandlingen har avslutats kan meddela sådana avgöranden som hänför sig t.ex. till ändringsökande. T.ex. blir föredragandens promemoria i hovrätten offentlig samtidigt som hovrätten meddelar sin dom i saken. Detta är motiverat av den anledningen att det med tanke på en parts rättsskydd kan vara nödvändigt att parten har tillgång till föredragandens promemoria när parten överväger behovet av ändringsökande och avfattar sin ändringsansökan. Man bör dock lägga märke till att föredragandens promemoria ofta kan innehålla uppgifter som omfattas av sekretessen för domstolens överläggning och som skall hållas hemliga enligt förslaget 9 § 1 mom. 6 punkt. En promemoria blir givetvis inte offentlig till dessa delar. I lagförslagets 12 § finns särskilda bestämmelser om en parts rätt att ta del av en handling.

Vid domstolarna upprättas också många andra slags rättegångshandlingar än de som nämns ovan. Bl.a. kan nämnas vid muntliga sammanträden och vid föredragning i överrätterna förekommande protokoll, uppmaningar att komplettera en ansökan, begäran om bemötande eller utsaga samt referat. Dessa rättegångshandlingar blir enligt det föreslagna momentets 5 *punkt* offentliga när de undertecknats eller på motsvarande sätt bekräftats. Att en handling "blivit färdig" kan således de facto bekräftas också på något annat sätt än genom undertecknande. När det gäller de rättegångshandlingar som avses i denna punkt bör det åter noteras att handlingarna inte blir offentliga om de innehåller

uppgifter som skall hållas hemliga enligt den föreslagna lagen eller uppgifter som blir offentliga först senare. Vid föredragning i en överrätt kan man t.ex. enligt gängse praxis föra ett summariskt protokoll över sammanträdet där det antecknas vad avdelningen har kommit fram till vid föredragningen. Denna uppgift kan vara av sådan art att den omfattas av sekretessen för domstolens överläggning och således är sekretessbelagd enligt den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 6 punkt. Handlingen kan också vara jämförbar med en i 4 punkten avsedd handling som upprättats i syfte att förbereda behandlingen av ett ärende och som blir offentlig först när behandlingen av ärendet har avslutats. Ett sammanträdesprotokoll blir givetvis inte till dessa delar offentligt så som avses i punkten.

I 2 mom. föreskrivs om en möjlighet att tidigare lägga tidpunkten för när en rättegångshandling som lämnas in till en domstol som behandlar ett brottmål i första instans blir offentlig. Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkt är huvudregeln att dessa handlingar blir offentliga när ärendet har tagits upp vid muntlig förhandling eller, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet, när ett avgörande i huvudsaken meddelas. Med stöd av den föreslagna 2 mom. kan domstolen förordna att en rättegångshandling blir offentlig tidigare än detta, om det är uppenbart att det inte vållar någon som har del i saken skada eller lidande att handlingen blir offentlig eller det finns vägande skäl för att handlingen blir offentlig.

I den gällande lagen ingår en motsvarande möjlighet att förordna att en rättegångshandling i brottmål blir offentlig före den muntliga förhandlingen i 24 § 1 mom. 3 punkten i offentlighetslagen. Enligt den nämnda bestämmelsen är anmälan om brott till polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet, en allmän åklagare eller en kontroll- och tillsynsmyndighet, handlingar som har mottagits eller uppgjorts för förundersökning och åtalsprövning samt stämningsansökan, stämning och svaromål på en stämning i brottmål sekretessbelagda, tills ärendet har tagits upp till behandling vid ett domstolssammanträde eller allmänna åklagaren beslutat låta bli att väcka åtal eller ärendet avskrivits, om det inte är uppenbart att utlämnandet av uppgifter ur en sådan handling inte äventyrar brottsutredningen eller undersökningens syf-

te eller utan vägande skäl vållar den som har del i saken skada eller lidande eller hindrar domstolen från att utöva sin rätt att sekretessbelägga handlingar enligt lagen om offentlighet vid rättegång. Denna bestämmelse avviker till sin karaktär från de övriga sekretessbestämmelserna i offentlighetslagens 24 § 1 mom. De handlingar som avses i den omfattas av en tidsmässigt begränsad sekretess.

I 3 mom. föreskrivs om en möjlighet för domstolen att förordna att vissa rättegångshandlingar blir offentliga senare än vid den tidpunkt som är huvudregel enligt 1 mom. Bestämmelsen gäller rättegångshandlingar som lämnats in till en domstol och som annars skulle bli offentliga när domstolen har tagit emot dem (1 mom. 2 punkten) och rättegångshandlingar som upprättats vid en domstol och som annars skulle bli offentliga när de har undertecknats eller på motsvarande sätt bekräftats (1 mom. 5 punkten). Domstolen kan förordna att dessa rättegångshandlingar blir offentliga vid en senare tidpunkt än vad som anges i 1 mom. Rättegångshandlingarna blir dock offentliga senast vid den muntliga förhandlingen i ärendet eller, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet, senast när ett avgörande i huvudsaken meddelas.

I dag inleds rättegångsförfarandet i tvistemål i tingsrätterna i allmänhet med en skriftlig förberedelse, som följs av ett sammanträde för muntlig förberedelse och därefter av en muntlig huvudförhandling. I brottmål är förfarandet till sina huvuddrag likadant, dock med den skillnaden att ingen muntlig förberedelse i regel hålls före huvudförhandlingen. Rättegångshandlingarna blir då offentliga senast när den muntliga förhandlingen inleds. På motsvarande sätt blir en rättegångshandling t.ex. i hovrätten offentlig senast när rätten håller en muntlig förhandling i ärendet. Om ingen muntlig förhandling hålls, blir rättegångshandlingarna offentliga senast när domstolen meddelar ett slutligt avgörande i ärendet. Efter denna tidpunkt kan rättegångshandlingarna vara sekretessbelagda endast om sekretessen grundar sig på bestämmelserna i den föreslagna lagens 9 eller 10 §.

På grund av det höga kravet på offentlighet vid muntlig förhandling är det motiverat att koppla tidpunkten för när en handling blir offentlig till den tidpunkt när den muntliga för-

handlingen inleds. Om det inte hålls någon muntlig förhandling i ärendet finns det knappast något behov av att bestämma att en handling blir offentlig innan avgörandet meddelas. Det bör också noteras att en rättegångshandling, i ett sådant fall när domstolen förordnar att handlingen blir offentlig vid en senare tidpunkt, enligt förslaget inte behöver bli offentlig vid den tidpunkt när den muntliga förhandlingen inleds eller det slutliga avgörandet meddelas, utan handlingen kan och måste ofta också bli offentlig tidigare. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig under vissa förutsättningar skjutas upp, om det kunde vålla den som har del i saken skada eller lidande att göra handlingen offentlig enligt huvudregeln. Om domstolen bedömer att det inte längre uppstår några sådana verkningar av att en rättegångshandling blir offentlig efter en viss tidpunkt, skall domstolen förordna att handlingen blir offentlig fr.o.m. den tidpunkten. Denna tidpunkt kan ofta vara densamma som den när en part har fått del av rättegångshandlingarna.

Relativt stränga kriterier gäller för att skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig. De i 1 mom. 2 och 5 punkten angivna tidpunkterna för när en handling blir offentlig är en klar huvudregel. Det är dock möjligt att skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig i två olika typer av situationer.

Tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig kan enligt det föreslagna 3 mom. 1 punkt skjutas upp för det första om det sannolikt skulle vålla någon som har del i saken skada eller lidande att göra handlingen offentlig enligt huvudregeln i 1 mom. Enbart detta räcker dock inte, utan ett uppskov kan trots att detta kriterium är uppfyllt förhindras av att det finns vägande skäl till att göra handlingen offentlig tidigare. Sådana vägande skäl kan finnas t.ex. när det ärende som behandlas är samhällseligt viktigt och vittsyftande.

Syftet med lagrummet har främst varit att göra det möjligt att skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling, t.ex. en stämningsansökan i ett tvistemål, blir offentlig tills en part har fått ta del av handlingen. Den allmänna principen kan anses vara att en part skall få information om frågor som berör par-

ten direkt av myndigheten och inte t.ex. via tidningar eller andra medier. I den gällande lagstiftningen ingår denna princip i offentlighetslagens 6 § 3 mom., där det sägs att om expedition utges eller någon annan handling upprättas i ett ärende, skall myndigheten i mån av möjlighet se till att en part vid behov kan ta del av handlingen innan den blir offentlig. En motsvarande bestämmelse föreslås bli intagen i den föreslagna lagens 27 §. Den föreslagna bestämmelsen om möjligheten att skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig fyller samma syfte. Från parternas synpunkt kan det inte anses önskvärt att den första informationen de får om innehållet i ett ärende kommer via medierna. Trots att det centrala tillämpningsområdet för bestämmelsen är att i sak tillgodose parternas rätt till information, kan det även förekomma andra situationer då det är nödvändigt att skjuta upp tidpunkten för när en handling blir offentlig.

Vid prövningen skall frågan om det sannolikt skulle vålla någon som har del i saken skada eller lidande att en handling offentliggörs vägas mot den skada och det lidande som personen i fråga ändå vållas när ärendet slutligen blir offentligt, dvs. senast när den muntliga förhandlingen inleds eller ett slutligt avgörande meddelas. I många fall orsakas den som har del i saken någon form av rent konkret skada eller lidande när rättegångshandlingarna blir offentliga. För att domstolen skall kunna förordna att en rättegångshandling blir offentlig vid en senare tidpunkt bör den vid prövningen komma fram till att offentliggörandet av handlingen skulle ge upphov till större skada och lidande än den som ändå uppstår senare när ärendet blir offentligt. Dessutom bör det noteras att de i den föreslagna lagens 4 § avsedda grundläggande uppgifterna som antecknas i domstolens dokumentregister hur som helst är offentliga, och i dessa fall kan offentligheten inte skjutas upp på basis av den föreslagna 8 §. En anhängig rättegång och pågående process kan således i regel inte hemlighållas ens genom att tidpunkten för när rättegångshandlingarna blir offentliga skjuts upp. Ett sådant syfte med sekretessen skulle inte heller utgöra någon godtagbar grund för ett ovan nämnt uppskov.

Det krävs inte full bevisning om att någon

som har del i saken orsakas skada eller lidande till följd av att en rättegångshandling blir offentlig, utan det räcker att det är sannolikt att dessa följder uppstår. Saken kan i regel klarläggas med hjälp av de handlingar som domstolen har i sin besittning, utan att någon särskild bevisning krävs. Eftersom offentligheten vid rättegången inte begränsas permanent utan det endast handlar om att skjuta upp tidpunkten för när rättegångshandlingarna blir offentliga får förfarandet inte bli orimligt tungrott och tidskrävande. Därför ingår i den föreslagna lagens 30 § 2 mom. en bestämmelse om att den som har del i saken inte behöver höras vid ett avgörande som avses i 8 § 3 mom. I praktiken skall den domare som behandlar ärendet utifrån det skriftliga rättegångsmaterialet kunna bedöma om det finns grund för att skjuta upp tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig.

För det andra kan domstolen enligt det föreslagna 3 mom. 2 punkt förordna att en rättegångshandling blir offentlig senare än vid den tidpunkt som avses i 1 mom. 2 eller 5 punkten i ett sådant fall när rättegångshandlingens offentlighet skulle hindra domstolen från att utöva sin rätt att bestämma om hemlighållande av rättegångshandlingen. Enligt den föreslagna 10 § meddelas ett sekretessförordnande i regel på yrkande av en part. Det kan vara nödvändigt att senarelägga tidpunkten för när rättegångshandlingarna blir offentliga för att säkerställa den faktiska möjligheten för en part att framställa yrkande och för domstolen att pröva om det finns förutsättningar för att meddela ett sekretessförordnande.

9 §. Sekretessbelagda rättegångshandlingar. I grundlagen finns ett flertal bestämmelser som är av relevans för offentligheten i fråga om rättegångshandlingar. Enligt grundlagens 12 § 2 mom. är handlingar och upptagningar som innehåller av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Domstolarna är sådana myndigheter som avses i bestämmelsen. Enligt grundlagen är det således möjligt att begränsa rättegångshandlingars och andra upptagningars offentlighet om det finns tvingande skäl. Rättegångshandlingarnas offentlighet påverkas dessutom av i synnerhet bestämmelserna om skydd för privatlivet i grundlagens 10 § och bestämmelsen

om offentlig handläggning som en garanti för en rättvis rättegång i nämnda lags 21 §.

I grundlagen finns inga bestämmelser som allmänt skulle ange hur de grundläggande rättigheterna förhåller sig till varandra eller kriterierna för att göra inskränkningar i dem över huvud taget. Enligt grundlagsutskottets betänkande (GrUB 25/1994 rd) krävs det bl.a. att inskränkningarna är noga avgränsade och exakt definierade. Deras innehåll skall till väsentliga delar framgå av lagen. Av lagen skall t.ex. framgå inskränkningarnas omfattning och de exakta förutsättningarna för dem. Inskränkningar i de grundläggande rättigheterna får göras endast om det finns godtagbara skäl.

Det är inte möjligt att på förhand göra upp en inbördes prioriteringsordning för de grundläggande rättigheterna, utan man bör alltid vid lagberedning, lagstiftning och lagtillämpning sträva efter en lösning där man samtidigt kan beakta samtliga de grundläggande rättigheter som inverkar på saken i så hög grad som möjligt. Detta har också varit utgångspunkten för lagförslaget. Vid beredningen har man dock även kunnat väga in det faktum att en viktig del av domstolarnas uppgifter består i att övervaka att de grundläggande rättigheterna tillgodoses. De föreslagna bestämmelserna har därför kunnat utformas så att de i viss mån är mer öppna och ger domstolarna större prövningsrätt i det enskilda fallet än vad som skulle ha varit möjligt om lagtillämparen hade varit någon annan myndighet. I rättslitteraturen har man i detta sammanhang ansett att allmänna termer kan användas i en lag i sådana fall när tillämpningen av lagen sker under domstolarnas strikta övervakning (Pellonpää, Euroopan ihmisoikeussopimus, Helsingfors 2005, s. 225). Ett exempel på en bestämmelse i lagförslaget som ger domstolen prövningsrätt i enskilda fall är dess 10 §. I lagförslaget har man dock utgått från att kärnan i skyddet för privatlivet och vissa andra viktiga intressen skall tryggas omedelbart med stöd av lagen och att det också vid en rättegång skall finnas starka skäl för att bryta detta skydd.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt beslut av 28.2.2005, dnr 489/4/04, ansett att nuvarande praxis är otillfredsställande, då domstolarna ofta inte skiljer åt of-

fentligt material och material som skall hemlighållas utan förordnar att materialet i sin helhet skall hemlighållas.

Enligt det inledande stycket i den föreslagna paragrafens *1 mom.* är en rättegångshandling sekretessbelagd endast till den del den innehåller uppgifter som enligt paragrafen skall hållas hemliga. Det är således inte rättegångshandlingen i sig som skyddas utan de uppgifter som den innehåller. Ofta gäller sekretessen också endast en del av en rättegångshandling. Enligt skrivningen i lagrummet får innehållet i en rättegångshandling inte heller hemlighållas i större utsträckning än vad sekretessen nödvändigtvis förutsätter. Syftet är detsamma också i offentlighetslagens 10 §, där det sägs att när endast en del av en handling är sekretessbelagd, skall uppgifter i den offentliga delen lämnas ut, om det är möjligt så att den sekretessbelagda delen inte röjs. Det sistnämnda lagrummet tillämpas med stöd av hänvisningsbestämmelsen i den föreslagna lagens 2 § 3 mom. också när uppgifter lämnas ut ur en rättegångshandling.

Enligt det föreslagna momentets *1 punkt* är en rättegångshandling sekretessbelagd till den del den innehåller uppgifter vilkas offentlighet sannolikt skulle äventyra statens yttre säkerhet eller medföra betydande skada eller olägenhet för Finlands internationella förbindelser eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet. En motsvarande bestämmelse som gäller muntlig förhandling finns i den föreslagna lagens 15 § 1 punkt. Genom bestämmelsen skyddas samma intressen som genom sekretessbestämmelserna i 24 § 1 mom. 1, 2 och 10 punkten i offentlighetslagen.

Enligt 4 § i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång har allmänheten inte rätt att närvara vid muntlig förhandling, om förhandlingens offentlighet kan äventyra statens yttre säkerhet eller försämra statens relationer till en annan stat eller ett internationellt samfund. Om förhandlingen med stöd av denna bestämmelse hålls inom stängda dörrar, har domstolen kunnat bestämma att också rättegångsmaterialet skall hållas hemligt. Enligt förslaget är de rättegångshandlingar som avses i lagrummet sekretessbelagda direkt med stöd av lagen. Tröskeln för sekretess är dock totalt sett högre än i dag, efter-

som en rättegångshandling är sekretessbelagd endast om dess offentlighet sannolikt skulle medföra sådan fara, skada eller olägenhet som avses i punkten. Med sannolikt avses här att det är mer sannolikt att följden skulle uppstå än att den inte skulle göra det.

Liksom 4 § i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång blir det föreslagna lagrummet främst tillämpligt vid rättegångar som gäller landsförräderibrott enligt strafflagens 12 kap. Enligt nuvarande rättspraxis har rättegångsmaterialet i processer som gäller dessa ärenden i regel sekretessbelagts. Vid utarbetandet av lagförslaget har målet varit att också rättegångar som gäller dessa ärenden i princip i framtiden skall vara offentliga i högre grad än vad som är fallet i dag.

I momentets *2 punkt* föreskrivs om sekretess för vissa känsliga uppgifter. Enligt punkten är en rättegångshandling sekretessbelagd till den del den innehåller känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit. Regleringen är självständig med avseende på offentlighetslagen, men den har till vissa delar anknytning till sekretessbestämmelserna i offentlighetslagens 24 § 1 mom. 23—32 punkt, som gäller skyddet för privatlivet.

Begreppet känsliga uppgifter i lagförslaget motsvarar inte det begrepp som används i personuppgiftslagen. I personuppgiftslagen bestäms om förbud mot behandling av känsliga uppgifter, och i lagens 11 § definieras särskilt vad som avses med känsliga uppgifter. Med känsliga uppgifter avses personuppgifter som beskriver eller vilkas syfte är att beskriva t.ex. ras eller etniskt ursprung, ett straff eller någon annan påföljd för ett brott eller någons hälsotillstånd, sjukdom eller handikapp eller vårdåtgärder eller därmed jämförbara åtgärder som gäller honom. Förteckningen motsvarar kravet i artikel 8.1 i personuppgiftsdirektivet när det gäller personuppgifter vilkas behandling medlemsstaterna skall förbjuda.

I den föreslagna lagen används begreppet känsliga uppgifter däremot för att beskriva den särskilda karaktären hos uppgifter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd, handikapp eller socialvård som personen erhållit. Begreppet används på motsva-

rande sätt i sekretessbestämmelserna i offentlighetslagen. T.ex. sägs det i offentlighetslagens 24 § 1 mom. 26 punkt att uppgifter om känsliga omständigheter som gäller någons privatliv är sekretessbelagda. Skyddet för känsliga uppgifter gäller både levande personer och personer som redan har avlidit.

Det ovan nämnda begreppet känsliga uppgifter är bundet till de rådande värderingarna i samhället. Det är inte möjligt att i motiveringen till lagen på förhand avgränsa begreppet med tanke på de olika situationer som kan uppstå. En persons egen uppfattning om saken skall beaktas när frågan avgörs, men dessutom måste även andra hänsyn vägas in.

Utgångspunkten i den föreslagna lagen är att uppgifter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd, handikapp eller socialvård som personen erhållit på grund av det höga kravet på offentlighet vid rättegång inte i sig kräver ett lika starkt skydd som samma uppgifter när de finns i någon annan myndighets än en domstols besittning. Ett läkarintyg som gäller målsäganden i ett misshandelsmål är ett typexempel på en sådan handling som enligt den föreslagna lagen inte är sekretessbelagd direkt med stöd av lagen annat än i undantagsfall. I ett misshandelsmål skall uppgifterna om målsägandens hälsotillstånd betraktas som känsliga främst i t.ex. sådana fall när målsäganden till följd av misshandeln har drabbats av någon sjukdom som har samband med den mentala hälsan eller när det har uppstått skador på könsorganen.

Med begreppet socialvård avses å sin sida att någon enligt offentlighetslagens 24 § 1 mom. 25 punkt är klient hos socialvården eller har erhållit förmåner, stödåtgärder eller socialvårdsservice. Vad som avses med klient hos socialvården och socialvård definieras för sin del i 3 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården. Frågan om uppgifterna är känsliga skall avgöras från fall till fall. T.ex. uppgifter om dagvård eller hemtjänst, såsom catering, skall i allmänhet inte anses vara känsliga uppgifter om socialvård.

Vid prövningen av om en rättegångshandling skall vara sekretessbelagd enligt punkten skall uppmärksamhet fästas vid de negativa verkningar som offentliggörandet av uppgifterna i handlingen skulle ha t.ex. för en persons privatliv eller familjeliv eller sociala

förhållanden och arbetsliv. Denna bedömning påverkas av de rådande samhällsliga värderingarna. T.ex. har toleransen ökat under de senaste årtiondena när det gäller en människas sexuella läggning, vilket har betydelse när man bestämmer hur skyddet för omständigheter som gäller en persons sexualitet skall ordnas under rättegången. Enligt den föreslagna lagen är en uppgift således känslig om dess offentlighet skulle ha negativa konsekvenser som inte är obetydliga för personen i fråga.

Lagen innehåller inte någon närmare definition av begreppet privatliv. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) konstateras det att utgångspunkten för skyddet för privatliv är att individen har rätt att leva sitt eget liv utan godtycklig eller ogrundad inblandning av myndigheter eller andra utomstående. Det är svårt att ange de exakta gränserna för privatlivet. Till privatlivet hör bland annat individens rätt att fritt knyta och upprätthålla kontakter till andra människor och miljön samt att bestämma om sig själv och sin kropp. Enligt definitionen i propositionen i fråga omfattar skyddet för privatlivet t.ex. en persons familjeliv, fritidsintressen och sexualitet. Uppgifter om en persons fritidsintressen kan vanligtvis inte anses vara känsliga.

I momentets 3 punkt föreskrivs om skyddande av brottsoffer. Enligt punkten är en rättegångshandling sekretessbelagd till den del den innehåller uppgifter om ett brottsoffer, om utlämnandet av uppgifterna skulle kränka offrets rättigheter eller minnet av offret eller offrets närstående. Bestämmelserna motsvarar vad som i offentlighetslagens 24 § 1 mom. 26 punkt föreskrivs om skyddande av brottsoffer. Enligt den föreslagna punkten kan t.ex. fotografier av den som fallit offer för ett brott mot liv vara sekretessbelagda, om skaderekvisitklausulen i bestämmelsen uppfylls. I praktiken kan t.ex. sådana fotografier av ett offer för ett brott mot liv vara sekretessbelagda som visar offrets stympade kropp eller en del av den, förutsatt att fotografierna kränker offrets rättigheter, minnet av offret eller offrets närstående. Trots att punkten gäller även andra brottsoffer än offer för brott mot liv, tillämpas bestämmelsen

främst på de sistnämnda personerna av den anledningen att känsliga uppgifter som gäller andra brottsoffer i hög grad är skyddade redan på basis av 2 punkten ovan.

Enligt momentets 4 *punkt* är en rättegångshandling sekretessbelagd till den del den innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff eller lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff eller uppgifter som finns i straffregistret. Uppgifter om en sinnesundersökning, en personundersökning av en ung förbrytare, en verkställighetsplan för ungdomsstraff och en lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff är sekretessbelagda även med stöd av offentlighetslagens 24 § 1 mom. 27 punkt. Uppgifterna i straffregistret är för sin del sekretessbelagda enligt straffregisterlagens 3 §. I synnerhet sinnesundersökningen är en mycket grundlig undersökning av den åtalades livsskeden samt psykiska tillstånd vid tidpunkten för brottet och undersökningen. Ofta innehåller undersökningen också uppgifter om den undersöktes närstående. Också de övriga handlingar som räknas upp i lagrummet innehåller uppgifter av samma typ. Trots att merparten av uppgifterna i dessa handlingar skyddas redan med stöd av det föreslagna momentets 2 punkt, är det för att undvika oklarheter och tolkningsproblem samt med hänsyn till handlingarnas art skäl att föreskriva särskilt om dem, på samma sätt som i offentlighetslagen.

I momentets 5 *punkt* sägs att en rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller kontaktinformation som avses i 11 § 2 mom. 7 punkten och 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen. Sådan kontaktinformation som avses i 11 § 2 mom. 7 punkten i offentlighetslagen är sekretessbelagd adress-, telefon- och annan motsvarande kontaktinformation som hänför sig till ett vittne, en målsägande eller en part eller till någon som har gjort polisanmälan, en anmälan som avses i 40 § i barnskyddslagen (683/1983) eller någon annan därmed jämförbar anmälan som förutsätter myndighetsåtgärder, om utlämnandet av uppgifter skulle äventyra säkerheten, intressena eller rättigheterna för vittnet, målsäganden eller

parten eller för den som gjort anmälan. Sådana uppgifter som avses i 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen är för sin del uppgifter som någon har lämnat om sitt hemliga telefonnummer samt uppgifter om en persons hemkommun och bostad där samt telefonnummer och annan kontaktinformation, om personen har begärt att de skall hållas hemliga och har grundad anledning att misstänka att hans eller hennes egen eller familjens hälsa eller säkerhet kan komma att hotas. Bestämmelsen syftar särskilt till att skydda ställningen för offret, dvs. målsäganden, och vittnena i ett brottmål under rättegången.

I den gällande lagen finns det inte någon uttrycklig bestämmelse om hemlighållande av uppgifter som omfattas av sekretessen i fråga om domstolens överläggning. I sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till offentlighetslag (LaUU 14/1998 rd) påtalade lagutskottet detta missförhållande och konstaterade att sekretessen i fråga om domstolens överläggning bör regleras i lag. Enligt domareden i 1 kap. 7 § i rättegångsbalken lovar en domare att inte för någon uppenbara det rådslag som rätten håller inom lyckta dörrar. Skyldigheten att hemlighålla också handlingar som innehåller uppgifter om överläggningen i domstolen har i praktiken härletts ur denna bestämmelse. Till den del en handling innehåller uppgifter om en överläggning som avses i 1 kap. 7 § i rättegångsbalken får enligt offentlighetslagens 11 § 3 mom. uppgifter om handlingen lämnas ut endast med myndighetens tillstånd.

En allmän bestämmelse om sekretess i fråga om innehållet i domstolens överläggning finns i lagförslagets 23 §. Enligt lagrummet sker domstolens överläggning och omröstning utan att parterna eller allmänheten är närvarande. Innehållet i överläggningen skall hemlighållas.

För att undvika oklarheter föreslås i momentets 6 *punkt* en uttrycklig bestämmelse om att även en rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller uppgifter om domstolens överläggning. Vad som avses med domstolens överläggning definieras i förslagets 3 § 1 mom. 4 punkt. Sekretessen är ovillkorlig så att rättegångshandlingar som innehåller uppgifter som omfattas av domstolens överläggningssekretess inte fås

ens med domstolens tillstånd.

Med tanke på domstolarnas oberoende och den grundliga prövning som krävs vid beslutsfattandet i domstolarna är det viktigt att inte bara föreskriva om en allmän överläggningssekretess utan också att förhindra att uppgifter som omfattas av sekretessen i efterhand kan ges offentlighet genom ett särskilt beslut och dessutom kanske av andra personer än de som deltagit i överläggningen i fråga. De grunder som talar för sekretess vid prövningen och meddelandet av domen kvarstår oförändrade också efter att behandlingen har avslutats. Det finns därför inte behov av en bestämmelse motsvarande den som finns i 11 § 3 mom. i offentlighetslagen och som skulle göra det möjligt för domstolen att genom ett särskilt beslut på begäran lämna ut uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen. Ett förslag till ändring av offentlighetslagens 11 § 3 mom. till dessa delar ingår i den proposition som gäller offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolarna. Trots att förslaget innebär en principiell förändring av det nuvarande rättsläget förändras nuläget de facto inte, eftersom domstolarna i praktiken inte har beviljat några tillstånd att få uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen.

Domstolens överläggningssekretess omfattar i första hand rättegångshandlingar som innehåller uppgifter om domstolsledamöternas överläggningar, t.ex. ledamöternas promemorior och andra anteckningar. I rättspraxis har man ansett att också den föredragningspromemoria som föredraganden utarbetar för behandlingen av ett ärende kan innehålla uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen (HD 1987:83). Avsikten med förslaget är inte att ändra vedertagen rättspraxis.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. kan domstolen även framöver besluta att rättegångshandlingar som utan ett särskilt sekretessförordnande är sekretessbelagda direkt med stöd av 1 mom. 2—5 punkten blir offentliga till vissa delar eller i sin helhet. I dag kan ett likadant beslut fattas med stöd av 9 § 2 mom. i OffRL, om ett vägande allmänt intresse förutsätter det. Det föreslås att domstolarnas möjligheter att fatta ett sådant beslut utvidgas.

Domstolen kan för det första besluta att en

rättegångshandling skall bli offentlig på grund av ett vägande allmänt eller enskilt intresse. Det kan föreligga ett vägande allmänt intresse t.ex. när ett ärende har betydande samhälleliga eller andra konsekvenser som sträcker sig utöver det mål som behandlas. I vissa situationer kan även ett vägande enskilt intresse tala för att en rättegångshandling ges offentlighet. Dessa situationer kommer dock att vara sällsyntare av den anledningen att en sekretessbelagd rättegångshandling kan bli offentlig också på begäran av den som uppgifterna gäller. Begäran kan således framställas både av den som är part i rättegången och av en utomstående, om rättegångshandlingarna innehåller uppgifter om denne.

Syftet med bestämmelsen är för sin del också att öka möjligheterna för parter och andra personer att disponera över offentligheten i fråga om uppgifter som gäller dem. Offentliggörandet av uppgifterna kan dock inte helt och hållet göras beroende av en parts disposition, eftersom uppgifter om enskilda personer ofta inte kan offentliggöras utan att sekretessen för andra uppgifter som sekretessbelagts för att skydda någon annan persons intressen äventyras. Alltid förstår inte heller en person till fullo följderna av sin begäran. Detta gäller i synnerhet när begäran framställs utan hjälp av ett lagfaret rättegångsbiträde.

När någon framställer en begäran om att sekretessbelagda uppgifter som gäller honom eller henne skall bli offentliga behöver domstolen således inte nödvändigtvis bifalla yrkandet. I sista hand avgör domstolen saken från fall till fall på basis av prövning. Vid prövningen skall domstolen också ta hänsyn till de övriga rättegångsparternas uppfattning i frågan.

Domstolen kan inte besluta om offentlighet för rättegångshandlingar som innehåller i 1 punkten avsedda uppgifter om statens säkerhet eller internationella förbindelser eller i 6 punkten avsedda uppgifter som omfattas av domstolens överläggningssekretess.

Vid rättegångar i brottmål är en långtgående offentlighet viktig i synnerhet under samhälleliga undantagsförhållanden, eftersom betydande offentlig kontrollmakt då utövas över enskilda individer. Dessutom främjar offentligheten en rättvis rättegång och möjligheterna att ta tillvara svarandens rätts-

skydd. Därför föreslås det att rättegångshandlingarna i brottmål i princip skall vara offentliga i högre grad än handlingarna i andra mål och ärenden. Detta avses i det föreslagna 3 mom., där det sägs att i 1 mom. 2 punkten avsedda känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit inte är sekretessbelagda i brottmål till den del de har ett väsentligt samband med den gärning som avses i åtalet eller den straffrättsliga bedömningen av gärningen. Uppgifterna är således offentliga t.ex. när de ingår i gärningsbeskrivningen i åtalet eller när de behövs vid den straffrättsliga grovhetsgraderingen av en gärning. Uppgifterna är också offentliga i sådana fall när de är av betydelse för påföljdsprövningen. Offentligheten är dock inte ovillkorlig, utan domstolen kan med stöd av den föreslagna lagens 10 § förordna att uppgifterna skall hemlighållas när det finns förutsättningar för det enligt den nämnda paragrafen.

10 §. Sekretessförordnande. Förutom att vissa uppgifter i en rättegångshandling är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen enligt 9 §, som behandlas ovan, har domstolen enligt den föreslagna 10 § fortfarande möjlighet att förordna att även andra rättegångshandlingar skall hållas hemliga till behövliga delar. Enligt förslaget kan domstolen meddela ett sekretessförordnande på yrkande av en part. Av särskilda skäl kan ett förordnande meddelas också i andra fall, t.ex. på begäran av en utomstående, om rättegångshandlingen innehåller uppgifter om denne.

Utgångspunkten enligt paragrafen är således att ett sekretessförordnande meddelas på initiativ av en part. När en rättegångshandling innehåller uppgifter som enligt lagen skall hemlighållas för att skydda en parts intressen, ligger det i partens intresse att yrka på sekretess för handlingen. Genom sekretessbestämmelserna skyddas ofta intressena för någon som är part i en rättegång, och det är därför motiverat att parten själv skall kunna påverka rättegångshandlingarnas offentlighet.

Domstolen bör ha möjlighet att meddela ett sekretessförordnande också på eget initiativ. Vid en rättegång skyddar sekretessbestämmelserna ofta utomstående som inte deltar i

rättegången. Sekretessen kan också ha föreskrivits för att skydda ett viktigt allmänt intresse. I dessa situationer skall domstolen på tjänstens vägnar övervaka att de intressen som sekretessbestämmelserna avser att skydda inte i onödan kränks av att rättegångshandlingarna blir offentliga. Det kan således finnas särskilda skäl att meddela ett sekretessförordnande när den myndighet som har fattat beslut i saken framställer ett yrkande eller en myndighet som hörs i domstolen gör en framställning om saken. Domstolen bör också ha möjlighet att meddela ett sekretessförordnande t.ex. i ett sådant fall när en part inte har anlitat något rättegångsbiträde och inte själv förstår att bevaka sina intressen i saken. I dessa situationer betonas ordförandens skyldigheter när det gäller en informativ processledning.

Det är viktigt att notera att domstolarna inte kan föreskriva om sekretess för vilket slags rättegångshandlingar som helst. Ett sekretessförordnande skall alltid ha stöd i gällande lag. Sådana sekretessbestämmelser finns i ett flertal olika lagar. Den bestämmelse som i praktiken är viktigast från domstolarnas synpunkt är offentlighetslagens 24 §. Om det i ett lagrum som bemyndigar domstolen att meddela ett sekretessförordnande ingår en särskild klausul om skaderekvisit, är en allmän förutsättning för att ett förordnande enligt den föreslagna 10 § skall kunna meddelas att denna klausul uppfylls.

I den föreslagna paragrafen ingår en heltäckande klausul om skaderekvisit, enligt vilken ett sekretessförordnande kan meddelas endast om de sekretessbelagda uppgifternas offentlighet sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits. De sekretessgrunder som ingår i olika lagar skyddar antingen något visst enskilt intresse eller ett allmänt intresse. Vid prövningen av om ett sekretessförordnande skall meddelas skall domstolen överväga om uppgifternas offentlighet skulle medföra olägenhet för de intressen som skyddas. Det räcker inte att det uppstår en olägenhet av något slag, utan olägenheten skall vara väsentlig och det skall vara sannolikt att den uppstår. Den som yrkar på ett sekretessförordnande skall lägga fram en trovärdig utredning om saken. Det är dock inte meningen att göra förfarandet oskäligt

tungrott i dessa fall, utan saken bör kunna skötas på ett praktiskt sätt, utan att den egentliga processen störs eller behandlingen fördröjs.

Som exempel på en situation när paragrafen blir tillämplig kan nämnas det skydd för en privat affärs- eller yrkeshemlighet som föreskrivs i 24 § 1 mom. 20 punkten i offentlighetslagen. Enligt den gällande OffRL är en privat affärs- eller yrkeshemlighet inte skyddad mot offentlighet direkt med stöd av lagen vid en rättegång, utan det krävs för det första att domstolen med stöd av 5 § 2 mom. 1 punkten i OffRL särskilt beslutar att ärendet till nödvändiga delar skall behandlas inom stängda dörrar, och dessutom att domstolen med stöd av 9 § 2 mom. i OffRL meddelar ett sekretessförordnande för att skydda de handlingar som innehåller affärs- och yrkeshemligheterna. Enligt den föreslagna paragrafen krävs det också framöver ett sekretessförordnande för att en rättegångshandling som innehåller privata affärs- eller yrkeshemligheter skall kunna skyddas. I praktiken väcks frågan om att meddela ett sekretessförordnande på initiativ av en part. När en part yrkar på ett sekretessförordnande skall parten samtidigt lägga fram behövlig motivering där det redogörs för konsekvenserna av att uppgifterna ges offentlighet. Även motpartens uppfattning kan beaktas när frågan avgörs, men på grund av sakens natur är de synpunkter och den utredning som den som har yrkat på sekretessförordnandet lägger fram av avgörande betydelse. Om handlingarna innehåller uppgifter om utomståendes affärs- eller yrkeshemligheter, är det skäl att domstolen på eget initiativ prövar behovet av ett sekretessförordnande.

Genom den föreslagna lagen avser man inte att ändra på gängse rättspraxis, dvs. att affärs- och yrkeshemligheter i regel skall skyddas vid en rättegång om parterna önskar det. Att en uppgift hör till affärs- eller yrkeshemligheten är i allmänhet redan i sig ett indicium på att affärs- eller yrkesutövaren skulle orsakas betydande olägenhet eller skada, i allmänhet ekonomisk sådan, om uppgiften blev offentlig.

11 §. Sekretess tid. Eftersom den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om rättegångshandlingars offentlighet som är helt fristående från offentlighetslagen, har det varit

nödvändigt att i lagförslaget också föreskriva särskilt om sekretesstiden för dessa handlingar. Bestämmelserna finns i den föreslagna paragrafen.

Vid rättegångar är behovet av en lång sekretesstid i allmänhet inte lika stort som inom förvaltningen. Detta syns också i den gällande lagstiftningen. När en domstol meddelar ett sekretessförordnande med stöd av 9 § 2 mom. i OffRL har den den i förordnandet angivna sekretesstiden prioritet framför sekretesstiderna enligt offentlighetslagens 31 §, så att ett sekretessförordnande t.ex. kan försvaga skyddet för privatlivet. Det föreslås också att den i den gällande OffRL föreskrivna maximitiden på 40 år förlängs till 60 år till den del ett förordnande gäller uppgifter som omfattas av skyddet för privatlivet. Ändringen behövs för att man även vid rättegångar i tillräckligt hög grad skall kunna ta hänsyn till skyddet för privatlivet, som är en grundläggande och mänsklig rättighet. Förlängningen begränsar å andra sidan inte offentligheten vid rättegång oskäligt mycket, eftersom maximitiden skall tillämpas endast i undantagsfall och den fortfarande är klart kortare än motsvarande tidsfrister i offentlighetslagen.

Sekretesstiden för rättegångshandlingar som innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen föreslås vara 80 år. Sekretesstiden för andra handlingar än sådana som innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen eller skyddet för privatlivet föreslås liksom i offentlighetslagen vara 25 år, eftersom det inte finns behov av ett tidsmässigt längre skydd för rättegångshandlingar som omfattas av denna tidsfrist i domstolarna än i andra myndigheter. För de allmänna domstolarnas del innebär de föreslagna bestämmelserna i sak inte någon större förändring av nuläget.

Enligt paragrafens 1 mom. är sekretesstiden 60 år för en rättegångshandling som i syfte att skydda privatlivet är sekretessbelagd enligt 9 § 1 mom. 2 punkten (känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit) eller 4 punkten (uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad mm.). Med undantag av överläggningssekretessen är skyddet för privatlivet således enligt

den föreslagna lagen också tidsmässigt bättre än skyddet för andra uppgifter. Detta är i linje med offentlighetslagen, även om den sekretesstid som gäller skyddet för privatlivet är kortare i den föreslagna lagen.

Sekretesstiden för en rättegångshandling som innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen och som är sekretessbelagd enligt den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 6 punkt föreslås vara 80 år. I dag regleras saken inte särskilt. Denna sekretesstid är tillräckligt lång för att skydda de värden som överläggningssekretessen grundar sig på. Regleringen av sekretesstiden inverkar inte på skyldigheten att bevara handlingar under en viss tid, utan denna bestäms utifrån andra bestämmelser.

Sekretesstiden för övriga rättegångshandlingar som är sekretessbelagda enligt den föreslagna lagens 9 § 1 mom. är 25 år. För dessa rättegångshandlingars del motsvarar skyddet tidsmässigt ungefär det skydd som föreskrivs i offentlighetslagen. Den obetydliga skillnaden beror enbart på att sekretesstiden räknas från en annan tidpunkt.

I 2 mom. finns motsvarande bestämmelser om hur länge ett sekretessförordnande som meddelats med stöd av den föreslagna lagens 10 eller 24 § varar. Sekretesstiden är högst 60 år när syftet med hemlighållandet är att skydda privatlivet och högst 25 år när syftet är något annat. Frågan om huruvida syftet med ett sekretessförordnande är att skydda privatlivet avgörs på basis av den lagbestämmelse med stöd av vilken förordnandet har meddelats. Syftet med ett sekretessförordnande är att skydda privatlivet i sådana fall när förordnandet grundar sig på 24 § 1 mom. 24—32 punkten i offentlighetslagen eller motsvarande bestämmelser i någon annan lag. Det är viktigt att notera att det i momentet endast föreskrivs om hur lång sekretesstiden högst får vara. Domstolen kan således och bör ofta också bestämma en kortare sekretesstid än vad som anges ovan. Vid prövningen kan domstolen t.ex. beakta när en rättegångshandling blir offentlig om någon annan myndighet har ett exemplar av handlingen i sin besittning. Sekretesstiden skall inte vara längre än vad som är nödvändigt för att trygga det intresse som sekretessen avser att skydda. Å andra sidan skall sekretesstiden vara åtminstone så lång att sekretessen inte

upphör innan ärendet i sin helhet har avgjorts och beslutet har vunnit laga kraft.

Enligt 3 mom. skall sekretesstiden för en rättegångshandling räknas från den tidpunkt vid vilken ärendet inleddes vid domstolen. Tidpunkten för när sekretessen börjar kan beräknas flera olika sätt. En möjlighet skulle vara att på samma sätt som i offentlighetslagen räkna sekretesstiden från den dag då handlingen är daterad eller, om den inte har daterats, från den dag då den blev färdig och, i fråga om en handling som en enskild har lämnat in till en myndighet, från den dag då myndigheten fick handlingen.

Praktiska omständigheter talar dock för en annan lösning. De handlingar som samlats under rättegången i ett ärende skall sammanfogas till en akt. Sekretesstiden för rättegångshandlingarna kunde därför tänkas börja också antingen vid den tidpunkt när rättegången inleddes eller vid den tidpunkt när den avslutades. I bägge de sistnämnda alternativen är tidpunkten för när sekretessen upphör oberoende av t.ex. när en enskild handling har inkommit till eller upprättats vid domstolen. I det föreslagna momentet har man främst på grund av praktiska synpunkter och för att undvika tolkningsproblem valt att räkna sekretesstiden från den tidpunkt vid vilken ärendet inleddes. Den tidpunkt vid vilken rättegången inleddes är bättre än den tidpunkt vid vilken den avslutades på grund av att rättegångshandlingarna arkiveras systematiskt och kronologiskt enligt ett löpande diarienummer som ges när rättegången blir anhängig. Det framgår då redan av årtalet i diarienumret om en akt innehåller sekretessbelagt material. Sekretesstiden börjar när ett ärende blir anhängigt i första instans. Således räknas sekretesstiden också för de rättegångshandlingars del som samlats vid ändringssökande från det att ärendet inleddes i tingsrätten.

I 31 § 3 mom. i offentlighetslagen finns en bestämmelse enligt vilken statsrådet under vissa förutsättningar kan förlänga sekretesstiden för en handling med högst 30 år efter att den sekretesstid som anges i lagen har löpt ut. Till den föreslagna paragrafens 4 mom. fogas en motsvarande bestämmelse om möjlighet att förlänga sekretesstiden för rättegångshandlingar. Enligt förslaget kan den domstol som senast behandlade huvud-

saken förlänga sekretesstiden med högst 60 år, om det är sannolikt att en rättegångshandling som blir offentlig efter den tid som anges i lagen kommer att medföra betydande olägenhet för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits eller förordnats.

Den föreslagna bestämmelsen behövs för att de ordinarie sekretessetiderna för rättegångshandlingar som är sekretessbelagda i syfte att skydda privatlivet enligt lagförslaget är kortare än motsvarande sekretessstider enligt offentlighetslagen. Trots att skillnaderna i sekretessetiderna visserligen är motiverade med hänsyn till principen om offentlighet vid rättegång, kan de föreslagna sekretessetiderna för rättegångshandlingar i en del fall vara alltför korta i synnerhet med tanke på skyddet för en persons privatliv. Det bör därför vara möjligt att på ansökan förlänga sekretesstiden.

Enligt förslaget kan sekretesstiden på ansökan förlängas av den domstol som senast behandlade huvudsaken. I ärenden i vilka högsta domstolen inte har meddelat besvärstillstånd är det således hovrätten som beslutar om förlängningen. Domstolen kan inte förlänga sekretesstiden på tjänstens vägnar. Sekretesstiden kan förlängas på ansökan av den som de sekretessbelagda uppgifterna i rättegångshandlingen gäller. Enligt skrivningen i lagen kan ansökan göras också av andra än fysiska personer. Detta är nödvändigt för att sekretessbestämmelserna eller –förordnandet i vissa fall kan skydda något annat än ett enskilt intresse. T.ex. är skyddsobjektet för sekretessbestämmelsen i den föreslagna lagens 9 § 1 mom. 1 punkt statens yttre säkerhet och internationella förbindelser. Om det finns behov av att förlänga sekretesstiden för sådana uppgifter kan ansökan också göras av en statlig myndighet till vars uppgifter det hör att svara för statens yttre säkerhet och internationella förbindelser.

I praktiken finns det behov av att förlänga sekretesstiden för en rättegångshandling främst i sådana situationer när uppgifternas offentlighet grovt skulle kränka skyddet för privatlivet för en levande person också efter det att sekretesstiden har löpt ut. Med tanke på att det handlar om att ta tillvara en persons grundläggande rättigheter är domstolen den naturliga myndigheten för att avgöra frågan.

Ingen tidsfrist gäller för ansökan. En ansö-

kan som görs alltför tidigt innan den regelmässiga sekretesstiden löper ut avvisas dock ofta utan prövning på grund av att det inte finns något rättsskyddsbehov. När sekretesstiden är 60 år kan ansökan i allmänhet lämnas in tidigast ett par år innan tidsfristen löper ut. Det finns då goda grunder för att avgöra om t.ex. skyddet för en persons privatliv kräver att sekretesstiden förlängs.

12 §. *En parts rätt att ta del av en handling.* I den gällande lagen om offentlighet vid rättegång finns det inga uttryckliga bestämmelser om en parts rätt att ta del av uppgifter som är sekretessbelagda för allmänheten. Däremot finns det bestämmelser om saken i offentlighetslagens 11 §. När det nu föreslås att bestämmelser om också rättegångshandlingars offentlighet skall tas in i den speciallag som gäller offentlighet vid rättegång, är det för tydlighetens skull ändamålsenligt att till den nya lagen även foga bestämmelser om en parts rätt att ta del av dessa handlingar. Dessa bestämmelser fyller även ett annat behov genom att domstolen och den som deltar i eller behöver uppgifter om en rättegång i samma lag får information om de väsentliga bestämmelserna som hänför sig till offentligheten vid rättegång.

Enligt det föreslagna *1 mom.* är huvudregeln att den som är part i ett ärende har rätt att ta del av också en sådan rättegångshandling som är sekretessbelagd. Enligt momentet har en part rätt att ta del av också en sådan rättegångshandling som inte är offentlig, om inte något annat följer av 2 mom. En part har således i princip rätt att ta del av också en sådan handling som är sekretessbelagd enligt den föreslagna 9 § och av en handling som domstolen har förordnat att skall hållas hemlig i enlighet med 10 §. Det hör till grundprinciperna för en rättvis rättegång att en part får ta del av allt det rättegångsmaterial som skall beaktas i ett ärende. Av denna orsak kan i allmänhet inte handlingar som är sekretessbelagda för allmänheten hållas hemliga för parterna. En part har givetvis också rätt att ta del av alla de rättegångshandlingar som är offentliga.

I den föreslagna paragrafen sägs inte såsom i offentlighetslagens 11 § att en parts rätt att ta del av en handling gäller handlingar som kan eller har kunnat påverka behandlingen av ärendet. Detta har inte ansetts nödvändigt, ef-

tersom alla rättegångshandlingarna i ett mål kan anses vara sådana att de kan eller har kunnat påverka behandlingen av målet. Den som är part i ett mål har således rätt att ta del av samtliga de rättegångshandlingar som har tillställts eller upprättats vid domstolen i målet i fråga, med de undantag som anges i paragrafen.

Vid kumulation av mål, dvs. när flera mål behandlas tillsammans, gäller den i paragrafen avsedda rätten att ta del av handlingar endast rättegångshandlingarna i det mål i vilket personen i fråga är part. Åtal som gäller flera gärningar som begåtts av flera olika personer kan t.ex. behandlas samtidigt vid en rättegång i brottmål på basis av bestämmelserna om kumulation av mål. Om det bland rättegångshandlingarna finns sekretessbelagda handlingar som hänför sig till ett av åtalen, har endast de som är parter i fråga om det åtalet rätt att ta del av dem. De som är parter i målet endast i fråga om de övriga åtal som behandlas samtidigt har däremot inte denna rätt.

Enligt 11 § 2 mom. 1 punkten i offentlighetslagen har en part inte rätt att ta del av en handling, när utlämnande av uppgifter ur handlingen skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse, ett barns intresse eller ett annat synnerligen viktigt enskilt intresse. Av samma paragrafs 3 mom. framgår att den nämnda punkten inte tillämpas på handlingar som ingår i rättegångsmaterialet i ett tviste- eller brottmål.

Principen om att en part har rätt att ta del av alla de rättegångshandlingar som innehåller uppgifter som kan eller har kunnat påverka behandlingen av ärendet kan anses utgöra en väsentlig del av en rättvis rättegång. En part bör också ges tillfälle att yttra sig om dessa handlingar som inverkar på ärendet. Parten bör alltid ha rätt att ta del av dessa handlingar senast i domstolen. Även om det finns grunder för sekretess inom förvaltningen, skall enligt förslaget de begränsningar av partsoffentligheten som föreskrivs i offentlighetslagen inte längre tillämpas vid en rättegång.

Också Europadomstolen har i fallet Nideröst-Huber mot Schweiz (18.2.1997) ansett att en part bör ha möjlighet att yttra sig om allt det material som har lagts fram i ett ärende, oberoende av om materialet enligt dom-

stolen i den berörda staten inte inverkar på saken. Samma fråga behandlades i Europadomstolens avgörande i fallet Lomaseita Oy m.fl. mot Finland (5.7.2005). Även högsta domstolen betonar samma sak i sitt avgörande HD 2004:79.

Det föreslås dock en del undantag från huvudregeln om att en part har rätt att ta del av också sådana rättegångshandlingar som är sekretessbelagda. Tillämpningsområdet för dessa undantag är dock mycket begränsat. Enligt paragrafens 2 mom. 1 punkt har en part inte rätt att ta del av den kontaktinformation som avses i 11 § 2 mom. 7 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. I lagrummet i offentlighetslagen nämns sekretessbelagd adress-, telefon- och annan motsvarande kontaktinformation som hänför sig till ett vittne, en målsägande eller en part eller till någon som har gjort polis-anmälan, en anmälan som avses i 40 § i barnskyddslagen (683/1983) eller någon annan därmed jämförbar anmälan som förutsätter myndighetsåtgärder, om utlämnandet av uppgifter skulle äventyra säkerheten, intressena eller rättigheterna för vittnet, målsäganden eller parten eller för den som gjort anmälan. Ett hot mot ett vittne eller någon annan person som anges i lagrummet kan komma uttryckligen från parten själv. Syftet med att hemlighålla kontaktinformationen skulle således omintetgöras om uppgifterna kunde fås ur rättegångshandlingarna. Det är därför nödvändigt att kontaktinformation om en person som är föremål för hot i dessa situationer inte avslöjas ens för parterna. Att kontaktinformationen inte lämnas ut i en ovan nämnd situation äventyrar inte heller en parts rätt till en rättvis rättegång. Med tanke på en rättvis rättegång är det av endast marginell betydelse att kontaktinformationen inte lämnas ut. Uppgifterna om de i lagrummet nämnda personernas identitet är dock i sig offentliga till följd av offentligheten vid rättegång. Det föreslagna lagrummet innebär således inte ett anonymitetsskydd för de personer som nämns i det.

Enligt momentets 2 punkt har en part inte före den tidpunkt som anges i 8 § rätt att ta del av en rättegångshandling som upprättats vid en domstol. Den föreslagna begränsningen av en parts rätt att ta del av handlingar gäller således endast den tidpunkt före vilken

inte heller parterna har rätt att ta del av dessa handlingar. Efter den tidpunkt som anges i förslaget 8 § har en part däremot rätt att ta del av dessa handlingar som upprättats vid domstol oberoende av om de är offentliga eller sekretessbelagda, om inte någon annan begränsningsgrund enligt 12 § 2 mom. blir tillämplig.

Enligt den föreslagna 8 § blir en rättegångshandling som innehåller en domstols avgörande offentlig när avgörandet har meddelats eller är tillgängligt för parterna (8 § 1 mom. 3 punkten). Föredragningspromemorior samt andra handlingar som upprättats i syfte att förbereda behandlingen av ett ärende blir offentliga när behandlingen av ärendet har avslutats vid domstolen i fråga (8 § 1 mom. 4 punkten). Andra rättegångshandlingar som upprättats vid en domstol blir offentliga när de undertecknats eller på motsvarande sätt bekräftats (8 § 1 mom. 5 punkten). En part har således inte större rätt än allmänheten att ta del av dessa rättegångshandlingar före den tidpunkt vid vilken de blir offentliga enligt 8 §.

Enligt det föreslagna momentets 3 punkt har en part inte rätt att få uppgifter i ett ärende som gäller tvångsmedel enligt 5 a kap. i tvångsmedelslagen, polisåtgärder enligt 32 b § i polislagen eller tullåtgärder enligt 20 f § i tullagen och i vilket den som är föremål för tvångsmedel eller åtgärder inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på tvångsmedel eller åtgärder. I dessa ärenden gäller rätten för en part att få uppgifter först efter det att uppgifterna blivit offentliga enligt den föreslagna 16 § 4 mom.

Enligt det föreslagna momentets 4 punkt har en part inte rätt att ta del av en rättegångshandling till den del den innehåller uppgifter om domstolens överläggning. Såsom framgår av motiveringen till 9 § 1 mom. 6 punkten ovan skall rättegångshandlingar som omfattas av domstolens överläggningsssekretess hållas hemliga. Domstolens överläggningssekretess skall säkerställas, och det finns således inte heller någon orsak att lämna ut uppgifter om överläggningen till parterna. Inte heller med stöd av 11 § 3 mom. i den gällande offentlighetslagen har parterna sådan rätt. Enligt lagförslaget kan domstolen inte heller bevilja någon tillstånd att ta del av uppgifter som omfattas av överläggningssek-

retessen. Detta innebär en ändring av den gällande lagstiftningen men de facto inte av nuvarande praxis.

13 §. *Hur en handling skall lämnas ut.* I den föreslagna paragrafen anges hur handlingsoffentligheten skall förverkligas i praktiken. Enligt hänvisningsbestämmelsen i 1 mom. gäller i fråga om utlämnande av rättegångshandlingar 16 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Uppgifter i en rättegångshandling kan i enlighet med detta lämnas ut på samtliga de sätt som anges i offentlighetslagens 16 §. Uppgifter kan således lämnas ut t.ex. muntligen eller så att handlingen läggs fram för påseende eller kopiering eller får avlyssnas i domstolen eller så att en kopia eller en utskrift av den lämnas ut.

Trots att det finns en allmän hänvisning om tillämpning av offentlighetslagen i den föreslagna lagens 2 § 3 mom. har hänvisningsbestämmelsen i 1 mom. ansetts nödvändig för tydlighetens skull, eftersom en särskild bestämmelse om utlämnande av uppgifter ur videospelningar och andra motsvarande bild- och ljudupptagningar tas in i det föreslagna 2 mom.

Enligt det föreslagna 2 mom. kan uppgifter i en videospelning eller i någon annan motsvarande bild- och ljudupptagning lämnas ut endast genom att upptagningen hålls tillgänglig i domstolen, om utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kunde kränka integritetsskyddet för de personer som förekommer på upptagningen. Bestämmelsen gäller såväl videospelningar av handlingar i sammanträde i domstolen och videospelningar som tillställts domstolen som bevis. Den gäller således också videospelningar som hör till förundersökningsmaterialet och som lämnats in till domstolen. Bestämmelsen gäller endast videospelningar och andra motsvarande upptagningar. Den gäller däremot inte ljudupptagningar eller enskilda fotografier, utan dessa skall i enlighet med hänvisningsbestämmelsen i det föreslagna 1 mom. lämnas ut i enlighet med vad som föreskrivs i offentlighetslagens 16 §.

Tillämpningen av bestämmelsen betyder således att varken en part eller allmänheten kan få en kopia av en videospelning även om uppgifterna i den är offentliga. Den enda möjligheten att ta del av innehållet i en vi-

deoinspelning är att titta på den i domstolen. Bestämmelsen skall dock tillämpas endast i sådana fall när utlämnandet av en kopia av en videoinspelning kunde kränka integritetsskyddet för personer som förekommer på inspelningen. Bestämmelsen skall således inte tillämpas på t.ex. sådana videoinspelningar som lämnats in till domstolen som bevis och som visar endast byggnader eller andra föremål.

Bestämmelsen har ansetts nödvändig av flera olika skäl. För det första är också sådana videoinspelningar som i sig är offentliga ytterst viktiga rättegångshandlingar med tanke på skyddet för den personliga integriteten och privatlivet för de personer som förekommer på upptagningarna. Det kan inte anses vare sig motiverat eller med tanke på principen om offentlighet vid rättegång ens nödvändigt att lämna ut dylikt material från domstolen. På grund av risken för att materialet missbrukas och de långtgående följder ett missbruk skulle ha skulle utlämnandet av uppgifterna utan tvivel leda till kränkningar av skyddet för den personliga integriteten och privatlivet.

Å andra sidan bör det noteras att antalet rättegångar som sker med hjälp av videoförbindelse håller på att öka. Den nya tekniken underlättar också inspelningen av videokonferenser som sådana, och detta kommer sannolikt att vara den vanligaste upptagningsmetoden redan inom en nära framtid. En möjlighet att få en kopia av de upptagningar som gjorts i domstolen skulle i praktiken bryta mot upptagningsförbudet i den föreslagna lagens 21 §.

Bestämmelsen kommer i praktiken inte att begränsa den faktiska offentligheten vid rättegång i alltför hög grad, eftersom upptagningen finns tillgänglig i domstolen. Den term som används i lagen, ”i domstolen”, innebär att en upptagning eller en kopia av den t.ex. på begäran av en part kan sändas till den domstol som finns närmast partens eller dennes rättegångsbiträdes hemort. Det är således inte nödvändigt att man tar del av upptagningen i den domstol som behandlar eller har behandlat det ärende till vars rättegångshandlingar upptagningen hör, även om detta i praktiken kommer att vara vanligast. Om t.ex. en i Helsingfors bosatt person vill göra en ändringsansökan i ett ärende som har be-

handlats i Kuusamo tingsrätt, behöver han eller hon således inte resa till Kuusamo för att titta på videoinspelningen utan kan be Kuusamo tingsrätt att skicka upptagningen till Helsingfors tingsrätt.

4 kap. Muntlig förhandling

Allmänt. Den nuvarande lagen om offentlighet vid rättegång gäller främst offentligheten vid egentliga sammanträden, dvs. vid den muntliga förhandlingen eller huvudförhandlingen i ett ärende. Bestämmelser om detta föreslås bli intagna i 4 kap. i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Med offentlighet vid rättegång avses i allmänhet offentligheten i fråga om denna huvudfas av rättegången. Den bestämmelse om saken som finns i artikel 6 i Europarådets människorättskonvention kan t.ex. tolkas så att den förutsätter uttryckligen offentlighet vid muntlig förhandling (”public hearing”). Offentligheten vid muntlig förhandling kan således också betraktas som särskilt viktig i ljuset av de synpunkter som talar för offentlighet vid rättegång.

14 §. Offentlighet vid muntlig förhandling. Enligt 1 mom. är den muntliga förhandlingen i ett ärende offentlig, om inte domstolen med stöd av 15 § förordnar att förhandlingen skall ske utan att allmänheten är närvarande. Genom bestämmelsen anges den viktiga utgångspunkten att rättegångssammanträden är offentliga. I den föreslagna lagen används benämningen offentlig förhandling om en muntlig förhandling vid vilken allmänheten får närvara. Enligt den terminologi som används i förslaget är förhandling inom stängda dörrar motsatsen till offentlig förhandling.

Domstolen kan förordna att muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande endast i undantagsfall som föreskrivs i lag och om det finns vägande och allmänt godtagbara skäl. Bestämmelser om när muntlig förhandling kan hållas utan att allmänheten är närvarande finns i den föreslagna 15 §.

Enligt definitionen i den föreslagna 3 § avses med muntlig förhandling huvudförhandling, förberedelsesammanträde, syn eller nå-

got annat rättegångsförfarande där en part har rätt att närvara eller där någon hörs personligen. Förslaget innebär en komplettering jämfört med nuläget så att muntlig förhandling i princip innefattar all annan behandling av ett ärende utom skriftligt förfarande eller överläggning eller föredragning i domstolen, där inte heller parterna får närvara. Bestämmelserna om offentligheten vid muntlig förhandling och om begränsning av offentligheten tillämpas således också på t.ex. förrättande av syn.

Enligt det föreslagna 2 mom. har var och en rätt att närvara vid en offentlig förhandling, om inte något annat föreskrivs i denna eller i någon annan lag. Således har både parterna och allmänheten rätt att närvara vid en offentlig förhandling, om inte denna rätt har begränsats genom bestämmelser i lag.

Bestämmelser om begränsning av allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling finns i förslagets 20 §. Enligt den nämnda bestämmelsen får domstolen begränsa allmänhetens närvaro bl.a. för att skydda ett vittne eller undvika trängsel. Dessutom får domstolen förbjuda den som inte har fyllt 15 år att närvara vid offentlig förhandling. I 17 kap. 34 § i den gällande rättegångsbalken finns bestämmelser om rätt för ett vittne eller någon annan som skall höras att bli hörda utan att en part eller någon annan person är närvarande.

Att allmänheten har rätt att närvara vid och följa med en rättegång innebär att den som är närvarande vid en rättegång i regel inte behöver uppge sin identitet eller motivera sin närvaro för domstolen. Riksdagens justitieombudsman säger bl.a. i ett beslut (27.6.2001, dnr 2028/4/99) att domstolen inte allmänt får uppmana dem som kommit till domstolen för att följa med en rättegång att tala om sitt namn, t.ex. i syfte att hitta eventuella vittnen. Domstolen får endast i undantagsfall be de närvarande om sådana uppgifter, om de har betydelse vid utövandet av den i denna lag föreskrivna rätten att begränsa allmänhetens närvaro. Domstolen har t.ex. rätt att be en person uppge sin ålder för att den som inte har fyllt 15 år vid behov med stöd av förslagets 20 § 2 mom. skall kunna förbjudas att närvara vid en förhandling.

I det föreslagna 3 mom. finns en bestämmelse om uppsproslista. Enligt bestämmelsen

skall domstolen senast när sammanträdet börjar meddela om muntlig förhandling på sammanträdesplatsen genom en uppsproslista. Redan i dag uppsätts på rättssalens dörr en uppsproslista, som innehåller uppgifter om de mål som behandlas och behandlingsordningen. Det finns för närvarande inte några bestämmelser om saken i lagen, trots att listan i praktiken de facto i hög grad ökar offentligheten vid rättegången. Enligt förslaget skall på uppsproslistan antecknas grundläggande uppgifter om parternas namn, med undantag av målsägandens namn i ett brottmål där åklagaren utför åtal, ärendets exakta art, behandlingsfasen, den muntliga förhandlingens tid och plats samt domstolens sammansättning. När det gäller parterna antecknas således inte uppgifter om målsägandens namn i brottmål där åklagaren utför åtal. På uppsproslistan antecknas inte heller namnet på en part i ett sådant fall när domstolen med stöd av 6 § har bestämt att partens identitet skall hållas hemlig. Beträffande behandlingsfasen skall det uppges om det är fråga om ett förberedelsesammanträde, en huvudförhandling eller t.ex. ett tvångsmedelssammanträde. Enligt förslaget skall en uppsproslista göras upp också i ärenden där den muntliga förhandlingen helt eller delvis hålls inom stängda dörrar.

15 §. Förhandling inom stängda dörrar. I paragrafen föreskrivs om de situationer när undantag får göras från huvudregeln om offentlig förhandling. Enligt systematiken i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång anges förutsättningarna för obligatorisk förhandling inom stängda dörrar i lagens 4 § och förutsättningarna för förhandling inom stängda dörrar enligt prövning i 5 §. I denna proposition föreslås det att indelningen i obligatorisk förhandling inom stängda dörrar och förhandling inom stängda dörrar enligt prövning skall frångås. Enligt förslaget är förutsättningarna för förhandling inom stängda dörrar framöver i samtliga fall beroende av domstolens prövning, medan det inte längre finns några obligatoriska förutsättningar.

Enligt förslaget kan domstolen besluta att en förhandling skall ske utan att allmänheten är närvarande i första hand på yrkande av den som har del i saken. Eftersom det i allmänhet är just skyddet för privatlivet som talar för att en förhandling skall hållas inom stängda dör-

rar, är det ändamålsenligt att parterna själva har huvudansvaret för att förhandlingen sker inom stängda dörrar. Domstolen kan också vid behov inom ramen för den normala processledningen fråga en part om denne yrkar på förhandling inom stängda dörrar. Yrkande kan framställas förutom av en part också av någon annan som har del i saken, t.ex. den som är vittne eller annars hörs i målet. Sekretessintresset kan finnas uttryckligen hos en ovan nämnd person som inte är part i processen, och även denne bör således kunna yrka på förhandling inom stängda dörrar. T.ex. i ett avgörande av Europadomstolen, *Z mot Finland*, fanns sekretessintresset uttryckligen hos en person som hade ställning som vittne. Ett vittne kan yrka på att bli hört inom stängda dörrar.

Å andra sidan skall domstolen pröva om det finns förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar även om alla parterna och de övriga personer som har del i saken är överens om att förhandlingen skall ske inom stängda dörrar, eftersom en sluten förhandling kränker allmänhetens rätt att följa med rättegången. Bestämmelserna om rättegångsförfarandet är till dessa delar tvingande så att domstolen inte är bunden av en överenskommelse mellan parterna. Parternas och de ovan nämnda övriga personernas uppfattning i frågan skall givetvis beaktas vid prövningen.

Eftersom det även förekommer situationer när varken parterna själva eller andra personer eller instanser som på ett eller annat sätt deltar i en rättegång har behov av att yrka på att en förhandling skall ske inom stängda dörrar, trots att viktiga samhällseliga intressen eller intressen hos tredje man talar för detta, föreslås i lagrummet en bestämmelse om att domstolen kan besluta om saken också på tjänstens vägnar. Särskilda skäl krävs för att en förhandling skall kunna hållas inom stängda dörrar utan att en part yrkar på det. En förhandling kan hållas inom stängda dörrar också t.ex. i en sådan situation när båda parterna eller samtliga parter i ärendet yrkar på offentlig förhandling, om domstolen anser att det finns särskilda skäl för att förhandlingen hålls inom stängda dörrar.

Ett beslut om att en förhandling skall hållas inom stängda dörrar betyder att den muntliga förhandlingen till nödvändiga delar skall ske

utan att allmänheten är närvarande. Beslutet betyder således inte nödvändigtvis att hela den muntliga förhandlingen eller dess samtliga faser skall ske utan att allmänheten är närvarande. Även i dessa situationer skall man sträva efter att iaktta offentlighetsprincipen så att endast den del av rättegången som man uttryckligen vill skydda mot offentlighet sker utan att allmänheten är närvarande. Närmare bestämmelser om närvaro vid förhandling inom stängda dörrar finns i 17 §.

Bestämmelser om de egentliga förutsättningarna för förhandling inom stängda dörrar föreslås i paragrafens 1—7 punkt. Förteckningen är uttömmande. I *1 punkten* föreslås att förhandling skall kunna ske inom stängda dörrar, när offentlig förhandling sannolikt skulle äventyra statens yttre säkerhet eller medföra betydande skada eller olägenhet för Finlands internationella relationer eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet. Punkten motsvarar i hög grad regleringen i den gällande 4 §, enligt vilken allmänheten inte har rätt att närvara vid muntlig förhandling, om förhandlingens offentlighet kan äventyra statens yttre säkerhet eller försämra statens relationer till en annan stat eller ett internationellt samfund. En skillnad jämfört med nuläget är för det första att förhandling inom stängda dörrar inte heller trots att det ovan nämnda kriteriet är uppfyllt är obligatorisk, utan domstolen kan i enskilda fall besluta att ärendet trots det helt eller delvis skall behandlas offentligt. Trots att domstolen också enligt den gällande lagen från fall till fall skall avgöra om det finns förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar, har man i rättspraxis t.ex. följt den linjen att rättegångar som gäller landsförräderi i allmänhet i sin helhet hålls inom stängda dörrar. Genom den föreslagna ändringen strävar man efter att öka offentligheten vid rättegång också i dessa fall och att möjliggöra att t.ex. fall som är av mindre betydelse behandlas offentligt åtminstone till vissa delar.

Den föreslagna 1 punkten avser på samma sätt som den gällande lagen endast statens yttre säkerhet men inte den allmänna ordningen eller statens inre säkerhet. I de fall när statens yttre säkerhet äventyras är det vanligtvis fråga om behandling av t.ex. krigsbrott eller landsförräderibrott. Inte heller när det gäller de sistnämnda brottstyperna är det alltid nöd-

vändigt att hålla förhandlingen inom stängda dörrar, utan saken skall också i dessa fall prövas mot bakgrund av omständigheterna. Ibland kunde en förhandling inom stängda dörrar i dessa fall t.o.m. vara ägnad att försämra Finlands internationella relationer.

En annan förändring jämfört med nuläget är att bevisröskeln höjs när det gäller den skada som en offentlig förhandling skulle medföra för de intressen som skall skyddas. Enligt den gällande lagen är kriteriet att en offentlig förhandling kan äventyra de intressen som nämns i lagrummet, men nu föreslås det att det skall vara sannolikt att så sker. Också detta förslag syftar till att rättegångar inte i onödan skall hållas inom stängda dörrar. När det gäller äventyrande av statens yttre säkerhet föreskrivs det i förslaget inte om några ytterligare krav för i hur hög grad en offentlig rättegång sannolikt skulle äventyra Finlands säkerhet, utan till dessa delar räcker det att det är sannolikt att säkerheten äventyras. Däremot förutsätts det i förslaget att den skada eller olägenhet som sannolikt medförs för Finlands internationella relationer eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet är betydande. Detta innebär visserligen inte någon större förändring av nuläget, eftersom en skada eller olägenhet i denna typ av ärenden ofta torde kunna karaktäriseras som betydande från Finlands synpunkt. Det föreslagna kriteriet för förhandling inom stängda dörrar motsvarar det kriterium för hemlighållande av rättegångshandlingar som föreslås i 9 § 1 mom. 1 punkten ovan.

Nytt i den föreslagna 1 punkten är också den moderniserade formuleringen, som uttryckligen beaktar också eventuell skada för Finlands förutsättningar att delta i det internationella samarbetet. Motsvarande terminologi används också i offentlighetslagen. Med stöd av detta lagrum kan det således bestämmas att muntlig förhandling skall hållas inom stängda dörrar t.ex. i en sådan situation när Finland har fått uppgifter i form av internationell rättslig hjälp och den stat som har lämnat ut uppgifterna har ställt som villkor för utlämnandet att uppgifterna skall hållas hemliga för allmänheten. I annat fall skulle möjligheterna att få uppgifter sannolikt i hög grad äventyras i framtiden.

Enligt den föreslagna 2 punkten är en förutsättning för förhandling inom stängda dörrar

att det läggs fram känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit. Förutsättningarna för förhandling inom stängda dörrar enligt prövning bestäms i den gällande lagen i regel utifrån typen av mål. T.ex. när det gäller brottmål ingår i lagen en förteckning över vissa brottstyper för vilkas del förhandling inom stängda dörrar kan komma i fråga. Beträffande andra mål än brottmål konstateras det också att förhandlingen kan hållas inom stängda dörrar, då domstolen handlägger mål angående äktenskap, faderskap, adoption, vårdnad om barn och umgängesrätt, förmynderskap eller annat sådant tvistemål eller ansökningsärende och det framförs sådana omständigheter i någons privatliv som är av synnerligen ömtålig natur.

I lagförslaget är utgångspunkten att inga ärenden i princip skall vara sekretessbelagda utifrån ärendets typ. Frågan om det finns förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar skall alltid bedömas i ljuset av om de uppgifter som kommer fram är känsliga och dessutom om de har samband med någons privatliv, hälsotillstånd, handikapp eller med socialvård som personen erhållit. Det finns t.ex. inte förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar på den grunden att det läggs fram uppgifter om omständigheter som har samband med någons hälsotillstånd, om uppgifterna inte är känsliga. Ibland innehåller t.ex. det läkarintyg över målsägandens skador som vanligtvis företes i misshandelsmål uppgifter om målsägandens hälsotillstånd eller handikapp. Kriterierna för förhandling inom stängda dörrar uppfylls dock vanligtvis inte på denna grund, eftersom uppgifterna i allmänhet inte är känsliga.

Enligt förslaget gäller samma kriterier för förhandling inom stängda dörrar för samtliga typer av mål och processarter. Kriterierna tillämpas på samma sätt i exempelvis tvistemål och brottmål samt ansökningsärenden. T.ex. i brottmål skall förhandlingen i praktiken fortfarande ske inom stängda dörrar uttryckligen när det handlar om sexualbrott (20 kap. i strafflagen), eftersom det i dessa fall kan komma fram känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med privatlivet för särskilt en målsägande som fallit

offer för brott. Om uppgifterna däremot har ett väsentligt samband med den gärning som avses i åtalet eller den straffrättsliga bedömningen av den och målsäganden inte motsätter sig offentlig förhandling, kan domstolen vanligtvis inte besluta om förhandling inom stängda dörrar, eftersom begäendet av brott i sig inte kan anses vara en omständighet som hör till privatlivet. I sådana fall när någon som åtalats för brott framställer yrkande om förhandling inom stängda dörrar för att skydda sitt privatliv, kan yrkandet i praktiken därför inte bifallas lika ofta som ett motsvarande yrkande av en målsägande eller utomstående. På ett allmänt plan är skyddet för privatlivet för den som åtalats för brott dock på samma nivå som för alla andra personer som deltar i en rättegång. När den som åtalats för brott yrkar på förhandling inom stängda dörrar, skall domstolen respektera de krav som oskyldighetspresumtionen ställer på rättegången och bemötandet av den åtalade i tillräckligt hög grad.

Också i sådana fall när ett ärende har samband med omständigheter som gäller familjelivet kan det i praktiken komma fram känsliga uppgifter om någons privatliv så att domstolen också framöver kan besluta om förhandling inom stängda dörrar. Ärekränkning nämns inte längre uttryckligen i lagen som ett brott som enligt prövning kan behandlas inom stängda dörrar. Vid ärekränkingsbrott (strafflagens 24 kap. 9 och 10 §) gäller den offentliga förhandlingen sällan eller förvärrar åtminstone inte en eventuell kränkning av integriteten, och det finns således endast i undantagsfall förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar i dessa brottmål. Däremot kan förhandling inom stängda dörrar också enligt förslaget oftare komma i fråga t.ex. i samband med brottmål som gäller spridande av information som kränker privatlivet (strafflagens 24 kap. 8 §).

Utgångspunkten är att förhandling inom stängda dörrar enligt paragrafens 2 punkt sker på yrkande av den part som de känsliga uppgifterna gäller. Om parten själv yrkar på offentlig förhandling i ärendet och inga utomstående intressen hänför sig till det, skall förhandlingen vara offentlig.

För att förhandling skall kunna ske inom stängda dörrar förutsätts det enligt 3 punkten att det läggs fram en rättegångshandling som

är sekretessbelagd enligt den föreslagna lagen eller en rättegångshandling som domstolen har förordnat att skall hållas hemlig, eller att det i ärendet kommer fram uppgifter som enligt någon annan lag är sekretessbelagda och offentlig förhandling i fråga om dessa uppgifter sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits.

Paragrafens 3 punkt motsvarar till sitt materiella tillämpningsområde i hög grad den gällande lagens 5 § 2 mom. 1 punkt, enligt vilken förhandling inom stängda dörrar enligt prövning kan hållas, då en sekretessbelagd handling företes eller en omständighet yppas om vilken tystnadsplikt har stadgats. Enligt den föreslagna paragrafens 3 punkt har domstolen dock inte framöver rätt att besluta att ett ärende skall behandlas inom stängda dörrar enbart utifrån det kriteriet att en sekretessbelagd handling läggs fram. I det nya lagrummet skiljer man för det första mellan dels rättegångshandlingar som är sekretessbelagda enligt lagens 9 § och rättegångshandlingar som domstolen har förordnat att skall hållas hemliga med stöd av 10 §, dels andra handlingar som är sekretessbelagda enligt lag. När en handling som är sekretessbelagd enligt någon annan lag än den föreslagna lagen och som domstolen inte heller med stöd av 10 § har förordnat att skall hållas hemlig läggs fram vid rättegången, förutsätts det enligt förslaget för att förhandlingen skall kunna hållas inom stängda dörrar dessutom alltid att offentlig förhandling i fråga om dessa uppgifter sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits. Om däremot en handling som är sekretessbelagd enligt den föreslagna lagens 9 eller 10 § läggs fram, är detta i sig en tillräcklig förutsättning för att hålla förhandlingen inom stängda dörrar.

I lagrummet avses med uttrycket uppgifter som är sekretessbelagda enligt någon annan lag att även muntliga uppgifter kan utgöra grund för en förhandling inom stängda dörrar, om uppgifterna intagna i en handling skulle vara sekretessbelagda med stöd av någon annan lag.

I detta förslag är den allmänna utgångspunkten att offentlighet vid rättegång är en klar huvudregel och att det i allmänhet skall

finnas mer vägande skäl än vad som t.ex. inom förvaltningen föreskrivs för hemlighållande av handlingar för att i synnerhet en muntlig förhandling vid en rättegång skall kunna hållas inom stängda dörrar. Att en handling som är sekretessbelagd enligt någon annan lag läggs fram vid en muntlig förhandling under en rättegång skall således inte automatiskt betyda att förhandlingen kan hållas inom stängda dörrar. Även i dessa fall skall domstolen särskilt pröva om en offentlig förhandling dessutom sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för det intresse som skall skyddas. Enligt förslaget räcker det inte att olägenheten eller skadan är ringa, utan den skall vara väsentlig för att det skall finnas förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar.

Enligt den föreslagna 4 punkten kan domstolen besluta om förhandling inom stängda dörrar, när en offentlig förhandling kunde äventyra säkerheten för en asylsökande eller en närstående till asylsökanden. Trots att egentliga asylärenden inte behandlas i de allmänna domstolarna, kan säkerheten för en asylsökande förutsätta förhandling inom stängda dörrar också när ett ärende som gäller tagande i förvar behandlas i en allmän domstol.

Jämfört med nuläget är det fråga om en uttrycklig ny grund för förhandling inom stängda dörrar som skrivs in i lagen om offentlighet vid rättegång. På samma sätt som när det gäller rätten att inte lämna ut uppgifter om identitet i den föreslagna 6 § kan säkerheten för en asylsökande eller en närstående till denne äventyras vid en muntlig förhandling, och det är därför motiverat att det i dessa ärenden skall kunna beslutas om förhandling inom stängda dörrar. Det är nödvändigt att ta in bestämmelser också om den här saken i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Säkerheten för en asylsökande eller en närstående till denne kan vara hotad t.ex. på grund av åtgärder som vidtas av myndigheterna i det land som personen i fråga kommer från.

Enligt den föreslagna 5 punkten kan förhandlingen ske inom stängda dörrar när en person som inte har fyllt 18 år står åtalad för ett brott och detta inte skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse. Denna

förutsättning för förhandling inom stängda dörrar motsvarar den gällande lagen så till vida att åldersgränsen är densamma. Den åtalade är i dessa fall 15—17 år gammal vid tidpunkten för den muntliga förhandlingen. Den misstänktes ålder vid tidpunkten för brottet saknar betydelse. Förhandling inom stängda dörrar kan vara nödvändig t.ex. för att en offentlig förhandling skulle försvåra den unga förbrytarens anpassning till samhället. En offentlig förhandling skulle också i en del fall kunna leda till att unga förbrytare försöker skaffa sig felaktig publicitet. Också i dessa situationer skall domstolen från fall till fall pröva om det finns grund för att förhandlingen hålls inom stängda dörrar. Även i dessa fall skall man givetvis lägga stor vikt vid vad parten själv anser.

En nyhet jämfört med den gällande lagstiftningen är det kriterium i paragrafen som begränsar användningsområdet för förhandling inom stängda dörrar. Enligt förslaget kan det inte bestämmas om förhandling inom stängda dörrar trots att den åtalade är yngre än 18 år, om detta skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse. Syftet med förslaget är att trygga offentligheten vid rättegång i sådana fall när det inte är motiverat att hemlighålla den muntliga förhandlingen eftersom saken är av stor samhällelig betydelse. Ett brottmål kan vara av så stor samhällelig betydelse att intresset av en offentlig rättegång är större än behovet av att skydda en ung förbrytare mot offentligheten. Vid prövningen kan domstolen även ta hänsyn till hur snart den åtalade uppnår myndighetsåldern. Om behandlingen av ett ärende i medierna har varit ofullständig eller rentav vilseledande, t.ex. när det gäller en ungs persons förhållanden eller agerande i samband med ett brott, kan en offentlig förhandling ibland också hjälpa till att klarlägga ärendet. En offentlig förhandling kan således i vissa fall t.o.m. främja unga personers anpassning till samhället. I vilket fall som helst behandlas åtal som gäller minderåriga endast i undantagsfall vid offentligt sammanträde, och domstolen skall när den fattar beslut om saken överväga vilken betydelse en offentlig förhandling skulle ha för den minderårigas framtid. När domstolen fattar sitt beslut kan den emellertid också beakta den föreslagna möjligheten att med stöd av 21 § begränsa

upptagningen av en rättegång som gäller en ung person t.ex. genom att förbjuda fotografering.

Enligt den föreslagna 6 punkten kan förhandlingen i ett ärende ske inom stängda dörrar när en person som inte har fyllt 15 år eller en person vars handlingsbehörighet har begränsats skall höras. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagstiftningen. Likaså motsvaras 5 § 2 mom. 2 punkten i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång av den föreslagna 7 punkten, enligt vilken den muntliga förhandlingen kan hållas inom stängda dörrar när i ärendet någon förpliktas att röja en omständighet eller att till besiktning lägga fram ett föremål eller en rättegångshandling som personen enligt lag får vägra röja eller lägga fram till besiktning, någon förpliktas att besvara en fråga som personen annars får vägra besvara eller en rättegångshandling som skall läggas fram innehåller meddelanden mellan den åtalade och någon som står i ett sådant förhållande till den åtalade som avses i 17 kap. 20 § i rättegångsbalken eller innehåller sådant som den som avses i 23 § i nämnda kapitel inte får vittna om vid rättegång eller den som avses i 24 § i nämnda kapitel får vägra röja. För att förbättra läsbarheten föreslås det att 7 punkten delas in i underpunkter.

16 §. Offentligheten i tvångsmedelsärenden. I paragrafen föreslås särskilda bestämmelser om offentligheten i fråga om vissa tvångsmedelsärenden. Enligt 1 mom. tillämpas i fråga om rättegångars och rättegångshandlingars offentlighet i tvångsmedelsärenden vad som föreskrivs i denna lag, om inte något annat följer av denna paragraf. I paragrafen finns särskilda bestämmelser om förhandlingens, rättegångshandlingarnas och avgörandets offentlighet i vissa tvångsmedelsärenden. I övrigt tillämpas även på tvångsmedelsärenden vad som föreskrivs på annat ställe i denna lag.

Trots att den föreslagna 16 § även innehåller bestämmelser om rättegångshandlingarnas och avgörandets offentlighet i tvångsmedelsärenden föreslås paragrafen bli intagen i den nya lagens 4 kap., där det föreskrivs om offentlighet vid muntlig förhandling. Systematiskt sett är det klarare att samla dessa särskilda bestämmelser som gäller samma ärendekategori på ett ställe, i anslutning till be-

stämmelserna om muntlig förhandling, eftersom de centrala tvångsmedlen i regel skall behandlas vid muntlig förhandling. Å andra sidan föreslås det att den särskilda bestämmelsen om s.k. diarieoffentlighet i tvångsmedelsärenden fogas till lagens 5 § 2 mom. Denna lösning kan för sin del systematiskt motiveras med att bestämmelserna om diarieoffentlighet i allmänhet blir tillämpliga i ett annat sammanhang än andra bestämmelser som gäller offentlighet vid rättegång. Det är därför motiverat att samtliga bestämmelser om diarieoffentlighet tas in i sitt sammanhang på ett och samma ställe i den nya lagen.

I den gällande lagen finns särskilda bestämmelser om offentligheten vid behandling av tvångsmedelsärenden i 5 a § 1 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång. Det föreslås att till den föreslagna paragrafens 2 mom. fogas bestämmelser som i sak i hög grad motsvarar detta lagrum. Det föreslås att den gällande lagen ändras så att muntlig handläggning i ett tvångsmedelsärende inte lika ofta skall ske inom stängda dörrar enbart på begäran av den misstänkte själv. I dag får ett sådant tvångsmedelsärende som avses i lagrummet i strid med den misstänktes vilja handläggas offentligt endast om det finns synnerligen vägande skäl. Trots att den muntliga förhandlingen i ett tvångsmedelsärende fortfarande skall hållas inom stängda dörrar om den misstänkte yrkar på det, kan enligt förslaget undantag göras från denna regel av vägande skäl. Kravet på att det skall finnas synnerligen vägande skäl har således slopats. Förslaget innebär inte någon större förändring av nuläget, eftersom det i praktiken främst är av utredningstekniska skäl som muntlig förhandling i de tvångsmedelsärenden som avses i lagrummet hålls utan att allmänheten är närvarande.

Enligt det föreslagna 2 mom. kan domstolen således besluta att muntlig förhandling om häktning, reseförbud och framläggande av bevis som sker innan handläggningen av ett åtal har inletts skall hållas utan att allmänheten är närvarande, om den som kräver tvångsmedel yrkar på detta av skäl som har samband med utredningen eller den som misstänks för brott själv begär detta eller om domstolen av andra orsaker anser det vara nödvändigt. I strid med den misstänktes begäran får handläggning ske i närvaro av all-

mänheten bara om det finns vägande skäl till det.

I 9 § 3 mom. i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång föreskrivs om offentlighet i fråga om rättegångshandlingarna i ett tvångsmedelsärende. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra att handlingarna hålls hemliga tills den egentliga handläggningen av ett åtal inleds. Det föreslås att en bestämmelse som i stor utsträckning motsvarar den gällande lagen fogas till paragrafens 3 mom. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan rättegångshandlingarna från en förhandling om tvångsmedel eller mottagande av bevis som sker innan handläggningen av ett åtal har inletts, med undantag för den rättegångshandling som innehåller avgörandet, av orsaker som nämns i paragrafens 2 mom. sekretessbeläggas högst till dess att åtalet handläggs eller målet avskrivs.

Inte heller i dessa tvångsmedelsärenden kan den handling som innehåller avgörandet sekretessbeläggas enbart på grund av ärendets art, dvs. att det är ett tvångsmedelsärende. Genom detta vill man understryka att offentligheten i fråga om den rättegångshandling som innehåller själva avgörandet väger tyngre än offentligheten i fråga om andra rättegångshandlingar. Däremot kan domstolen förordna att avgörandet i ett tvångsmedelsärende skall hållas hemligt med stöd av de allmänna bestämmelserna om avgörandenas offentlighet i den föreslagna 24 §. En nyhet i förslaget jämfört med nuläget är också att det har beaktats att ett tvångsmedelsärende inte nödvändigtvis alltid leder till handläggning av ett åtal. Enligt förslaget blir rättegångshandlingarna i ett tvångsmedelsärende offentliga på normalt sätt, dvs. enligt bestämmelserna om sedvanliga rättegångshandlingar, också efter det att målet har avskrivits.

Till 5 a § i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång fogades genom en lag 1995 (404/1995) ett nytt 2 mom., som innehåller bestämmelser om offentligheten vid handläggning av s.k. hemliga tvångsmedel. Sådana tvångsmedel var vid tidpunkten för lagändringen teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation. Enligt 5 a kap. 6 § 2 mom. i tvångsmedelslagen (450/1987) avgörs ett ärende som gäller teleavlyssning eller övervakning utan att den misstänkte hörs

i domstolen, och i allmänhet hörs inte heller innehavaren av teleanslutningen. I dessa situationer är det nödvändigt att inte heller allmänheten har tillträde till eventuella sammanträden i domstolen vid vilka saken behandlas. Likaså skall avgörandet normalt avkunnas utan att allmänheten är närvarande och den handling som innehåller avgörandet hållas hemlig för allmänheten. I annat fall omintetgörs syftet med hela tvångsmedlet.

På denna grund föreslås också i paragrafens 4 mom. bestämmelser som i sak motsvarar den gällande lagen om offentlighet vid rättegång. Såsom konstaterats i detaljmotiveringen till den föreslagna 5 § ovan fogades till polislagen genom lagen 21/2001 bestämmelser om vissa polisåtgärder som kan jämföras med tvångsmedel och som behandlas i domstol på basis av 32 c och 32 d § i nämnda lag. Inte heller i dessa fall behöver den som är föremål för åtgärderna höras i domstolen. Även tullagen innehåller motsvarande bestämmelser som polislagen. I lagrummet föreslås därför en bestämmelse enligt vilken ett ärende som gäller tvångsmedel enligt 5 a kap. i tvångsmedelslagen, polisåtgärder enligt 32 b § i polislagen eller tullåtgärder enligt 20 f § i tullagen och i vilket den som är föremål för tvångsmedel eller åtgärder inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på tvångsmedel eller åtgärder, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande.

På motsvarande sätt föreslås det att den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i dessa ärenden skall bli offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för tvångsmedel eller åtgärder senast skall underrättas om användning av tvångsmedel eller åtgärder, om inte domstolen av särskilda skäl beslutar att handlingen skall bli offentlig före det. Enligt den gällande lagen blir beslutet och rättegångsmaterialet offentliga när den som är föremål för åtgärden senast skall underrättas om tvångsmedlet, om inte domstolen beslutar något annat. Denna möjlighet att göra undantag har preciserats i förslaget så att domstolen inte på basis av bestämmelsen kan besluta om offentliggörande vid en senare tidpunkt än den när den som varit föremål för tvångsmedlet skall underrättas om saken. Detta kunde nämligen vara möjligt en-

ligt formuleringen i den gällande lagen.

I förundersökningslagens 49 § sägs att det skall informeras om förundersökning och föreskrivs om den information som skall lämnas om förundersökningen. Bestämmelsen i den föreslagna lagen gäller inte detta.

17 §. Närvaro vid förhandling inom stängda dörrar. Syftet med förhandling inom stängda dörrar är att allmänheten inte får följa med behandlingen av ett ärende. Det är dock inte alltid nödvändigt att avlägsna alla utom de egentliga parterna ur rättssalen under den tid som behandlingen försiggår inom stängda dörrar. I paragrafen föreslås därför bestämmelser om vem som får närvara vid förhandling inom stängda dörrar.

I 1 mom. föreslås en bestämmelse som i sak motsvarar 6 § i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång. Enligt bestämmelsen har vid förhandling inom stängda dörrar förutom parterna och deras ombud och biträden de personer rätt att närvara vilkas närvaro domstolen anser vara nödvändig. Med stöd av detta lagrum kan förutom de personer som uttryckligen nämns i bestämmelsen också t.ex. tolkar, stödpersoner, väktare, fängvaktare och andra personer vilkas närvaro domstolen anser vara nödvändig tillåtas att närvara vid en förhandling inom stängda dörrar. I särskilda fall då den behöriga myndigheten har rätt eller skyldighet att föra talan under rättegången är det givetvis nödvändigt att myndigheten i fråga är närvarande också när ärendet behandlas inom stängda dörrar. Exempel på sådana ärenden är disciplinbesvärärenden som gäller fångar, då den som har fattat beslut i saken eller en tjänsteman som företräder denna person skall vara närvarande i tingsrätten vid behandlingen av besvärerna, samt verkställighetstvister och utsköningsbesvärärenden, då domstolen skall höra utmättningsmannen.

I 2 mom. föreslås en ny bestämmelse enligt vilken vid beslut om att förhandlingen i ett ärende skall ske utan att allmänheten är närvarande, får allmänhetens rätt att närvara vid förhandlingen bara begränsas till den del det är nödvändigt för att trygga det intresse som skall skyddas. Syftet med bestämmelsen är att synpunkter som talar för offentlighet vid rättegången skall vägas in också när en förhandling sker inom stängda dörrar. En förhandling kan således vid behov hållas delvis

inom stängda dörrar så att endast en del av allmänheten inte är närvarande. Behandlingen av ett mål kan givetvis och bör också på traditionellt sätt delas in i en offentlig och en sekretessbelagd del, men en ny sak i förslaget är att undantag får göras i fråga om vissa personer också under den tid förhandlingen försiggår inom stängda dörrar. Det är fråga om personer vilkas närvaro inte nödvändigtvis kränker de intressen som beslutet om att hålla förhandlingen inom stängda dörrar avsåg att skydda. Detta varierar enligt grunden för intresset i fråga. Om förhandling sker inom stängda dörrar t.ex. med stöd av den föreslagna 15 § 1 punkten, som gäller statens yttre säkerhet, behöver de personer som även annars ansvarar för och känner till dessa frågor inte nödvändigtvis avlägsnas. Närvaron av familjemedlemmar kränker inte heller alltid integritetsskyddet i ett sådant fall när förhandlingen hålls inom stängda dörrar med stöd av den föreslagna 15 § 2 punkten.

Däremot kan t.ex. juris studerande inte utifrån denna paragraf medges rätt att följa med en förhandling som sker inom stängda dörrar. I dessa fall är närvaron inte nödvändig med tanke på studierna, och det finns inte heller utifrån de grunder för förhandling inom stängda dörrar som anges i denna proposition några vägande skäl för att studerande skall kunna närvara.

18 §. Tystnadsplikt. Enligt vad som föreslås ovan kan sekretessbelagda uppgifter behandlas vid förhandling inom stängda dörrar. I paragrafen föreslås en bestämmelse om tystnadsplikt och förbud mot att utnyttja sekretessbelagda uppgifter.

Att domstolsbehandlingen sker inom stängda dörrar utgör alltid en grund för tystnadsplikt. Trots att det handlar om en mycket central skyldighet finns det i dag inte någon uttrycklig bestämmelse om saken i lag. I offentlighetslagens 23 § föreskrivs det om en grund för tystnadsplikt, men med tanke på offentligheten vid rättegång är bestämmelsen oklar i synnerhet med avseende på de personer som tystnadsplikten gäller. Offentlighetslagen gäller uttryckligen myndigheternas verksamhet, medan parterna och allmänheten å sin sida har en central ställning vid en muntlig förhandling under en rättegång. Vid en förhandling inom stängda dörrar kan också sådana personer vara närvarande som of-

fentlighetslagens 23 § inte gäller. Likaså är det på basis av den nämnda 23 § oklart om tystnadsplikten också gäller sekretessbelagda uppgifter som har lagts fram under en offentlig förhandling. För att klarlägga saken föreslås i lagen en bestämmelse om tystnadsplikt och förbud mot att utnyttja sekretessbelagda uppgifter.

I den gällande 23 § i offentlighetslagen finns bestämmelser om tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande samt om innehållet i skyldigheten och förbudet, och det är därför inte ändamålsenligt att på nytt i detalj föreskriva om dessa frågor i lagen om offentlighet vid rättegång. Bestämmelserna kan tillämpas också i domstolarna. I den föreslagna lagen finns dock en bestämmelse om att tystnadsplikten och förbudet mot utnyttjande gäller samtliga som är närvarande vid förhandling inom stängda dörrar. Bestämmelsen gäller således även personer som inte omfattas av offentlighetslagens 23 § men som har varit närvarande vid en förhandling inom stängda dörrar.

Enligt den föreslagna paragrafen gäller i fråga om hemlighållande och utnyttjande av uppgifter som är sekretessbelagda enligt denna lag eller enligt ett sekretessförordnande som meddelats med stöd av den och som lagts fram vid förhandling inom stängda dörrar vad som föreskrivs i 23 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Förslaget innebär för det första att tystnadsplikten enligt denna lag gäller hela den krets av personer som avses i offentlighetslagens 23 §. Tystnadsplikten och utnyttjandeförbudet gäller dessutom samtliga de personer som är närvarande vid en förhandling inom stängda dörrar, t.ex. anställda som sköter olika uppgifter vid domstolen såsom domare och nämndemän samt parter, deras ombud och biträden och alla andra personer som har fått sekretessbelagda uppgifter om ett ärende som behandlats inom stängda dörrar. Tystnadsplikten gäller således också t.ex. personer som med stöd av den föreslagna 17 § har beviljats tillstånd att närvara vid en förhandling inom stängda dörrar. Den föreslagna tystnadsplikten gäller inte uppgifter som lagts fram vid en offentlig förhandling.

Domstolen skall vid behov påminna de närvarande om tystnadsplikten. Innehållet i tystnadsplikten motsvarar också i sin helhet

vad som föreskrivs i offentlighetslagen. Således har t.ex. parter samt deras ombud och biträden tystnadsplikt endast till den del uppgifterna gäller någon annan än parten själv.

Enligt förslaget gäller tystnadsplikten och förbudet mot utnyttjande endast uppgifter som är sekretessbelagda enligt lagen om offentlighet vid rättegång och som har lagts fram vid förhandling inom stängda dörrar. Tystnadsplikt eller förbud mot utnyttjande gäller inte för de närvarande t.ex. i ett sådant fall när sekretessbelagda uppgifter behandlas vid en offentlig förhandling på basis av den föreslagna 19 §. Likaså skall offentlighetslagens 23 § tillämpas direkt på sekretessbelagda uppgifter i t.ex. en rättegångshandling, i enlighet med hänvisningsbestämmelsen i den föreslagna 2 § 3 mom. När affärshemligheter kommer att behandlas under en rättegång och man vill att t.ex. motparten skall ha tystnadsplikt i fråga om dessa, skall yrkande om förhandling inom stängda dörrar framställas även om ingen allmänhet följer med målet. Redan det att ingen allmänhet är närvarande garanterar då visserligen i hög grad ett faktiskt skydd för de omständigheter som skall hållas hemliga.

19 §. Sekretessbelagda uppgifter vid offentlig förhandling. I paragrafen föreslås bestämmelser om hur rättegångshandlingar som är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen eller uppgifter som domstolen har förordnat att skall hållas hemliga kan behandlas vid en offentlig förhandling. Bestämmelserna i det föreslagna lagrummet är nödvändiga för det första för att det att en rättegångshandling innehåller uppgifter som är sekretessbelagda inte i sig berättigar till förhandling inom stängda dörrar. Domstolen behöver inte heller besluta att ett ärende skall behandlas inom stängda dörrar trots att det skulle finnas förutsättningar för detta enligt 15 §. Utan den föreslagna bestämmelsen skulle det vara oklart hur sekretessbelagda uppgifter skall behandlas vid en offentlig förhandling. I den gällande lagen finns en bestämmelse som gäller motsvarande situationer i 5 b § i lagen om offentlighet vid rättegång.

I det föreslagna 1 mom. sägs att uppgifter som är sekretessbelagda enligt förslagets 9 § eller som domstolen har förordnat att skall hållas hemliga med stöd av förslagets 10 § får vid offentlig förhandling läggas fram

muntligen eller med hjälpmedel i den omfattning som behövs för att ärendet skall kunna handläggas. Den föreslagna ordalydelsen, enligt vilken uppgifter som annars skall hållas hemliga vid en offentlig muntlig förhandling dock kan läggas fram i domstolen i den omfattning som det behövs, motsvarar vad som sågs i den gällande lagen. Den gällande ordalydelsen går när det gäller offentligheten utöver vad som föreslogs i regeringens proposition i samband med att offentlighetslagen stiftades. Det förslag som ingick i regeringens proposition ändrades under riksdagsbehandlingen på basis av lagutskottets utlåtande (LaUU 14/1998 rd). Lagutskottet motiverade sitt ändringsförslag med att domstolen bör ges större prövningsrätt i fråga om omfattningen av sekretessen. Lagutskottet föreslog därför — med beaktande även av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 43/1998 rd) — att ordet ”endast” skulle strykas i regeringens proposition och att uttrycket ”är nödvändigt” skulle ändras till ”behövs”. Det föreslås nu att denna formulering, som grundar sig på lagutskottets förslag, bibehålls till dessa delar i lagen.

Förslaget är flexibelt så till vida att det möjliggör att också sekretessbelagda uppgifter vid behov behandlas vid muntlig förhandling. Domstolen skall dock se till att det inte till följd av detta uppstår situationer där den offentliga förhandlingen kunde medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits. Bestämmelsen uppmanar således också domstolen till en viss försiktighet vid behandlingen av sekretessbelagda uppgifter, så att behandlingen av dessa ärenden sker offentligt endast till behövliga delar. T.ex. kan resultatet av en rättspsykiatrisk sinnesundersökning vid behov behandlas vid en offentlig förhandling, men om undersökningen i sin helhet behöver behandlas mer ingående är det nödvändigt att behandlingen sker inom stängda dörrar. När sekretessbelagda uppgifter behandlas skall domstolen vid behov fråga parterna i vilken omfattning de för egen del anser att det är nödvändigt att ärendet behandlas vid en offentlig förhandling. Behandlingen skall i vilket fall som helst ordnas så att principen om muntlighet inte kränks. Offentlig behandling av uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen kan aldrig anses

vara nödvändig.

Sekretessbelagda uppgifter som med stöd av den föreslagna paragrafen läggs fram vid en offentlig förhandling omfattas inte av tystnadsplikten enligt den föreslagna 18 §, som endast gäller uppgifter som lagts fram vid en förhandling inom stängda dörrar och således de personer som varit närvarande vid denna.

Också i dessa situationer kräver vittneskyddet reglering som i högre grad begränsar offentligheten. Det är inte tillbörligt att t.ex. sekretessbelagd kontaktinformation om ett vittne behandlas offentligt, om vittnets säkerhet, intressen eller rättigheter äventyras av att uppgifterna lämnas ut. Det är i allmänhet inte nödvändigt att lämna ut informationen ens vid en muntlig förhandling. Denna kontaktinformation är sällan av avgörande betydelse för själva målet. Därför föreslås det i paragrafens 2 mom. att uppgifter som avses i 9 § 1 mom. 5 punkten inte får behandlas offentligt, om det inte finns särskilt vägande skäl till det. Även detta förslag motsvarar den gällande lagstiftningen i 5 b § 2 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång.

Utöver bestämmelsen om behandling av sekretessbelagda uppgifter vid offentlig förhandling finns i förslagets 26 § dessutom en motsvarande bestämmelse om sekretessbelagda uppgifter i ett offentligt avgörande.

20 §. Begränsning av allmänhetens närvarorätt. I princip har allmänheten rätt att närvara vid en offentlig förhandling om en sådan hålls. Inte heller vid en offentlig förhandling är det alltid ändamålsenligt eller ens möjligt att tillåta en obegränsad närvaro för alla. Genom att begränsa närvarorätten kan man också minska risken för att domstolen i sista hand beslutar att ett ärende skall behandlas inom stängda dörrar, trots att problemet kunde undvikas enbart genom att begränsa allmänhetens närvaro. Det föreslås att bestämmelser om begränsning av allmänhetens närvarorätt vid offentlig förhandling tas in i förslagets 20 §.

Enligt 1 mom. får domstolens ordförande begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling för att undvika trängsel, på samma sätt som enligt den gällande 10 § 2 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång. Behovet av en sådan rätt är givetvis självklart, men för tydlighetens skull föreslås lik-

som i dag en uttrycklig bestämmelse även om den saken i lagen. Rättens ordförande ansvarar också annars för upprätthållandet av ordningen i rättssalen. Bestämmelser om dessa övriga ordningsbefogenheter finns bl.a. i 14 kap. 6 och 7 § i rättegångsbalken. På basis av bestämmelserna i rättegångsbalken kan rättens ordförande t.ex. låta avlägsna ohör-samma personer från rättssalen. Trots att allmänhetens närvaro får begränsas för att undvika trängsel bör, på grund av den principiella utgångspunkten som förespråkar offentlighet, muntlig förhandling i mål som väckt stor uppmärksamhet i offentligheten vid behov i mån av möjlighet hållas i en rättssal som till storleken är lämplig för ändamålet. På detta sätt är det möjligt att förebygga trängsel på förhand. Om det trots allt uppstår trängsel, skall rättens ordförande när allmänhetens närvaro begränsas se till att företrädare för massmedia i tillräcklig utsträckning har tillträde till rättssalen.

Enligt paragrafens 1 mom. är skyddet av vittnen en ny grund för att begränsa allmänhetens närvaro. Under de senaste åren har i lagstiftningen fästs allt större uppmärksamhet vid vittnesskyddet. Detta är även nödvändigt, eftersom ett vittne bör kunna avge sitt vittnesmål utan att behöva känna rädsla eller hot. Möjligheten att begränsa allmänhetens rätt att närvara vid rättegångar kan motiveras med att den är av väsentlig betydelse för vittnesskyddet. Vid en rättegång kan det bland allmänheten finnas personer vilkas närvaro skrämmer ett vittne eller någon annan som skall höras och därigenom försvårar dennes ställning.

Det föreslås därför att domstolen skall kunna begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det är nödvändigt för att ett vittne, någon annan som skall höras eller en part eller den som står i ett i 15 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen avsett förhållande till någon av de nämnda personerna skall kunna skyddas för hot mot liv eller hälsa. I den krets av personer som skall skyddas föreslås för det första ingå de personer som hörs i olika egenskaper vid rättegången. Det är inte ändamålsenligt att begränsa de åtgärder som syftar till att skydda vittnen enbart till dem som har ställning som vittne. Också parterna själva, sakkunniga eller t.ex. medbrottslingar som hörs i målet kan behöva skydd.

Det föreslås dessutom att närvarorätten skall kunna begränsas för att skydda inte bara ett vittne, en part eller någon annan som skall höras utan också en närstående till någon av dessa personer. Ibland riktas hotet i praktiken inte mot vittnet självt eller någon annan som skall höras vid en rättegång utan t.ex. mot dennes familjemedlemmar, och detta har beaktats i bestämmelsen. Den som skall höras kan t.ex. hotas med att man gör illa familjen om personen i fråga avger vittnesmål. Den som skyddas behöver således inte nödvändigtvis ens vara närvarande vid rättegången.

För konsekvensens skull föreslås det att kretsen av närstående som skall skyddas avgränsas på samma sätt som i strafflagens 15 kap. 9 §, där tillämpningsområdet för straffbart övergrepp i rättssak definieras. Inte bara hot mot den som skall höras utan också hot mot vissa närstående till denne utgör straffbart övergrepp i rättssak. Enligt 15 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen omfattar skyddet make, syskon och släktingar i rätt upp- eller nedstigande led till den som skall höras och den som har gemensamt hushåll med honom eller henne samt personer som annars är närstående på grund av ett med dessa jämförbart personligt förhållande.

För att allmänhetens närvaro skall kunna begränsas förutsätts det att den som skall höras hotas till liv eller hälsa. Meningen är att det skall finnas en konkret orsak till behovet av skydd. Det är t.ex. ofta obehagligt att vittna vid en rättegång. Ett vittne skall redogöra för sådana omständigheter som parterna tvistar om, och dessa har kanske en annan uppfattning om händelseförloppet än vittnet. Å andra sidan skall ett vittne tala sanning, och ofta är vittnets berättelse den omständighet som är av störst betydelse för utgången i målet. Allmänhetens närvaro bör därför inte begränsas enbart för vittnets bekvämlighets skull. Förekomsten av ett hot skall således bedömas utifrån objektiva kriterier, men vid prövningen är de omständigheter som personen i fråga lägger fram av stor betydelse.

Om allmänhetens närvaro begränsas på basis av vittnesskydd kan det räcka att endast de personer som hotar vittnet eller den som skall höras avlägsnas ur rättssalen, men vid behov kan också hela den närvarande allmänheten avlägsnas, om detta är nödvändigt för att avvärja hotet.

Ansvar för säkerheten vid rättens sammanträden vilar på domstolen. Säkerheten skall i regel garanteras på något annat sätt än genom att begränsa offentligheten för allmänheten eller genom att hålla förhandlingen inom stängda dörrar. Lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999), som trädde i kraft den 1 januari 2000, har möjliggjort säkerhetskontroller vid domstolarna. Under ett sammanträde kan vid behov också ordnas t.ex. bevakning. Ibland kan det dock vara nödvändigt att allmänhetens närvaro begränsas för att skydda ett vittne, och denna grund kan främja vittnets och även andra personers säkerhet och känsla av trygghet också utanför domstolen, t.ex. efter att sammanträdet har avslutats.

Enligt förslaget är det domstolen som beslutar om begränsning av allmänhetens närvaro utifrån den nya grunden som gäller vittnesskydd. Den nya grunden förutsätter prövning i högre grad än t.ex. den föreslagna begränsningsgrunden som gäller undvikande av trängsel. Därför är det ändamålsenligt att beslutet skall fattas av domstolen i dess sammansättning för avgörande och inte av ordföranden ensam.

Förutom den föreslagna bestämmelsen om begränsning av allmänhetens närvaro gäller vid rättegångar fortfarande t.ex. rättegångsbalkens 17 kap. 34 § (360/2003), enligt vilken domstolen kan besluta att ett vittne, någon annan som skall höras i bevissyfte eller en målsägande skall höras utan att en part eller någon annan person är närvarande. I det nämnda lagrummet i rättegångsbalken finns bestämmelser om skydd av ett vittne som hotas eller störs av en part eller någon annan person. Inga ändringar i bestämmelserna föreslås i detta sammanhang.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som motsvarar den gällande 10 § 1 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång och enligt vilken personer under 15 år inte får närvara vid muntlig förhandling, om det kan vara skadligt för dem att vara närvarande. Det kan t.ex. vara skadligt för ett barn att ta del av detaljer i våldsbrott eller att bevittna tvister mellan föräldrarna. Därför är det nödvändigt att domstolen också framöver skall ha möjlighet att förbjuda barn under 15 år att närvara vid offentlig förhandling. I praktiken kan närvaron i dessa fall begränsas också genom att

den muntliga förhandlingen endast till vissa delar behandlas i barnets utemå. Beslut om huruvida ett barn under 15 år får närvara vid en offentlig förhandling fattas av domstolen i dess normala sammansättning för avgörande.

Domstolen får besluta att begränsa allmänhetens närvaro på eget initiativ, men givetvis kan också de som har del i saken yrka på en begränsning, och deras önskemål inverkar till dessa delar på domstolens prövning när den fattar beslut om saken.

21 §. Upptagning av den muntliga förhandlingen. I 10 § 3 mom. i den gällande lagen om offentlighet vid rättegång föreskrivs att fotografering och bandning samt annan teknisk upptagning och överföring av bild och ljud är tillåten i rättsalen med ordförandens samtycke. Denna utgångspunkt skall fortfarande anses vara godtagbar. Det är även framöver ordföranden som beslutar om hur upptagningen får ske. Upptagning av en muntlig förhandling är inte heller i framtiden tillåten utan ordförandens tillstånd. I den gällande lagen anges däremot inte några närmare kriterier för när ordföranden kan bevilja eller vägra bevilja tillstånd till t.ex. fotografering. I rättspraxis ges tillstånd till fotografering vanligtvis i början av den muntliga förhandlingen för att den egentliga behandlingen skall kunna försiggå utan störningar. Detta fortfarande skall även framöver anses vara godtagbart.

Det föreslås att bestämmelserna om upptagning av den muntliga förhandlingen preciseras. Upptagning av muntliga förhandlingar sker också genom domstolens försorg. De upptagningar som sker genom domstolens försorg omfattas dock inte av regleringen av offentligheten vid rättegång, utom till den del det är fråga om dessa upptagningars offentlighet och hur de kan lämnas ut. Bestämmelser om den sistnämnda saken föreslås också i 13 §.

Den föreslagna bestämmelsen gäller således endast annan upptagning än sådan som sker genom domstolens försorg. I praktiken gäller bestämmelsen främst sådan fotografering och televisering av rättegångar som utförs av medierna, men enligt förslaget skall bestämmelsen också gälla t.ex. parterna i en rättegång.

En nyhet är att rättegångens olika faser beaktas i förslaget. Avsikten är att kriterierna

för att tillåta fotografering och bandning innan förhandlingen inleds och vid avkunnande av domstolens avgörande skall vara lindrigare än vid upptagning av rättegången till övriga delar.

Enligt 1 mom. är fotografering och bandning samt annan bild- och ljudupptagning och överföring av dem med tekniska metoder vid en offentlig muntlig förhandling tillåten för andra än domstolen endast med ordförandens tillstånd och i enlighet med dennes anvisningar. Upptagningen av en rättegång är således också framöver beroende av ordförandens prövning. Om tillstånd beviljas, sker fotografering, bandning eller annan upptagning och överföring av den muntliga förhandlingen på det sätt och vid den tidpunkt som ordföranden bestämmer.

Frågan om upptagning och överföring kan endast bli aktuell vid offentlig förhandling. Annan upptagning och överföring än sådan som sker genom domstolens försorg är inte heller tillåten vid förhandling inom stängda dörrar.

I 2 mom. anges kriterierna för när tillstånd till upptagning av en rättegång kan beviljas innan förhandlingen inleds och vid avkunnande av domstolens avgörande. Tillstånd kan beviljas, om inte upptagningen medför betydande olägenhet i fråga om integritetsskyddet för en part eller någon annan som skall höras eller äventyrar dennes säkerhet, och det inte finns några andra med dessa jämförbara vägande skäl att vägra bevilja tillstånd. Andra vägande skäl kunde vara t.ex. att minderåriga personer står åtalade. Likaså kan fotografering eller annan upptagning och överföring begränsas, om det finns förutsättningar för förhandling inom stängda dörrar enligt den föreslagna 15 § men domstolen trots det har beslutat att förhandlingen skall vara offentlig.

I 3 mom. bestäms om kriterierna för annan upptagning av rättegångar än sådan som sker innan förhandlingen inleds eller vid avkunnande av domstolens avgörande. Tillstånd kan beviljas, om både kriterierna enligt 2 mom. och kriterierna enligt 3 mom. är uppfyllda. Under den egentliga förhandlingen, t.ex. när parterna avger sina yttranden eller bevisningen tas upp, kan upptagning tillåtas bara om kriterierna enligt 2 mom. är uppfyllda och upptagningen inte heller försvårar en

ostörd muntlig förhandling och om de som har del i rättegången ger sitt samtycke till upptagning. Med de som har del i rättegången avses förutom de egentliga parterna också andra personer som hörs under upptagningen. Med störning avses inte bara egentliga mekaniska störningar och oljud utan också annan verksamhet som kan inverka störande på beteendet hos dem som deltar i rättegången. De som har del i rättegången kan också omedelbart ge sitt samtycke muntligen på ordförandens förfrågan.

5 kap. Domstolens avgörande

Allmänt. En rättegång och dess olika faser syftar i sista hand till att en dom eller något annat avgörande meddelas i huvudsaken. Frågan om hur och på vilka grunder ett ärende har avgjorts är den väsentligaste informationen om rättegången både för parterna och för allmänheten. Offentligheten i fråga om domstolens avgörande är således central med tanke på förverkligandet av offentligheten vid rättegången. I den gällande OffRL finns ett flertal bestämmelser som direkt eller indirekt inverkar på ett avgörandes offentlighet. Sådana bestämmelser är särskilt lagens 5 b, 8 och 9 §. Också många av bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet inverkar på ett avgörandes offentlighet.

Det höga kravet på offentlighet i fråga om avgörandena framgår också av de internationella överenskommelser som är bindande för Finland. Enligt artikel 14.1 i MP-konventionen skall domar som avkunnats i brottmål och tvistemål offentliggöras, utom i fall då unga personers intressen kräver att så ej sker eller då rättegången gäller äktenskapsmål eller förmynderskap för barn. Likaså förutsätter bestämmelserna om rätten till en rättvis rättegång i artikel 6 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna att domar avkunnas offentligt. Å andra sidan är kravet på offentlighet i fråga om avgörandet inte ovillkorligt, eftersom detta i alltför hög grad kunde kränka andra viktiga intressen, t.ex. skyddet för privatlivet, som tryggas i grundlagen och i konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Europadomstolen ansåg i sitt ovan i allmänna motiveringen

nämnda avgörande i fallet Z mot Finland att det i hovrätten inte hade varit motiverat att avslöja identiteten hos klaganden, ett vittne, och att denne var HIV-smittad. Det skydd för privatlivet som tryggas i artikel 8 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna hade således kränkts.

Bestämmelser om offentligheten i fråga om domstolens avgörande föreslås i lagförslagets 5 kap.

22 §. Avgörandets offentlighet. I 1 mom. föreskrivs att domstolens avgörande är offentligt, om inte domstolen med stöd av 24 § förordnar att det skall hållas hemligt. De överläggningar som domstolen håller före avgörandet är däremot inte offentliga. Bestämmelser om detta finns i 23 §.

Den föreslagna bestämmelsen gäller en domstols samtliga rättskipningsavgöranden, såsom domar och beslut som innehåller avgörandet i huvudsaken, tredskodomar, mellandomar, deldomar, interimistiska förordnanden och s.k. processuella avgöranden som träffats under behandlingens gång.

Enligt det föreslagna 2 mom. har för det första parterna och allmänheten rätt att närvara när avgörandet avkunnas. Denna rätt är en viktig del av innehållet i principen om offentlighet vid rättegång, och den ingår redan i den gällande rätten. I praktiken är avkunnandet av avgörandet av betydelse särskilt i tingsrätterna utifrån 24 kap. 8 § 1 mom. i rättegångsbalken, där det sägs att domen skall avkunnas sedan beslutsöverläggningen har avslutats, samt i hovrätterna utifrån 24 kap. 17 § i rättegångsbalken, där det sägs att sedan beslutsöverläggningen har avslutats avkunnas hovrättens avgörande eller meddelas i hovrättens kansli. När domen avkunnas räcker det att domskälen och domslutet meddelas, om det inte är nödvändigt att domen avkunnas i sin helhet. För brottmålens del finns motsvarande bestämmelser i 11 kap. 7 § i BRL. I praktiken avkunnas också domarna i denna korta form, medan den del av domen i vilken det redogörs för saken (den s.k. reciten) inte avkunnas.

På samma sätt som avkunnandet av ett avgörande är också den rättegångshandling som innehåller avgörandet offentlig. En uttrycklig bestämmelse om detta föreslås i paragrafens 2 mom. En stor del av domstolarnas avgöranden avkunnas inte särskilt utan meddelas

enbart i skriftlig form. För att principen om offentlighet vid rättegång skall förverkligas är det ytterst viktigt att också de skriftliga avgörandena är offentliga. En rättegångshandling som innehåller ett avgörande är offentlig på samma sätt också när dess innehåll har avkunnats offentligt men givits en skriftlig form först senare.

23 §. Sekretess för domstolens överläggning. Enligt 7 § i den gällande OffRL sker domstolens överläggning och omröstning utan att allmänheten och parterna är närvarande. En motsvarande bestämmelse ingår i den föreslagna paragrafen. Det har inte visat sig finnas något behov av att ändra bestämmelsen i sak. Begreppet domstolens överläggning definieras i den föreslagna lagens 3 § 1 mom. 4 punkt.

Överläggningssekretessen är viktig för att säkerställa domstolarnas oberoende och en grundlig prövning av avgörandena. En offentlig överläggning kunde hindra domstolarnas ledamöter från ett fritt och öppet meningsutbyte där man på ett mångsidigt sätt överväger olika alternativ och därigenom påverka innehållet i avgörandena.

I många av de frågor som avgörs under processens gång (t.ex. ett beslut om vittnesarvode) har avgörandet ett så vedertaget innehåll att ingen egentlig överläggning behövs, utan domstolens ledamöter kommunicerar genom ögonkontakt och gester. Inte heller i dessa situationer är det framöver alltid nödvändigt att de närvarande avlägsnar sig från rättssalen när frågan avgörs.

Enligt den föreslagna paragrafen får parterna eller allmänheten inte vara närvarande vid domstolens överläggning och omröstning. Enligt vedertagen praxis har domstolarna ofta tillåtit juris studerande att följa med beslutsöverläggningen. Denna praxis grundar sig dock inte på lagen, och den kan inte heller annars längre anses vara motiverad med hänsyn till syftena med sekretessen för domstolens överläggning. Enligt formuleringen i paragrafen får studerande således inte följa med domstolsöverläggningar ens med domstolens tillstånd.

Trots att domstolens överläggning och omröstning sker utan att parterna och allmänheten är närvarande, är innehållet i domstolens avgörande i princip offentligt. Bestämmelser om avgörandets offentlighet tas in i den före-

slagna lagens 22 och 24 §. Förutom domstolens avgörande är också innehållet i en eventuell omröstning offentligt liksom i dag. Enligt 24 kap. 7 § 1 mom. 8 punkten i rättegångsbalken skall i domen anges om omröstning har skett. Om domstolen har röstat, skall till domen fogas skiljaktiga meningar. Motsvarande bestämmelser finns för brottmålsdelen i 11 kap. 6 § 1 mom. 8 punkten i BRL. Inga ändringar föreslås i dessa bestämmelser liksom inte heller i de övriga bestämmelserna som gäller innehållet i domstolens avgörande. Det är således varken domslutet eller domskälen som skyddas mot offentlighet genom sekretessen utan enbart själva överläggningen och prövningen.

I den föreslagna paragrafens andra mening finns en bestämmelse om att innehållet i domstolens överläggning skall hemlighållas. Tystnadsplikten gäller såväl de frågor som har behandlats under överläggningen som uppgifter om vilka frågor eller synpunkter som inte har behandlats.

I den gällande lagen finns inte någon ovan nämnd uttrycklig bestämmelse om tystnadsplikt för uppgifter som omfattas av domstolens överläggningssekretess, utan skyldigheten att hemlighålla innehållet i överläggningen har i praktiken härletts ur domarens i 1 kap. 7 § i rättegångsbalken. När en domare svär domarens lovar domaren att inte för någon yppa något om den överläggning som rätten håller inom stängda dörrar. En annan gällande bestämmelse som är av betydelse för överläggningssekretessen är offentlighetslagens 11 § 3 mom., där det sägs att till den del en handling innehåller uppgifter om en överläggning som avses i 1 kap. 7 § i rättegångsbalken, får uppgift om handlingen lämnas ut endast med myndighetens tillstånd.

Även lagutskottet påpekade i sitt utlåtande om regeringens proposition till offentlighetslag (LaUU 14/1998 rd) att lagstiftningen var oklar när det gällde överläggningssekretessen och konstaterade att denna bör regleras i lag.

Enligt förslaget framgår skyldigheten att hemlighålla innehållet i domstolens överläggning tydligt direkt av lagen. Tystnadsplikten är ovillkorlig, vilket betyder att uppgifter om innehållet i en överläggning inte kan lämnas ut ens genom ett domstolsbeslut. Tystnadsplikten gäller samtliga de personer som har deltagit i eller varit närvarande un-

der överläggningen. I en överläggning i tingsrätten deltar t.ex., beroende på domstolens sammansättning i målet, domare, tingsfiskaler och notarier som fungerar som rättsens ordförande eller ledamöter samt, som ledamöter, nämndemän och särskilda sakkunniga ledamöter, exempelvis jordrättsingenjörer i jordrättsmål och -ärenden. Likaså kan de sakkunniga som anlitas i sjörettsdomstolarna och tekniska experter på patentfrågor delta i en överläggning, trots att de inte är domstolsledamöter i egentlig mening. I överrätterna kan förutom domstolens ledamöter även föredragandena delta i överläggningen. Tystnadsplikten gäller även dem som är närvarande vid en överläggning utan att delta i själva avgörandet, t.ex. assisterande personal vid domstolen såsom protokollförare och eventuella praktikanter.

I 9 § 1 mom. 6 punkten i lagförslaget finns en motsvarande uttrycklig bestämmelse om att också rättegångshandlingar skall hållas hemliga till den del de innehåller uppgifter om domstolens överläggning. Uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen finns t.ex. i de promemorior som föredragandena utarbetar för föredragningen av ett ärende och i de handlingar innehållande utkast och överväganden som ledamöterna upprättar som underlag för avgörandet. Det är också framöver skäl att hålla åtskilt de delar av en föredragandes promemoria som inte innehåller uppgifter som omfattas av överläggningssekretessen och de delar i vilka nämnda uppgifter ingår. Det går då lätt att skilja den offentliga delen av en promemoria från den del som skall hållas hemlig, i enlighet med kraven på en god informationshantering.

24 §. Förordnande om sekretess för ett avgörande. I den föreslagna paragrafen tas in grundläggande bestämmelser om när undantag får göras från huvudregeln om avgörandets offentlighet. Förslaget motsvaras delvis av de gällande bestämmelserna i 8 och 9 § i OffRL. Den förstnämnda paragrafen gäller endast avgöranden som avkunnas efter att den muntliga förhandlingen har avslutats, medan det i den sistnämnda paragrafen bestäms om förutsättningarna för att hemlighålla en rättegångshandling som innehåller ett avgörande.

I 9 § 2 mom. i den gällande OffRL sägs att om den muntliga förhandlingen med stöd av

den nämnda lagens 4 eller 5 § helt eller delvis har skett inom stängda dörrar eller om där företetts sekretessbelagda handlingar eller föremål eller yppats uppgifter som är sekretessbelagda, kan domstolen besluta att rättegångsmaterialet med undantag för tillämpade lagrum och domslutet till behövliga delar skall hållas hemligt en viss tid.

Det föreslås att bestämmelser som till sitt sakinnehåll delvis motsvarar dessa gällande bestämmelser tas in i paragrafens 1 mom. Trots att huvudregeln är att domstolens avgörande är offentligt, oberoende av om avgörandet har avkunnats muntligt eller om ett skriftligt avgörande har meddelats, kan domstolen under vissa förutsättningar som anges i lagen avvika från detta, t.ex. om det är nödvändigt för att skydda privatlivet för en part eller utomstående. Med stöd av 1 mom. kan domstolen förordna att ett avgörande till behövliga delar skall hållas hemligt. Domstolen kan då avkunna avgörandet till dessa delar utan att allmänheten är närvarande och förordna att den rättegångshandling som innehåller avgörandet skall hållas hemlig till nämnda delar.

Med stöd av momentets 1 punkt kan domstolen förordna att ett avgörande skall hållas hemligt, om avgörandet innehåller uppgifter som skall hemlighållas enligt den föreslagna 9 §, och med stöd av momentets 2 punkt kan domstolen på motsvarande sätt förordna att ett avgörande skall hållas hemligt, om avgörandet innehåller uppgifter som har hemlighållits genom ett sekretessförordnande enligt 10 §. I den föreslagna lagens 9 och 10 § föreskrivs om hemlighållandet av rättegångshandlingar. I den föreslagna lagens 9 § föreskrivs om de uppgifter som är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen. För att rättegångshandlingar som innehåller sådana uppgifter som avses i 10 § skall kunna hemlighållas förutsätts det däremot att domstolen meddelar ett sekretessförordnande. Enligt förslaget kan också ett avgörande hemlighållas, om det innehåller uppgifter på grund av vilka en rättegångshandling skall hållas hemlig.

Enligt det föreslagna momentets 3 punkt kan domstolen förordna att ett avgörande skall hållas hemligt, om avgörandet innehåller uppgifter som har hemlighållits genom att muntlig förhandling har hållits utan att all-

mänheten har varit närvarande. Domstolen kan således förordna att ett avgörande skall hållas hemligt också i sådana fall när avgörandet innehåller uppgifter som har lagts fram muntligt vid en förhandling inom stängda dörrar och den muntliga förhandlingen i saken har hållits utan att allmänheten har varit närvarande för att uppgifterna skall kunna hemlighållas.

En nyhet jämfört med de gällande bestämmelserna är att ett avgörande inte längre kan hemlighållas enbart på den grunden att den muntliga förhandlingen har hållits inom stängda dörrar, dvs. utan att allmänheten varit närvarande. Det är endast innehållet i domstolens avgörande, dvs. av vilken art uppgifterna i avgörandet är, som har betydelse vid prövningen av avgörandets offentlighet. En nyhet är också att domstolens avgörande aldrig till någon del är sekretessbelagt direkt med stöd av lagen, utan det krävs i respektive fall alltid ett beslut om att avgörandet till någon del skall avkunnas utan att allmänheten är närvarande eller att den rättegångshandling som innehåller avgörandet till någon del skall hemlighållas. Dessa nyheter beror på den grundläggande principen i förslaget enligt vilken frågan om offentlighet utifrån lagens systematik i regel prövas separat för de grundläggande uppgifternas, rättegångshandlingarnas, behandlingens och avgörandets del.

Domstolen kan förordna att ett avgörande skall hemlighållas endast till den del avgörandet innehåller sekretessbelagda uppgifter. Om t.ex. en del eller ett stycke i motiveringen till ett avgörande innehåller exempelvis sådana uppgifter av känslig natur om en persons privatliv som är sekretessbelagda, kan domstolen till dessa delar avkunna avgörandet utan att allmänheten är närvarande eller förordna att den rättegångshandling som innehåller avgörandet skall hållas hemlig till dessa delar, medan avgörandet i övrigt är offentligt. I vissa situationer måste sekretessen dock vara mer omfattande, eftersom utlämnandet av uppgifter som i sig är offentliga kunde leda till att även sådana uppgifter som är sekretessbelagda avslöjas.

Enligt förslaget är det aldrig obligatoriskt att avkunna ett avgörande utan att allmänheten är närvarande eller förordna att den rättegångshandling som innehåller avgörandet

skall hållas hemlig, trots att avgörandet innehåller uppgifter som skall hemlighållas enligt den föreslagna lagens 9 § eller uppgifter som har hemlighållits genom att ett sekretessförordnande har meddelats för en rättegångshandling med stöd av 10 § eller genom att förhandlingen hållits inom stängda dörrar. Domstolen skall också framöver avgöra saken på basis av prövning liksom i dag. På prövningen inverkar givetvis de krav som i respektive fall ställs i fråga om rättegångens offentlighet och å andra sidan skyddet för de uppgifter som skall hemlighållas. Domstolen skall vid prövningen också ta hänsyn till parternas uppfattning i frågan, men domstolen är inte bunden av denna. I många fall är det emellertid möjligt att utforma avgörandet så att det inte uppstår något behov av att hemlighålla uppgifterna i det, trots att den rättegångshandling i vilken uppgifterna finns är sekretessbelagd eller den muntliga förhandlingen har hållits inom stängda dörrar.

Enligt förslaget är domslutet och de tillämpade lagrummen dock alltid offentliga. En bestämmelse om detta fogas till det föreslagna 2 mom. I sak motsvarar bestämmelsen till sitt innehåll den gällande rätten. Med domslutet avses utgången i målet. I domslutet skall alltid också uppges den person eller instans som avgörandet gäller. Enligt 24 kap. 7 § i rättegångsbalken skall tingsrättens dom innehålla bl.a. domskälen, de lagrum och rättsnormer som har tillämpats samt domslutet. Domslutet innehåller det slutresultat som domstolen har kommit till i fråga om de yrkanden som parterna i målet har framställt. Motsvarande bestämmelser som anger innehållet i en dom finns t.ex. i BRL 11 kap. 6 §, där domslutet också nämns i denna betydelse, samt för hovrätternas del i rättegångsbalkens 24 kap. 15 §, där domslutet eller beslutet avses.

Frågan om domslutets offentlighet avgörs inte på basis av om uppgifterna har antecknats i domslutsfältet utan av om det de facto är fråga om domslutsuppgifter. Offentliga uppgifter i t.ex. ett brottmål är således förutom det straffrättsliga avgörandet i målet även ett avgörande som gäller en målsägandes ersättningsyrkande eller ett vittnes yrkande om vittnesarvode. Det bör noteras att parternas namn alltid hör till domslutet.

Eftersom domslutet enligt lagförslaget all-

tid är offentligt, betyder detta att identiteten hos parterna i rättegången framgår av den offentliga domen. Att uppgifterna om parternas identitet är offentliga är en central del av principen om offentlighet vid rättegång, vilket framgår t.ex. av den föreslagna lagens 4 §. I lagens 6 § föreskrivs dock om två undantag från huvudregeln att uppgifterna om parternas identitet är offentliga. De föreslagna undantagen gäller målsägandens identitet i vissa brottmål av känslig natur och, under vissa förutsättningar, asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar.

Enligt förslaget kan motsvarande undantag som de som enligt den föreslagna lagens 6 § kan göras från offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång när det gäller parternas identitet också göras i fråga om avgörandet, av de orsaker som anges i detaljmotiveringen till lagens 6 §. Enligt det föreslagna 2 mom. kan domstolen således meddela ett sekretessförordnande i fråga om målsägandens identitet i ett brottmål, om brottmålet gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller i fråga om asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar, om det inte är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte äventyrar säkerheten för asylsökanden eller asylsökandens närstående. På begäran av parten i fråga är partens identitet dock alltid offentlig även i dessa fall.

Det bör noteras att den omständigheten att uppgifter om en parts identitet med stöd av den föreslagna lagens 6 § har sekretessbelagts som grundläggande uppgifter om en rättegång inte automatiskt betyder att samma uppgifter skall sekretessbeläggas också i avgörandet. Frågorna skall avgöras separat, men det är klart att det i regel är nödvändigt att hemlighålla uppgifter om en persons identitet också i domstolens avgörande, om det har ansetts nödvändigt att hemlighålla uppgifterna med stöd av 6 §.

25 §. Offentlig redogörelse. En nyhet i den föreslagna lagen är bestämmelsen där det sägs att om saken är samhällseligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse, skall i fråga om avgörandet utarbetas en offentlig redogörelse som innehåller huvuddragen av ärendet och av motiveringen till avgörandet. Den offentliga redogörelsen ges samtidigt som det egentliga avgörandet. Syftet

med bestämmelsen är att öka avgörandenas offentlighet jämfört med i dag och att styra domstolspraxis i den riktningen att avgörandena inte är antingen offentliga eller sekretessbelagda utan att det mellan dessa två ytterligheter finns mellanformer, dvs. avgöranden där man har tagit hänsyn till det höga kravet på offentlighet i fråga om rättegången och i synnerhet också avgörandet men där å andra sidan också t.ex. behovet av skydd för parter eller utomstående privatliv har beaktats i tillräckligt hög grad. För att skydda t.ex. en målsägandes privatliv räcker det ofta att målsägandens namn stryks från motiveringen i ett avgörande som till övriga delar är offentligt.

Enligt förslaget behöver en offentlig redogörelse inte alltid ges när ett avgörande hålls hemligt till någon del. En redogörelse skall utarbetas endast när offentligheten vid en rättegång i ett enskilt fall har så stor principiell eller praktisk betydelse att mer omfattande uppgifter än domslutet och de tillämpade lagrummen skall lämnas ut om dess innehåll trots sekretessen. Saken behöver inte ha väckt stort riksomfattande intresse, utan det räcker att den är föremål för intresse på det lokala planet. I vilken mån media har visat intresse för saken är inte heller av avgörande betydelse i detta avseende. I praktiken blir offentliga redogörelser oftast aktuella i brottmål. Saken kan vara samhällsrelaterad betydelsefull så som avses i lagrummet också när den kan uppskattas ha betydelse som prejudikat.

Om endast enstaka punkter i en dom har sekretessbelagts är det inte alltid nödvändigt att utarbeta en särskild offentlig redogörelse, eftersom avgörandet som helhet ofta framgår i tillräcklig mån av den offentliga delen. I en sådan situation fungerar det egentliga avgörandet som offentlig redogörelse till den del det är offentligt. Om t.ex. uppgifterna om målsägandens namn har sekretessbelagts, kan dessa uppgifter täckas över och avgörandet i övrigt offentliggöras som sådant. Om ett avgörande i sin helhet avkunnas utan att allmänheten är närvarande eller om det på motsvarande sätt förordnas att den rättegångshandling som innehåller avgörandet skall hållas hemlig med undantag av domslutet och de tillämpade lagrummen, skall däremot en särskild offentlig redogörelse utarbetas.

Om ett avgörande avkunnas utan att allmänheten är närvarande, skall en offentlig redogörelse dessutom avkunnas eller på något annat sätt offentliggöras därefter.

26 §. Sekretessbelagda uppgifter i ett offentligt avgörande. På motsvarande sätt som vad som i lagförslaget 19 § föreskrivs om offentlig förhandling föreslås i paragrafen bestämmelser om i vilken omfattning uppgifter som är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen eller som domstolen förordnat att skall hemlighållas får tas in i ett offentligt avgörande. I 1 mom. sägs att uppgifter som avses i 24 § 1 mom. får tas in i ett offentligt avgörande i den omfattning som behövs för att avgörandet skall kunna motiveras.

Bestämmelsen motsvarar den gällande 5 b § i OffRL. Denna bestämmelse fogades till lagen i den form som lagutskottet föreslog, såsom framgår av detaljmotiveringen till 19 § ovan. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att betona det höga kravet på offentlighet i fråga om domstolsavgöranden och att för sin del styra praxis så att det med stöd av 24 § förordnas om sekretess för avgöranden endast i sådana fall när detta är absolut nödvändigt. Å andra sidan behövs bestämmelsen också för att fästa domstolarnas uppmärksamhet vid bl.a. skyddet för parternas privatliv så, att frågor som omfattas av detta skydd behandlas i ett domstolsavgörande som i sig är offentligt endast till den del det behövs för att motivera avgörandet. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är således att i det enskilda fallet skapa en så bra jämvikt som möjligt mellan två disparata grundläggande rättigheter, dvs. offentligheten vid rättegång och skyddet för privatlivet.

Enligt det föreslagna 2 mom. får uppgifter som avses i lagens 9 § 1 mom. 5 punkt (sekretessbelagd kontaktinformation) inte tas in i ett offentligt avgörande, om det inte finns särskilt vägande skäl till det. Förslaget motsvarar vad som i 19 § 2 mom. föreskrivs om offentlig förhandling samt den gällande 5 b § 2 mom. i OffRL. Möjligheten att i ett offentligt avgörande ta in sekretessbelagd kontaktinformation endast i begränsad utsträckning är motiverad särskilt för att skydda vittnen. Sådana särskilt vägande skäl att ta in uppgifter som avses i det föreslagna momentet i ett offentligt avgörande kan vara att uppgifterna

är av central betydelse för avgörandet av målet och motiveringen till det. Det uppskattas att dessa fall kommer att vara sällsynta i praktiken.

27 §. Underrättande av part om avgörandet. I paragrafen föreslås en bestämmelse som motsvarar offentlighetslagens 6 § 3 mom. och enligt vilken domstolen är skyldig att se till att en part får ta del av avgörandets innehåll innan allmänheten får ta del av det. En rättegångshandling som innehåller en domstols avgörande blir enligt den föreslagna lagens 8 § 1 mom. 3 punkt offentlig när avgörandet har meddelats eller är tillgängligt för parterna, om inte något annat följer av sekretessbestämmelserna.

Offentlighetslagen bygger på tanken att parterna skall få uppgifter om ett avgörande som gäller dem själva direkt från myndigheterna, vilket bör anses vara god förvaltning och en av principerna för en rättsstat (RP 30/1998 rd., s. 63 och LaUU 14/1998 rd). Det kan vara obehagligt för parterna att få kännedom om beslut som gäller dem själva t.ex. via medierna innan beslutet har delgetts dem. I detta avseende kan det uppstå problematiska situationer i synnerhet i fråga om överrätterna, eftersom parterna i allmänhet inte på förhand vet när en överrätt avkunnar sitt avgörande och avgörandet oftast sänds till parterna med posten. För att uppmärksamma domstolarna på detta har det ansetts nödvändigt att ta in en bestämmelse om saken också i den föreslagna allmänna lagen om offentlighet vid rättegång. Bestämmelsen har praktisk betydelse i synnerhet i överrätterna, där avgörandena enligt gängse praxis i allmänhet meddelas endast skriftligen. I tingsrätterna är bestämmelsen däremot i praktiken av mindre betydelse, eftersom den inte skall tillämpas om avgörandet avkunnas.

Redan när offentlighetslagens 6 § 3 mom. stiftades ansågs det i fråga om vissa av domstolen meddelade rättskipningsavgöranden vara ett praktiskt problem att domar och andra avgöranden i princip är slutliga först när de har meddelats, dvs. när de daterats och expedierats till parterna. Underrättelsen kan dock ske t.ex. så att parten tillställs avgörandet per telefax eller e-post eller underrättas om det per telefon efter att avgörandet de facto har undertecknats och är färdigt att expedieras. Underrättelsen kan då ske kort in-

nan domen eller avgörandet officiellt meddelas eller offentliggörs. Det bör noteras att avsikten inte är att lagstifta om eller skapa en praxis enligt vilken den rättegångshandling som innehåller domstolens avgörande blir offentlig vid olika tidpunkter för parterna och för allmänheten. Beroende på avgörandets innehåll och omfattning kan det t.ex. räcka att domstolen ringer upp parten en halv timme innan avgörandet meddelas och muntligt redogör för domslutet och motiven i huvuddrag.

Den föreslagna paragrafen är mer informativ än bestämmelsen i offentlighetslagens 6 § 3 mom. när det gäller de situationer i vilka det förfarande som anges i paragrafen skall tillämpas. Enligt den föreslagna paragrafen skall domstolen se till att en part underrättas om avgörandet på förhand, om saken är samhälleligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse, och vid behov även i andra fall. Det framgår härigenom bättre redan av ordalydelsen i paragrafen att syftet med bestämmelsen är att garantera en parts rätt att få information om ett avgörande direkt av myndigheterna och inte via medierna.

Enligt förslaget är skyldigheten att på förhand underrätta en part om ett avgörande inte ovillkorlig, utan domstolen skall underrätta parten i mån av möjlighet. Det är främst i sådana fall när en part inte kan nås eller domstolen inte har partens kontaktinformation som domstolen saknar möjlighet att underrätta parten så som avses i paragrafen. Dessa situationer kan å andra sidan förhindras genom att man under rättegången i god tid kommer överens med parterna eller deras ombud om hur den underrättelse om avgörandet som avses i paragrafen skall ske. Att en part inte underrättas på förhand kan däremot varken motiveras med en stor arbetsbörda eller bristande resurser vid domstolen.

6 kap. **Procedurbestämmelser**

Allmänt. Den gällande lagen om offentlighet vid rättegång innehåller inte några egentliga bestämmelser om förfarandet. Procedurbestämmelserna i offentlighetslagen gäller för sin del främst förfarandet vid utlämnande av uppgifter om innehållet i en handling. I den nya lagen föreslås heltäckan-

de bestämmelser om förfarandet vid fattande av beslut om offentligheten vid en rättegång eller om utlämnande av en rättegångshandling till den som har del i saken eller en utomstående.

Enligt procedurbestämmelserna är de avgöranden som avses i den föreslagna lagen i regel rättskipningsavgöranden. Det har varit oklart om och till vilka delar den verksamhet som domstolarna bedriver utifrån procedurbestämmelserna i offentlighetslagen skall betraktas som förvaltningsförfarande eller rättskipning (se HD 2001:53 och 2001:64). I den nya lagen föreslås dessutom bestämmelser om ändringssökande som avviker från den gällande lagen och enligt vilka en domstols avgörande i en fråga som gäller offentlighet i allmänhet får överklagas genom särskilda be-
svär.

I den gällande lagen finns det inte särskilda bestämmelser om interimistiskt förordnande eller om huruvida en fråga som gäller offentlighet utan hinder av ett tidigare avgörande kan tas till ny behandling. I den nya lagen föreslås bestämmelser också om detta. För att säkerställa att principen om hörande följs föreslås i lagen dessutom behövliga bestämmelser om hörande av den som har del i saken och av utomstående.

28 §. Avgörande om offentlighet vid rättegång. I paragrafen föreslås grundläggande bestämmelser om avgöranden om offentlighet vid rättegång. Enligt 1 mom. avgörs frågan om offentlighet vid rättegång med stöd av den föreslagna lagen på yrkande av en part eller om domstolen anser det behövt eller om någon begär att få ta del av innehållet i en rättegångshandling. Förslaget innebär att frågan om offentlighet skall avgöras vid behov. Att frågan inte avgörs betyder allmänt taget inte att den inte skulle kunna avgöras vid en senare tidpunkt, i vissa fall först när rättegången har upphört att vara anhängig. Med avgörande om offentlighet vid rättegång avses samtliga de avgöranden som domstolen träffar med stöd av den föreslagna lagen. Avgörandena kan bl.a. gälla offentligheten i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång, rättegångshandlingarna, den muntliga förhandlingen och domstolens avgörande.

Förslaget syftar till att domstolen inte under rättegången skall tvingas fatta beslut om

offentlighet eller sekretess t.ex. i takt med att olika handlingar inkommer till domstolen, om inte det med hänsyn till omständigheterna är nödvändigt att fatta ett sådant beslut. På yrkande av en part skall ett beslut dock alltid fattas medan rättegången är anhängig. Det föreslagna systemet motsvarar regleringen i offentlighetslagen i det avseendet att prövningen av frågan om offentlighet även enligt den lagen sker först när någon begär att få en handling.

Om domstolen själv anser att det är nödvändigt att ett beslut fattas om offentlighet eller sekretess i fråga om rättegången eller en rättegångshandling, skall beslutet i regel fattas medan ärendet är anhängigt. Domstolen skall då också ge parterna tillfälle att ta ställning till frågan om offentlighet. Det är nödvändigt att avgöra frågan om offentlighet under rättegången t.ex. när det är oklart om en rättegångshandling innehåller sådana känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv som avses i 9 § 1 mom. 2 punkten.

En sak som torde ha stor betydelse i praktiken är att domstolen i många fall inte under rättegången behöver fatta beslut om att en rättegångshandling skall hållas hemlig. Det är sannolikt att ett sådant beslut oftast inte heller behöver fattas efter att rättegången upphört att vara anhängig. T.ex. behöver ett beslut om att en rättegångshandling skall hållas hemlig med stöd av den föreslagna lagens 9 § inte nödvändigtvis fattas utom i det fallet att någon annan än en part begär att få ta del av handlingens innehåll. På motsvarande sätt behöver således inte heller frågan om huruvida ett sekretessförordnande skall meddelas med stöd av 10 § nödvändigtvis avgöras under rättegången.

Trots att det inte är nödvändigt att genast avgöra frågan om offentlighet vid en rättegång i sig, är det i praktiken fortfarande motiverat att under behandlingen av ett ärende preliminärt dela upp rättegångshandlingarna i offentliga handlingar och handlingar som eventuellt skall sekretessbeläggas samt eventuella gränsfall. Den domare som behandlar saken har då i allmänhet en god uppfattning om ärendets art också med avseende på offentligheten. Denna preliminära uppdelning av rättegångshandlingarna underlättar arbetet för dem som ansvarar för arkivet och ett

eventuellt senare avgörande om handlingarnas offentlighet. Även en god informationshantering förutsätter att handlingarna preliminärt delas upp i olika kategorier.

Förutom en part har också en utomstående som en sekretessbelagd uppgift gäller rätt att medan rättegången är anhängig t.ex. yrka på att en rättegångshandling skall sekretessbeläggas eller att en muntlig förhandling skall hållas inom stängda dörrar till den del sekretessbelagda uppgifter som gäller personen i fråga behandlas under den. Sistnämnda situation kan bli aktuell t.ex. i samband med ett vittnesförhör. Bestämmelser om rätt för en utomstående att yrka på ett sekretessförordnande för en rättegångshandling efter det att rättegången har upphört att vara anhängig finns i paragrafens 2 mom. och, när det gäller vissa situationer, i den föreslagna lagens 32 § 2 mom.

Likaså är det ofta onödigt att fatta beslut om att en muntlig förhandling helt eller delvis skall hållas inom stängda dörrar. Om ärendet inte har väckt allmänt intresse och ingen allmänhet är närvarande under den muntliga förhandlingen behövs inget sådant beslut, om inte någon uttryckligen yrkar på det. Även sekretessbelagda rättegångshandlingar kan då läggas fram och uppgifter som skall hemlighållas behandlas utan problem vid förhandlingen. Trots att de sekretessbelagda uppgifterna behandlas vid en offentlig förhandling är det faktiska skyddet för uppgifterna gott, om ingen allmänhet är närvarande. Frågan om att säkerställa sekretessen blir vanligtvis aktuell när allmänheten är närvarande vid en muntlig förhandling. Om sekretessbelagda uppgifter behandlas vid en muntlig förhandling och man vill att tystnadsplikten enligt den föreslagna lagens 18 § skall gälla för uppgifterna, skall förhandlingen hållas utan att allmänheten är närvarande. Det kan därför vara nödvändigt att domstolen fattar ett beslut om att hålla en muntlig förhandling inom stängda dörrar även i ett sådant fall när ingen allmänhet utöver parterna är närvarande vid förhandlingen. Genom beslutet träder nämligen tystnadsplikten enligt 18 § i kraft. Domstolen skall vid behov påminna parterna om detta.

I momentet sägs att frågan om offentlighet för en rättegångshandling som innehåller annat än ett avgörande avgörs också när rätte-

gången upphört att vara anhängig. Bestämmelsen är nödvändig, eftersom frågan om hemlighållande av en rättegångshandling i allmänhet inte behöver avgöras under rättegången annat än i de situationer som anges ovan. Om en part således inte under rättegången har yrkat på ett avgörande om sekretess enligt 10 § och saken inte har tagits upp genom domstolens försorg, kan frågan avgöras ännu när rättegången har upphört att vara anhängig, om någon som inte på basis av ställning som part har rätt att ta del av en rättegångshandlings innehåll begär en kopia av handlingen.

Av bestämmelsen i 1 mom. framgår dessutom att det inte längre efter det att handlingen av ett ärende har upphört kan beslutas att den muntliga förhandlingen skall hållas inom stängda dörrar. Den muntliga förhandlingen är redan till sin karaktär sådan att frågan om förhandlingen skall hållas inom stängda dörrar skall avgöras när förhandlingen inleds eller under dess gång. Av momentet framgår också att domstolen inte längre efter det att ett avgörande har meddelats eller avkunnats kan förordna att avgörandet skall hållas hemligt med stöd av 24 §. Denna fråga skall således alltid avgöras senast i samband med själva huvudsaken.

Sådana grundläggande uppgifter om en rättegång som domstolen enligt 6 § kan bestämma att skall hemlighållas är uppgifter om målsägandens identitet i ett brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv och, under vissa förutsättningar, asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar. Enligt den föreslagna 24 § kan domstolen samtidigt som den meddelar eller avkunnar avgörandet i huvudsaken besluta att de ovan nämnda personuppgifterna skall hållas hemliga. Uppgifterna skall då hemlighållas också till den del de framgår av den handling som innehåller avgörandet. Enligt vad som sagts ovan kan domstolen inte längre efter det att avgörandet har meddelats eller avkunnats besluta att uppgifterna i avgörandet skall sekretessbeläggas. Därför är det inte heller längre möjligt att besluta att de ovan nämnda grundläggande uppgifterna skall hållas hemliga efter det att avgörandet har meddelats. Om domstolen således i samband med sitt slutliga avgörande beslutar att en målsägandes eller

asylsökandes identitet skall hemlighållas, skall den senast i detta sammanhang besluta om hemlighållande av motsvarande grundläggande uppgifter, eftersom dessa uppgifter inte längre senare kan sekretessbeläggas.

I 2 mom. begränsas parternas rätt att efter det att rättegången har upphört yrka på att domstolen enligt 1 mom. meddelar ett i den föreslagna lagens 10 § avsett förordnande om att en rättegångshandling skall hållas hemlig. Enligt momentet förlorar en part dock inte sin rätt att yrka på ett sekretessförordnande när behandlingen av ärendet upphör, om parten inte har kunnat framställa ett sådant yrkande medan ärendet var anhängigt eller om det finns något annat giltigt skäl till att ett sådant yrkande inte har framställts. Om behovet av ett sekretessförordnande är uppenbart, skall domstolen ta upp frågan på tjänstens vägnar utifrån sin skyldighet till informativ processledning. Om en part i det sammanhanget meddelar att parten inte yrkar på ett sekretessförordnande eller över huvud taget inte reagerar på frågan, kan parten inte längre efter det att rättegången upphört att vara anhängig framställa ett sådant yrkande som avses i momentet. Denna processledningsåtgärd är motiverad i synnerhet i sådana fall när ärendet behandlas muntligen. Om förfarandet däremot genomgående är skriftligt behöver domstolen i allmänhet inte fästa parternas uppmärksamhet på sekretessfrågan, utan man kan ta ställning till frågan efter det att ärendet har upphört att vara anhängigt, om en utomstående ber domstolen om att få ta del av en rättegångshandling. Vid ett helt och hållet skriftligt förfarande bör man dessutom kunna förutsätta en större skyldighet för parterna att vid behov på eget initiativ yrka på ett sekretessförordnande. Domstolens skyldighet att höra den vars rätt saken gäller i de situationer som avses i 30 § är därför i praktiken ungefär densamma oberoende av om ett ärende har behandlats muntligen eller enbart i skriftligt förfarande.

Vid bedömningen av om det finns sådana giltiga skäl som avses i momentet skall utgångspunkten vara att en part har iakttagit sådan omsorg som normalt kan förutsättas av denne. Om en part företräds eller biträds av en advokat, kan kraven i detta avseende ställas högre än om parten själv driver sin sak. Det kan finnas giltiga skäl också när en part

har misstagit sig och trots att en rättegångshandling är sekretessbelagd direkt med stöd av 9 §, trots att det är fråga om en rättegångshandling i fråga om vilken ett sekretessförordnande skall meddelas med stöd av 10 §. Sekretessförordnanden bör dock endast i undantagsfall meddelas i efterhand.

I den föreslagna lagens 9 § finns bestämmelser om rättegångshandlingar som är sekretessbelagda direkt med stöd av lagen. Eftersom domstolen enligt 1 mom. inte nödvändigtvis behöver avgöra frågan om hemlighållande av en rättegångshandling under rättegången, kan domstolen också efter behandlingen med stöd av 9 § på tjänstens vägnar konstatera att en viss rättegångshandling skall hållas hemlig. När det är fråga om en handling som är sekretessbelagd med stöd av den ovan nämnda paragrafen torde det, med hänsyn till bestämmelsen i den föreslagna lagens 30 §, endast sällan vara nödvändigt att höra en part efter att rättegången har upphört att vara anhängig. Är det däremot fråga om en rättegångshandling som skall hållas hemlig med stöd av 10 §, varvid partens egen vilja är av stor betydelse för om ett sekretessförordnande meddelas, kommer domstolen ofta att med stöd av 30 § tvingas ge den vars rätt saken gäller tillfälle att bli hörd, om denne inte har kunnat yttra sig om saken under rättegången eller om det finns giltiga skäl till att denne inte har yttrat sig.

Enligt den föreslagna lagens 10 § kan domstolen också meddela ett sekretessförordnande på tjänstens vägnar. Enligt lagrummet förutsätts det dock att det finns särskilda skäl, och dylika förordnanden torde endast i undantagsfall kunna meddelas efter det att behandlingen av ett ärende har avslutats. Dessa särskilda skäl hänför sig vanligtvis till skyddande av ett klart och ostridigt sekretessintresse för en utomstående eller är annars av sådan art att domstolen borde ha tagit upp dem redan under rättegången, så att också parterna skulle ha kunnat ta ställning till frågan om offentlighet. I dessa situationer skall domstolen höra den som de uppgifter som eventuellt skall hållas hemliga gäller.

Om den som har begärt att få ta del av en rättegångshandling eller av grundläggande uppgifter om en rättegång eller om den som hörs med anledning av en begäran om att få ta del av en rättegångshandling kräver det,

skall domstolen enligt det föreslagna 3 mom. meddela ett skriftligt avgörande i saken. Bestämmelsen innebär att ett skriftligt avgörande inte är nödvändigt, om ett sådant inte uttryckligen krävs. Syftet med bestämmelsen är att underlätta behandlingen av en begäran om att få ta del av en handling. Om den som begär att få ta del av en handling eller grundläggande uppgifter nöjer sig med en under rättelse av den behöriga tjänstemannen vid domstolen om att rättegångshandlingen eller uppgifterna inte kan lämnas ut eftersom de är sekretessbelagda, behöver inget skriftligt avgörande meddelas. Ofta räcker det således att en anställd vid domstolen endast meddelar hur saken ligger till.

Den som har begärt att få ta del av en rättegångshandling eller av sekretessbelagda grundläggande uppgifter om en rättegång har med stöd av 33 § rätt att söka ändring i domstolens avgörande. För att ändring skall kunna sökas förutsätts det att personen i fråga också framställer ett yrkande på ett skriftligt avgörande. Domstolen skall dessutom på behörigt sätt göra den som begär att få ta del av en rättegångshandling eller grundläggande uppgifter uppmärksam på rätten att kräva ett skriftligt avgörande. Om domstolen hör någon med anledning av en sådan begäran som avses i momentet, skall domstolen samtidigt som den ger personen i fråga tillfälle att bli hörd underrätta denne om rätten att kräva ett skriftligt avgörande.

Enligt den föreslagna bestämmelsen i 4 mom. skall ett avgörande som gäller en rättegångs offentlighet motiveras. I den gällande lagen finns bestämmelser om motivering av avgöranden som gäller offentligheten vid rättegång främst i 24 kap. 14 § 2 mom. i rättegångsbalken och i 11 kap. 13 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål, där det sägs att andra avgöranden än avgörandet i huvudsaken, dvs. beslut, skall motiveras. Enligt dessa bestämmelser skall ett beslut motiveras, om målet avvisas, ett yrkande eller en invändning i målet förkastas eller om en motivering annars behövs. I motiveringen till dessa lagrum (RP 154/1990 rd, s. 37—38 och RP 82/1995 rd, s. 130) konstateras det att det inte finns något behov av att motivera ett beslut om t.ex. ett yrkande som hänför sig till rättegångsförfarandet godkänns och den andra parten inte har motsatt sig det.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i en framställning till justitieministeriet (dnr 2721/2/02) och i samband med ett annat klagomål (dnr 489/4/04) fäst motiverad uppmärksamhet vid att offentlighetsprincipens betydelse inte enbart begränsar sig till aspekter som gäller parternas rättsskydd utan att den är viktig också med hänsyn till rättsskipningskontrollen rent generellt och den allmänna tilltron till domstolarnas verksamhet. Av dessa orsaker är det viktigt att allmänheten får tillräcklig information om grunderna för sådana avgöranden som begränsar offentligheten vid rättegångar och således kan bedöma lagligheten när det gäller utövningen av domstolarnas prövningsrätt. Det föreslås därför att alla avgöranden som gäller offentligheten vid rättegång skall motiveras. Efter att den nya särskilda bestämmelsen har trätt i kraft skall de ovan nämnda lagrummen om motivering av beslut inte längre tillämpas i dessa ärenden. Av motiveringen till ett avgörande om sekretess skall bl.a. framgå vilka handlingar som har sekretessbelagts och på vilka grunder. I fråga om ett avgörande om sekretess och dess motivering gäller bestämmelserna om avgörandenas offentlighet.

29 §. Domför sammansättning. Såsom konstaterats i allmänna motiveringen är de avgöranden om sekretess eller offentlighet som avses i den föreslagna lagen rättskipningsavgöranden. T.ex. när en tjänsteman vid domstolen lämnar ut en rättegångshandling som någon begärt eller inte lämnar ut den eftersom den är sekretessbelagd är det de facto fråga om en åtgärd som vidtas av en tjänsteman och således inte om rättskipning. Det avgörande som meddelas när en person som har begärt att få ta del av en rättegångshandling eller den som har hörts med anledning av begäran yrkar på ett skriftligt avgörande enligt 28 § 3 mom. utgör rättskipning.

Enligt paragrafen kan domstolen med stöd av den föreslagna lagen vid avgörandet av frågan om offentlighet vid rättegång ha en sammansättning med en domare eller den sammansättning i vilken den är domför i huvudsaken. Bestämmelsen är tillämplig i alla de domstolar i vilka den föreslagna lagen kommer att tillämpas. Genom bestämmelsen kan frågan om offentlighet eller sekretess när det gäller en rättegångshandling efter att rät-

tegången har avslutats alltid avgöras i domstolens kansli i en sammansättning med en domare, oberoende av vad som föreskrivs om domstolens sammansättning. Denna domare behöver inte vara densamma som den som har behandlat eller behandlar huvudsaken, antingen ensam eller i en större sammansättning. Ofta är det ändamålsenligt att t.ex. den jourhavande domaren avgör frågor som gäller en utomståendes rätt att ta del av en rättegångshandling, åtminstone i de fall när ärendet redan har upphört att vara anhängigt.

Endomarsammansättningens behörighet har dock begränsats i paragrafen så att domstolen vid avgörandet av frågan om en muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande endast kan ha den sammansättning som den har vid den muntliga förhandlingen. Om huvudförhandlingen i ett tvistemål i tingsrätten hålls i en sammansättning med tre domare kan beslut om förhandling inom stängda dörrar således inte fattas under förberedelsen, som hålls i en sammansättning med en domare. Däremot finns det inte något hinder för att frågan om huruvida en förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande avgörs före huvudförhandlingen i en sammansättning med tre domare vid en separat huvudförhandling vid vilken rättegångsfrågan avgörs. Om denna sammansättning med tre domare i undantagsfall inte är densamma som sammansättningen vid huvudförhandlingen i huvudsaken, kan den sistnämnda sammansättningen dock vid behov med stöd av den föreslagna lagens 32 § och på de villkor som anges där ta frågan om förhandling inom stängda dörrar till ny prövning. Om huvudförhandlingen hålls i en sammansättning med en domare, kan frågan om offentligheten vid huvudförhandlingen avgöras i denna sammansättning redan innan huvudförhandlingen i själva huvudsaken hålls.

Om domstolen skall avgöra en fråga som avses i den föreslagna lagen när den behandlar ett ärende i fulltalig sammansättning, skall frågan avgöras i nämnda sammansättning. Om saken skall avgöras vid muntlig förhandling eller gäller offentligheten vid muntlig förhandling, är domstolen enligt formuleringen i paragrafen behörig i en sammansättning med en domare endast om den muntliga förhandlingen hålls i endomar-

sammansättning.

Enligt den föreslagna lagens 20 och 21 § är domstolens ordförande behörig att fatta beslut om begränsning av allmänhetens närvaro för att undvika trängsel samt om fotografering eller annan upptagning av en muntlig förhandling. Dessa bestämmelser gäller dock främst upprätthållandet av ordningen eller de yttre processformaliteter. Domstolens ordförande är normalt också annars behörig i sådana frågor. Det har därför inte ansetts nödvändigt att i den föreliggande paragrafen ta in en hänvisning till de ovan nämnda bestämmelserna om behörighet för domstolens ordförande.

Enligt 19 § i tingsrättslagen (581/1993) kan lagmannen under vissa förutsättningar förordna någon som hör till kanslipersonalen att behandla och avgöra de ärenden som anges i paragrafen. Bestämmelsen skall tolkas restriktivt så att den inte berättigar den som hör till kanslipersonalen att vid behandlingen av ett ärende avgöra sådana frågor som avses i den föreslagna lagen. I praktiken är det främst bara avgöranden som gäller sekretess för rättegångshandlingar i summariska tvistemål och i vissa ansökningsärenden som kan komma ifråga. Om det i ett sådant fall undantagsvis förekommer rättegångshandlingar som skall hållas hemliga, skall ärendet överföras till en notarie eller en domare för avgörande i det fallet att ett avgörande över huvud taget skall meddelas i saken.

30 §. Hörande av den som har del i saken. I paragrafen finns bestämmelser om skyldighet att höra den som har del i saken. Enligt *1 mom.* skall den vars rätt saken gäller ges tillfälle att bli hörd innan domstolen eller dess ordförande avgör frågan om offentlighet vid en rättegång. Bestämmelsen gäller offentlighet eller sekretess i fråga om grundläggande uppgifter om en rättegång, muntlig förhandling, rättegångshandlingar samt domstolens avgörande. I bestämmelsen uttrycks den vid rättegångar vedertagna principen om hörande.

Enligt bestämmelsen skall också en utomstående höras vid behov, t.ex. om en rättegångshandling innehåller sådana uppgifter om denne som är sekretessbelagda enligt någon annan lag. En utomstående kan höras antingen medan rättegången är anhängig eller efter rättegången, beroende på när behovet

uppstår. I allmänhet är det ändamålsenligt att hörandet sker först om och när någon beställer en kopia av en handling som eventuellt blir föremål för ett sekretessförordnande.

I det fallet att uppgifterna gäller en part skall domstolen i princip vid behov göra parterna uppmärksamma på sekretessbestämmelserna vid den muntliga förhandlingen av ärendet, om det ser ut att bli nödvändigt att avgöra frågan t.ex. på grund av att allmänheten är närvarande. Vid skriftligt förfarande blir denna processledningsåtgärd endast sällan aktuell. Om t.ex. pressen är intresserad av rättegångshandlingarna i ett ärende som behandlas i skriftligt förfarande, kan domstolen under behandlingens gång göra parterna uppmärksamma på det eventuella behovet av ett sekretessförordnande.

Såsom konstaterats i motiveringen till 28 § behöver frågan om offentlighet ofta inte alls avgöras på grund av att ingen allmänhet är närvarande vid en muntlig förhandling och ärendet inte heller annars är av den arten att det skulle väcka allmänt intresse. Det är då främst bara i sådana fall när någon efter rättegången beställer en rättegångshandling som kunde bli föremål för ett sekretessförordnande som ett hörande kan bli nödvändigt. Om frågan om rättegångshandlingens offentlighet har varit uppe tidigare medan rättegången varit anhängig, behöver domstolen således inte enligt bestämmelsen ge den vars rätt saken gäller tillfälle att bli hörd innan den avgör saken, eftersom parten ju redan har hörts.

Skyldigheten att höra den som har del i saken är dock inte ovillkorlig. Enligt paragrafen behöver hörande inte ske, om det skulle orsaka onödigt dröjsmål med beaktande av ärendets art och det sannolikt inte medför betydande olägenhet eller skada, om hörande inte sker. Utifrån bestämmelsen behöver domstolen inte vid muntlig förhandling på tjänstens vägnar fästa uppmärksamhet vid frågan om offentlighet beträffande den muntliga förhandlingen, ett avgörande eller en rättegångshandling i de situationer som avses i bestämmelsen. T.ex. i ett sådant fall när uppgifter om de skador som målsäganden har tillfogats vid misshandel behandlas vid en huvudförhandling i brottmål från vilken målsäganden är frånvarande behöver målsäganden inte ges tillfälle att bli hörd i frågan om huruvida den muntliga förhandlingen skall

hållas utan att allmänheten är närvarande, om uppgifterna är av sådan art att målsäganden sannolikt inte orsakas betydande olägenhet eller skada av att de behandlas offentligt. Detta trots att uppgifterna kunde vara sådana uppgifter om en persons hälsotillstånd som skall hållas hemliga med stöd av offentlighetslagen.

I sådana fall när parterna inte själva under rättegången har fäst uppmärksamhet vid behovet av att hemlighålla en rättegångshandling eller när situationen inte är sådan att domstolen på tjänstens vägnar skall ta upp frågan om sekretess, medför det att handlingen blir offentlig i de flesta fallen inte betydande olägenhet eller skada. Hörandet kan då frångås under de förutsättningar som anges i paragrafen, om det skulle orsaka onödigt dröjsmål. Exempel på sådana handlingar är de läkarintyg som är vanliga i misshandelsmål.

Enligt bestämmelsen har frågan om onödigt dröjsmål också anknytning till ärendets art. De sedvanliga misshandelsbrotten är i allmänhet av den arten att de intressen utifrån vilka domstolen kunde pröva om ett sekretessförordnande skall meddelas med stöd av 10 § inte äventyras av att uppgifter som ingår i ett läkarintyg om en målsägandes skador lämnas ut till utomstående utan att målsäganden hörs. När det är fråga om ett läkarintyg som hänför sig t.ex. till ett sexualbrott eller, vid ett brott mot liv, någon annan rättegångshandling där en persons sinness tillstånd beskrivs än en rättspsykiatrisk sinnesundersökning, är ett dröjsmål med en eventuell överlåtelse av rättegångshandlingen mer acceptabelt än när det är fråga om ett sådant misshandelsbrott som anges i exemplet ovan.

När frågan om offentlighet avgörs efter att rättegången upphört att vara anhängig är enligt paragrafen särskilt hörande i saken inte längre nödvändigt, om det inte visar sig finnas särskilda skäl till det. Ett sådant avgörande kan enligt 28 § endast gälla rättegångshandlingar. Bestämmelsen är motiverad, eftersom parterna under rättegången har haft möjlighet att fästa uppmärksamhet vid behovet av sekretess för handlingen och yrka på ett sekretessförordnande. Också domstolen skall i dessa fall vanligtvis redan på tjänstens vägnar ha tagit upp frågan vid rättegången så som anges ovan. De som har del i saken har

således vanligtvis antingen redan hörts eller åtminstone haft tillfälle att yttra sig om saken. Ett separat hörande kommer i dessa fall i fråga främst bara när rättegångshandlingen gäller en utomstående som inte under rättegången har haft möjlighet att ta ställning till frågan om sekretess för handlingen. Handlingar som gäller utomstående och som kunde bli föremål för sekretess förekommer jämförelsevis sällan i de allmänna domstolarna, och i den mån de förekommer skall de i vilket fall som helst hållas hemliga med stöd av 9 §. Inte heller i de sistnämnda situationerna är det i allmänhet nödvändigt att höra personen i fråga.

Enligt paragrafens 2 *mom.* behöver den som har del i saken inte höras vid ett avgörande som avses i 8 § 3 *mom.* Enligt det nämnda momentet kan domstolen senarelägga tidpunkten för när vissa rättegångshandlingar blir offentliga. I de situationer som avses i bestämmelsen är hörande inte nödvändigt, eftersom rättegångshandlingarna i fråga blir offentliga relativt snabbt enligt de heltäckande bestämmelserna i det nämnda momentet.

31 §. Interimistiskt förordnande. I den gällande lagen finns det inte några bestämmelser om interimistiskt förordnande. Eftersom en rättegångshandling som tillställs en domstol i regel blir offentlig genast när den har inkommit till domstolen, har t.ex. frågan om en rättegångshandling som innehåller affärshemligheter kan hemlighållas tills motparten har kunnat höras vållat problem.

Det interimistiska förordnandet som avses i paragrafen kan gälla enbart muntliga förhandlingar och rättegångshandlingar. Ett interimistiskt förordnande kommer inte i fråga när det gäller offentlighet i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång eller avgörandet.

Paragrafen innebär inte något undantag från principen om hörande utan endast att hörandet sker vid en senare tidpunkt. Enligt 1 *mom.* kan domstolen i en anhängig rättegång besluta om en interimistisk begränsning av en rättegångshandlings eller en muntlig förhandlings offentlighet utan att höra den som har del i saken. Domstolen kan dock meddela ett dylikt interimistiskt förordnande endast i sådana fall när det är nödvändigt att saken avgörs omedelbart och offentlighet an-

nars de facto skulle hindra domstolen från att besluta om hemlighållandet av en rättegångshandling eller om att muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande.

För en rättegångshandlings del kan ett interimistiskt förordnande bli aktuellt t.ex. när handlingar som kunde bli föremål för ett sekretessförordnande enligt 10 § har fogats till stämningsansökan i ett tvistemål. I en sådan situation kunde den som lämnat in handlingen till domstolen yrka på ett interimistiskt förordnande, och domstolen kunde meddela ett förordnande utan att höra motparten. Om domstolen inte meddelar ett förordnande betyder detta samtidigt att rättegångshandlingen blir offentlig omedelbart, vilket i praktiken innebär att ett eventuellt senare sekretessförordnande kan förlora sin betydelse.

Interimistiska förordnanden om att en muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande torde vara sällsynta. Ett förordnande kan dock bli aktuellt t.ex. i ett sådant fall när tingsrätten inleder en muntlig förhandling trots att någon som kan ha ett faktiskt intresse av att förhandlingen hålls inom stängda dörrar inte är närvarande. I en sådan situation kan domstolen förordna att huvudförhandlingen skall hållas utan att allmänheten är närvarande tills personen i fråga har kunnat höras. Den muntliga förhandlingen kan inte avslutas förrän frågan om dess offentlighet slutligt har avgjorts. Alternativt kunde domstolen i en ovan nämnd situation på tjänstens vägnar besluta att huvudförhandlingen skall hållas utan att allmänheten är närvarande, och vid behov behandla frågan på nytt med stöd av 32 § och under de förutsättningar som anges där efter att den som varit frånvarande har kunnat höras.

Enligt 2 *mom.* skall frågan om en förhandlings eller en rättegångshandlings offentlighet avgöras slutligt senast vid den muntliga förhandlingen, eller om en sådan inte hålls, när huvudsaken avgörs. Om den som har del i saken har kunnat höras i offentlighetsfrågan redan före den muntliga förhandlingen, skall saken avgöras slutligt genast när det är möjligt och således redan före den muntliga förhandlingen. På motsvarande sätt skall saken avgöras slutligt så snart som möjligt efter att den som har del i saken har hörts, om ingen muntlig förhandling hålls.

Avgörandet får således inte dröja längre än vad som krävs för att fullgöra skyldigheten att höra den som har del i saken.

32 §. Ny behandling. Avgörandena om offentlighet vid rättegång kännetecknas av att behovet av offentlighet eller sekretess kan förändras under processens gång. Därför fogas till paragrafens 1 mom. bestämmelser om att domstolen medan en rättegång är anhängig eller efter det kan fatta ett nytt beslut om offentligheten, om omständigheterna efter att saken redan har avgjorts har förändrats eller det finns andra vägande skäl till det. Domstolen kan fatta ett nytt beslut på yrkande av en part och av särskilda skäl även i andra fall. Det nya beslutet kan dock endast gälla hemlighållande av grundläggande uppgifter om rättegången, muntlig förhandling eller rättegångshandlingar. Ett beslut om hemlighållande av domstolens avgörande, som i regel fattas i samband med att saken avgörs slutligt, kan däremot inte mera tas till ny prövning utan är slutligt. Frågan om offentlighet kan avgöras på nytt förutom på yrkande av en part också på domstolens eget initiativ eller på yrkande av en utomstående som en uppgift som skall hemlighållas gäller.

I princip är också avgörandena om offentlighet vid rättegång permanenta avgöranden som för sin del vinner rättskraft. Utan den särskilda bestämmelse som föreslås i paragrafen skulle det i princip vara möjligt att i efterhand ändra ett avgörande om offentlighet vid rättegång endast genom extraordinära rättsmedel. Under beredningen har man kommit fram till att det inte är nödvändigt att dessa avgöranden är permanenta i lika hög grad som domstolens avgöranden i allmänhet. I förslaget föreskrivs det inte heller om någon uttrycklig frist för ny behandling.

Med att omständigheterna har förändrats avses i paragrafen t.ex. att en uppgift som har sekretessbelagts vid rättegången har kommit ut i offentligheten på andra vägar och det således inte längre finns något behov av sekretess. Det kan också hända att en uppgift i en rättegångshandling efter rättegången blir offentlig t.ex. av den anledningen att sekretess-tiden har gått ut med stöd av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Det är då inte längre nödvändigt att hemlighålla den rättegångshandling som innehåller samma uppgifter, och frågan om offentlighet kan

därför också efter det att rättegången har upphört tas till ny prövning på basis av de förändrade omständigheterna.

En förutsättning för ny behandling är att domstolen redan tidigare har avgjort samma fråga en eller flera gånger. Det är således inte fråga om ny behandling om det inte tidigare har varit nödvändigt att avgöra frågan om offentlighet eller sekretess över huvud taget, så som anges i motiveringen till 28 §.

Enligt lagförslagets 6 § kan domstolen vägra lämna ut grundläggande uppgifter om asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar, om det inte är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte äventyrar säkerheten för asylsökanden eller dennes närstående. När domstolen beslutar om hemlighållande av personuppgifter på denna grund baserar sig avgörandet på den bedömning som domstolen gör vid tidpunkten i fråga. Vid behandlingen av ett ärende som gäller tagande i förvar kan det emellertid framgå att det inte längre finns något behov av att hemlighålla personens identitet på nämnda grund. Domstolen kan då antingen på yrkande av en sökande eller på eget initiativ besluta att uppgiften om asylsökandens identitet ges offentlighet utan hinder av det tidigare avgörandet. Motsvarande beslut kan fattas också när det gäller rättegångshandlingar och muntlig förhandling. T.ex. kan det under behandlingens gång vid en muntlig förhandling som domstolen i strid med en parts yrkande har förordnat att skall vara offentlig komma fram uppgifter som trots allt förutsätter ett beslut om att förhandlingen från och med den tidpunkten hålls utan att allmänheten är närvarande. På motsvarande sätt kan det i ett sådant fall när domstolen på yrkande av en part har beslutat att en muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande under behandlingens gång visa sig att det är onödigt att förhandlingen sker inom stängda dörrar. Domstolen kan då på yrkande av en part eller på eget initiativ besluta att förhandlingen skall vara offentlig från och med den tidpunkten.

I 2 mom. finns en bestämmelse om ny behandling av frågan om offentligheten beträffande en rättegångshandling på yrkande av en utomstående. När en rättegång har upphört att vara anhängig kan frågan om offentlighet enligt momentet tas till ny prövning på

yrkande av en utomstående endast om denne inte har kunnat uttala sig i saken under rättegången. Bestämmelsen gäller inte rättegångshandlingar som innehåller ett domstolsavgörande. I praktiken blir bestämmelsen tillämplig t.ex. i sådana fall när en part har yrkat på ett förordnande om att en rättegångshandling som gäller en utomstående skall hållas hemlig med stöd av 10 § och domstolen har förkastat yrkandet utan att i det sammanhanget ge den utomstående själv tillfälle att bli hörd. Enligt momentet kan en utomstående själv framställa ett yrkande om sekretessförordnande efter rättegången, oberoende av om pressen eller någon annan är intresserad av handlingen. I de fall som avses i 2 mom. förutsätter en ny behandling inte att omständigheterna har förändrats efter det tidigare avgörandet.

Om t.ex. pressen begär att få en rättegångshandling efter att rättegången har upphört att vara anhängig kan domstolen, oberoende av om en utomstående har framställt yrkande enligt 2 mom., med stöd av 1 mom. fatta ett nytt beslut om offentlighet eller sekretess för handlingen. Domstolen skall då i enlighet med 30 § ge en utomstående som en uppgift i handlingen gäller tillfälle att bli hörd.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om den behöriga domstolen vid ny prövning av frågan om offentlighet. Enligt förslaget är behörig domstol vid ny prövning av frågan om offentlighet den domstol som handlägger eller senast har handlagt huvudsaken.

I princip är det möjligt att en ändringsansökan och ett yrkande om ny behandling är anhängiga samtidigt. Att ändringssökande är anhängigt hindrar således inte ny behandling, om kriterierna för ny behandling är uppfyllda enligt 1 mom.

33 §. Sökande av ändring. Bestämmelserna om sökande av ändring i den gällande lagen (offentlighetslagens 33 § och OffRL 11 §) har i praktiken visat sig vara svåra att tillämpa på rättegångshandlingar. Ändringssökandet i en och samma fråga kan behandlas i olika domstolar beroende på vem som har sökt ändring och i vilken fas ändring söks. En part kan t.ex. vid muntlig förhandling i tingsrätten yrka på att en handling som hör till rättegångsmaterialet och som är sekretessbelagd enligt offentlighetslagen sekretessbeläggs också som rättegångshandling.

Domstolen kan godkänna partens yrkande trots att motparten motsätter sig det. Motparten som är part får då överklaga avgörandet hos hovrätten först i samband med att avgörandet i huvudsaken överklagas. Om däremot en utomstående begär att få ta del av en sådan handling men denna inte lämnas ut på grund av ett sekretessförordnande, är ändringssökandet inte bundet till när ärendet upphör att vara anhängigt. Ändring söks hos förvaltningsdomstolen. I dag kan således frågan om offentlighet beträffande en och samma handling bli föremål för prövning både i hovrätten och i en förvaltningsdomstol, visserligen på olika grunder. För en parts del är sökandet av ändring i ett beslut med anledning av en begäran om att få ta del av en handling å sin sida beroende av om en rättegång är anhängig.

I 1 mom. föreslås en grundläggande bestämmelse enligt vilken en domstols alla avgöranden enligt den föreslagna lagen får överklagas särskilt genom besvär. Ett avgörande överklagas i samma ordning som vid överklagande av domstolens avgörande i huvudsaken. Detta betyder att de allmänna domstolarnas avgöranden normalt först överklagas till hovrätten och sedan till högsta domstolen. Tidpunkten för överklagandet har i förslaget inte kopplats till överklagande i huvudsaken, utan ett avgörande skall överklagas särskilt även om behandlingen av huvudsaken fortsätter. Detta arrangemang är nödvändigt eftersom ändring också kan sökas av någon annan än den som är part i huvudsaken. T.ex. har en företrädare för massmedia som under en rättegång har begärt att få ta del av en rättegångshandling rätt att särskilt överklaga domstolens avgörande, om domstolen har vägrat lämna ut uppgifterna med åberopande av 9 §. Ett avgörande i en fråga som gäller offentlighet är vanligtvis också annars i sak helt oberoende av avgörandet i huvudsaken, och ingen betydande processekonomisk nytta kan nå genom att skjuta upp ändringssökandet i dessa ärenden så att det knyts till ett överklagande i huvudsaken. Rättsmedlet är besvär, vilket t.ex. i fråga om tingsrättens avgöranden betyder att den som inte är nöjd med ett avgörande först skall anmäla missnöje med det.

Om ett överklagande i huvudsaken förutsätter besvärstillstånd krävs tillstånd också

vid överklagande som gäller frågan om offentlighet. Oftast kommer det att bli fråga om att överklaga beslut som meddelats med anledning av att en part eller en utomstående har begärt att få ta del av en handling. Enligt förslaget får ett avgörande om en muntlig förhandlings offentlighet överklagas bara av den som har del i saken. Med den som har del i saken avses förutom en part också t.ex. den som hörs som vittne i rättegången, som har besvärsligitation för egen del.

Det föreslagna systemet för ändrings-sökande understryker ytterligare det faktum att de avgöranden om offentlighet som avses i den föreslagna lagen utgör rättskipning. Frågan om utlämnande av en rättegångshandling som är sekretessbelagd med stöd av 9 eller 10 § skall avgöras i domstol också i ett sådant fall när rättegångshandlingarna redan har överförts till landsarkivet. Landsarkivet skall i detta syfte överföra en begäran om en rättegångshandling till domstolen för avgörande i det fallet att sekretesstiden för rättegångshandlingen enligt 11 § ännu inte har gått ut.

Enligt 2 mom. skall domstolens avgörande följas även om det överklagas. Ändrings-sökandet har således inte suspensiv verkan. Om domstolen t.ex. förkastar ett yrkande om att en muntlig förhandling skall ske utan att allmänheten är närvarande, utgör ett överklagande inte något hinder för att den muntliga förhandlingen hålls. Enligt momentet kan domstolen dock förordna att ett avgörande inte får verkställas förrän det har vunnit laga kraft, om det annars skulle bli onödigt att söka ändring.

Sannolikheten för att överklagandet leder fram kan beaktas när ett verkställighetsförordnande enligt 2 mom. meddelas. Det är främst bara i sådana fall när domstolens avgörande innebär offentlighet för antingen handlingen eller en rättegångshandling som ett förordnande kan vara nödvändigt. Om avgörandet åter avser förhandling inom stängda dörrar eller hemlighållande av en rättegångshandling, kan fullföljdsdomstolen vid behov rätta den lägre domstolens avgörande genom att besluta att rättegångshandlingen är offentlig eller genom att själv hålla en offentlig muntlig förhandling.

När frågan gäller om en muntlig förhandling skall ske inom stängda dörrar skall dom-

stolen i allmänhet inte meddela ett ovan nämnt förordnande, eftersom detta samtidigt betyder att den muntliga förhandlingen skjuts upp till en senare tidpunkt. Det blir då möjligt att avsiktligt förhålla behandlingen av ett ärende, vilket inte kan anses tillbörligt. I vissa situationer kan ett förordnande dock vara motiverat trots att den muntliga förhandlingen fördröjs. Som exempel kan nämnas en situation där ett yrkande om att muntlig förhandling skall ske utan att allmänheten är närvarande har framställts för att förhindra att en affärshemlighet röjs. I sådana fall när frågan om en muntlig förhandlings offentlighet är av den arten att det är ändamålsenligt att invänta fullföljdsdomstolens avgörande innan förhandlingen inleds, kan frågan t.ex. i tingsrätten avgöras särskilt vid en huvudförhandling som hålls för att avgöra rättegångsfrågan. En huvudförhandling som redan har inletts behöver då inte ställas in.

Bestämmelsen i det föreliggande 2 mom. om att ett avgörande inte får verkställas förrän det har vunnit laga kraft, om det annars skulle bli onödigt att söka ändring, kan ofta komma att tillämpas på avgöranden som gäller rättegångshandlingar. Om domstolen t.ex. med stöd av den föreslagna lagens 9 § 2 mom. beslutar att en rättegångshandling som innehåller kontaktinformation som avses i 1 mom. 5 punkten i den nämnda paragrafen skall ges offentlighet, kan domstolen meddela ett ovan nämnt förordnande som betyder att verkställigheten skjuts upp. Behandlingen av ärendet kan dock fortsätta, och frågan om handlingens offentlighet avgörs senare genom ett beslut av fullföljdsdomstolen. I momentet finns också en bestämmelse enligt vilken fullföljdsdomstolen trots att en domstol har förordnat att verkställigheten skall skjutas upp kan besluta att ett avgörande genast kan verkställas även om det överklagas. Detta betyder de facto att huvudregeln i momentet iaktas, dvs. att ett överklagande inte hindrar verkställighet. Frågan om ett sådant förordnande skall meddelas skall behandlas skyndsamt i fullföljdsdomstolen, på samma sätt som ett yrkande som gäller avbrytande av verkställigheten.

Enligt 3 mom. får ett interimistiskt förordnande och ett avgörande som avses i 8 § 3 mom. inte överklagas. Eftersom ett interimistiskt förordnande redan i sig är tillfälligt

och gäller bara en begränsad tid, finns det inte något behov av ändringssökande. En senareläggning av tidpunkten för när en handling blir offentlig så som avses i 8 § 3 mom. kan för sin del i sak jämföras med ett interimistiskt förordnande. För att ett interimistiskt förordnande skall kunna meddelas förutsätts det dessutom att en part inte har kunnat höras. Frågan om offentlighet eller sekretess har således inte behandlats i enlighet med de allmänna processuella principerna och därför finns det inte något behov av särskilt överklagande. När frågan om offentlighet avgörs slutligt får avgörandet överklagas.

Bestämmelserna om sökande av ändring i den föreslagna lagen tillämpas inte på sådana avgöranden av domstolen eller dess ordförande som hänför sig till processledningen och som gäller t.ex. begränsning av fotografering eller åtgärder för att undvika trängsel. I dessa fall skall de allmänna bestämmelserna om sökande av ändring i dylika avgöranden tillämpas. T.ex. gäller i fråga om också sådana processledningsåtgärder som har formen av ett avgörande att ändring inte får sökas särskilt genom besvär, om inte detta är uttryckligen tillåtet enligt lag i något särskilt fall (RB 25 kap. 1 § 3 mom.).

7 kap. Särskilda bestämmelser

I det föreslagna kapitlet ingår straffbestämmelser och lagens ikraftträdandebestämmelse.

34 §. Straffbestämmelser. Den föreslagna straffbestämmelsen har formen av en hänvisning. I paragrafen kriminaliseras gärningar som utgör brott mot skyldigheten att iaktta handlingssekretess som föreskrivs i 9 och 23 § eller som förordnats med stöd av 10 eller 24 § och mot tystnadsplikten enligt 18 §. Enligt paragrafen bestäms straffet enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om det är t.ex. en part i rättegången eller en utomstående som omfattas av tystnadsplikten enligt den föreslagna lagen som bryter mot sekretessen. Om det däremot är en tjänsteman vid domstolen som bryter mot tystnadsplikten, bestäms straffet enligt 40 kap. 5 § i strafflagen.

35 §. Ikraftträdande. I paragrafen ingår en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft så att den gäller inte

bara sådana rättegångar som är anhängiga när lagen träder i kraft eller som blir anhängiga efter ikraftträdandet utan också ärenden vilkas behandling redan har avslutats. I propositionen föreslås det dock att till 2 § i lagen om upphävande av den gällande lagen om offentlighet vid rättegång fogas en bestämmelse enligt vilken de sekretessförordnanden som meddelats före den nya lagens ikraftträdande förblir i kraft.

1.2. Lag om upphävande av lagen om offentlighet vid rättegång

1 §. Det föreslås att det stiftas två separata lagar om offentlighet vid rättegång, av vilka den ena gäller offentligheten vid rättegång i förvaltningsdomstolar och den andra offentligheten vid rättegång i allmänna domstolar. Den gällande lagen om offentlighet vid rättegång, som gäller både ärenden som behandlas i förvaltningsdomstolarna och ärenden som behandlas i de allmänna domstolarna, föreslås därför bli upphävd genom en särskild lag. I lagens 1 § föreslås det att den ovan nämnda den gällande lagen om offentlighet vid rättegång jämte ändringar upphävs.

2 §. Enligt 11 § i den föreslagna lagen om offentlighet vid allmänna domstolar kan domstolen när den förordnar att en rättegångshandling skall hemlighållas i syfte att skydda privatlivet fastställa en sekretesstid på högst 60 år, om hemlighållandet grundar sig på 24 § 1 mom. 24—32 punkten i offentlighetslagen eller motsvarande bestämmelser i någon annan lag, och en sekretesstid på högst 25 år, om syftet med hemlighållandet är något annat. Enligt den gällande OffRL har ett sekretessförordnande kunnat meddelas för viss tid, dock högst 40 år. För att innehållet i de sekretessförordnanden som meddelats med stöd av OffRL skall motsvara det materiella innehållet i den lag som nu stiftas och för att det inte skall vara oklart vad som händer med sekretessförordnandena när den föreslagna lagen träder i kraft, föreskrivs i lagens 2 § att de sekretessförordnanden som meddelats med stöd av OffRL förblir i kraft som sådana. Sekretessförordnandena upphör dock att gälla senast när sekretesstiderna löper ut inom de tider som anges i den föreslagna lagens 11 § räknat från ikraftträdandet av lagen.

När den gällande OffRL trädde i kraft föreskrevs det att de sekretessförordnanden som, antingen permanent eller för viss tid, hade givits med stöd av den lag som föregick OffRL, dvs. lagen om offentlighet vid rättskipningen (26/1926), förblir oförändrade i kraft men att rättegångsmaterialet dock upphör att vara sekretessbelagt senast när 40 år förflutit från ikraftträdandet av OffRL. Eftersom sådana sekretessförordnanden som meddelats med stöd av lagen om offentlighet vid rättskipningen således fortfarande är i kraft, behövs också ett omnämnande av dem i ikraftträdandebestämmelsen i den föreslagna lagen. Enligt bestämmelsen i den föreslagna paragrafen upphör också de sekretessförordnanden som meddelats med stöd av lagen om offentlighet vid rättskipningen att gälla senast när sekretesstiderna löper ut enligt 11 §. Detta betyder att de sekretessförordnanden som meddelats med stöd av den nämnda lagen upphör att gälla när sekretesstiderna för dem löper ut enligt 12 § 3 mom. i OffRL räknat från ikraftträdandet av lagen.

1.3. Marknadsdomstolslagen

15 §. Rättegångens offentlighet. Enligt 15 § i den gällande marknadsdomstolslagen tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i regel vid behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen, men muntlig förhandling skall ske inom stängda dörrar i ärenden som avses i lagens 1 § 1 mom. 1 och 2 punkt (konkurrens- och upphandlingsärenden), i vilka tystnadsplikt gäller eller i vilka marknadsdomstolen beslutar att de skall behandlas inom stängda dörrar på den grund att offentlig behandling kunde medföra särskild olägenhet för en part.

Enligt motiveringen till regeringspropositionen om stiftandet av marknadsdomstolslagen (RP 105/2001 rd) var utgångspunkten för beredningen av förslaget den att de dåvarande förkonkurrensrådet och marknadsdomstolen gällande bestämmelserna om behandlingen av ärenden inte skulle ändras, om det inte fanns t.ex. med ändringen av rättskipningsorganet till en domstol sammanhängande lagtekniska eller andra skäl därtill. Vid övervägandet av eventuella ändringsbehov beaktades dessutom andra pågående utredningar, såsom det arbete som hade utförts av den

kommission för rättegångars offentlighet som justitieministeriet tillsatte 24.5.2000. I regeringens proposition hade också det lagrum som gällde behandlingens offentlighet i marknadsdomstolen utformats utifrån dessa utgångspunkter så att muntlig förhandling i ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten i marknadsdomstolen skulle ske inom stängda dörrar, om inte marknadsdomstolen beslutade något annat. Vid riksdagsbehandlingen ändrades paragrafen emellertid så att den fick sin nuvarande form, vilket betyder att muntlig förhandling i marknadsdomstolen i princip är offentlig även i de ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten i marknadsdomstolslagen.

Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar skall enligt lagens 2 § tillämpas även i marknadsdomstolen till den del förvaltningsprocesslagen (586/1996) inte tillämpas vid behandlingen av ett ärende. Samtidigt föreslås det att marknadsdomstolslagens 15 § ändras så att de ovan nämnda särskilda bestämmelserna om behandlingens offentlighet utgår för marknadsdomstolens del. I den föreslagna paragrafen föreslås en hänvisningsbestämmelse enligt vilken i fråga om offentlighet i marknadsdomstolen vid behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. I övrigt tillämpas i fråga om offentlighet vid behandlingen av ärenden lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Detta betyder att samtliga bestämmelser i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar som sådana skall tillämpas i marknadsdomstolen när det gäller andra ärenden än förvaltningsprocessuella ärenden, oberoende av om bestämmelserna gäller offentligheten i fråga om diariet, rättegångshandlingar, behandling eller avgöranden eller förfarandet vid avgörande av offentligheten vid en rättegång.

1.4. Lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden

16 §. Utredning av ärenden. I lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden föreskrivs hur ärenden som avses i 1 § 1 mom. 3 och 4 punkten i marknadsdomstolslagen, dvs. marknadsrättsliga ärenden

och ärenden som enligt någon annan lag skall behandlas av marknadsdomstolen, blir anhängiga och behandlas vid marknadsdomstolen.

Enligt 16 § 2 mom. i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden kan det bestämmas att ett ärende skall behandlas inom stängda dörrar enligt vad som föreskrivs i lagen om offentlighet vid rättegång. Det föreslås att lagrummet ändras så att hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång ändras till en hänvisning till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, och dessutom också så att bestämmelserna i den föreslagna lagen till alla delar skall tillämpas vid behandlingen av ärenden som avses i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden. Enligt den föreslagna hänvisningsbestämmelsen skall i fråga om rättegångens offentlighet i marknadsdomstolen vid behandlingen av ett ärende som avses i den föreliggande lagen tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Detta betyder att samtliga bestämmelser i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar skall tillämpas som sådana också vid behandlingen av dessa ärenden i marknadsdomstolen, oberoende av om bestämmelserna gäller offentligheten i fråga om diarium, rättegångshandlingar, behandling eller avgöranden eller förfarandet vid avgörande av offentligheten vid en rättegång.

1.5. Rättegångsbalken

17 kap. Om bevisning

34 §. Det föreslås att hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång i 17 kap. 34 § 3 mom. i rättegångsbalken ändras till en hänvisning till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

1.6. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

6 §. För tydlighetens skull föreslås det att ärenden som gäller offentlighet vid rättegång fogas som en ny punkt till förteckningen över

avgiftsfria prestationer i 6 § i lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/1993). Ingen handläggningsavgift skall således tas ut för avgöranden som gäller offentligheten vid en rättegång.

1.7. Lagen om företagssanering

100 §. *Användning av rättegångshandlingar för forskningsändamål.* Det föreslås att hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång i lagens 100 § 1 mom. ändras till en hänvisning till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

1.8. Lagen om skuldsanering för privatpersoner

81 §. *Användning av rättegångshandlingar för forskning.* Det föreslås att hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång i lagens 81 § 1 mom. ändras till en hänvisning till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

1.9. Jordabalken

6 kap. Inskrivningsansökningar och behandlingen av dem

14 §. *Kompletterande stadganden.* I 5 och 6 kap. i jordabalken föreskrivs om behandlingen av inskrivningsansökningar i tingsrätten. Med inskrivningsärenden avses lagfart, inskrivning av särskilda rättigheter samt in-teckning. Inskrivningsärendena behandlas i tingsrättens kansli. Inskrivningsansökningar, uppgifter om behandlingen av ansökningar samt avgöranden som gäller inskrivning antecknas i lagfarts- och in-teckningsregistret, som enligt 7 kap. 2 § 1 mom. i jordabalken är offentligt. Inskrivningsärendena är av sådan art att det i regel inte förekommer sekretessbelagda handlingar i samband med dem. Ett undantag är bouppteckningen, som är en vanlig bilaga till lagfartsansökningar. Enligt lagen om offentlighet och sekretess i fråga om beskattningssuppgifter (1346/1999) är bouppteckningar sekretessbelagda.

Det föreslås att till 6 kap. 14 § i jordabalken fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket i frå-

ga om offentlighet vid behandlingen av inskrivningsärenden och handlingarnas offentlighet gäller lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Hänvisningsbestämmelsen har ansetts nödvändig med tanke på sådana situationer när det vid behandlingen av ett inskrivningsärende förekommer uppgifter som skall hållas hemliga med stöd av offentlighetslagen eller någon annan lag. Enligt förslaget skall offentlighetsnivån i fråga om uppgifterna i dessa fall framöver bestämmas enligt den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, på samma sätt som när det gäller andra rättskipningsärenden som behandlas i tingsrätten.

1.10. Lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt

12 §. Annan utredning. Enligt lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) skall tingsrätten när ärenden enligt nämnda lag behandlas i regel ge en person som utsetts till medlare i uppgift att anordna medling i saken. Om ärendet behandlas vid domstolens sammanträde, kan medlaren kallas till sammanträdet för att höras. I lagens 12 § 2 mom. sägs att när medlarens rapport innehållande uppgifter som skall hållas hemliga läggs fram i domstolen eller när en person som blir hörd yppar sådana uppgifter, skall den muntliga behandlingen till behövliga delar förrättas utan att allmänheten är närvarande, och rättegångsmaterialet skall till behövliga delar hållas hemligt med iakttagande i tillämpliga delar av OffRL. Bestämmelsen ålägger i dag domstolen att besluta om förhandling inom stängda dörrar när en ovan nämnd handling som skall hållas hemlig läggs fram vid förhandlingen och när sekretessbelagda uppgifter röjs. Förhandlingen skall dock ske inom stängda dörrar bara till behövliga delar, dvs. när uppgifter som skall hållas hemliga behandlas vid sammanträdet.

Det föreslås att det ovan nämnda lagrummet ändras så att i det när det gäller offentligheten vid rättegång endast hänvisas till den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. I fråga om offentligheten vid en rättegång vid vilken ärenden

behandlas med stöd av lagen skall således tillämpas den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Detta betyder att förhandlingen inte automatiskt sker inom stängda dörrar med stöd av lagen i sådana fall när en medlars rapport som skall hållas hemlig läggs fram i domstolen, utan frågan blir föremål för prövning enligt 15 § i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. I praktiken kommer dessa ärenden också framöver på basis av den föreslagna lagens 15 § 2 punkt att behandlas inom stängda dörrar på samma sätt som i dag när medlarens rapport innehåller särskilt känsliga uppgifter. På motsvarande sätt kommer rättegångshandlingarna till dessa delar i allmänhet att vara sekretessbelagda direkt med stöd av 9 § 1 mom. 2 punkten i den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

1.11. Lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar

12 §. Förfarandets offentlighet. Det föreslås att hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång i lagens 12 § ändras till en hänvisning till lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft ungefär sex månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa. Denna relativt korta tid mellan stadfästelsen och ikraftträdandet behövs för att ordna utbildning.

3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Den föreslagna lagstiftningen har i ett flertal avseenden samband med de grundläggande rättigheterna och de internationella mänskliga rättigheterna. Ett viktigt syfte med förslaget är att garantera vars och ens rätt till en rättvis rättegång samt offentligheten vid rättegången, som är en väsentlig del av denna rättighet. Å andra sidan syftar förslaget också till att garantera var och en ett sådant skydd för den personliga integriteten som behövs

vid en rättegång. Såsom konstaterats ovan i allmänna motiveringen syftar förslaget till att öka öppenheten och offentligheten vid rättegångar samt att förbättra genomskinligheten i rättskipningen i domstolarna. Ett syfte med förslaget är också att ge domstolarna bättre möjligheter att på ett mångsidigare och smidigare sätt än förut på basis av prövning i det enskilda fallet beakta offentligheten vid rättegången och skyddet för privatlivet samt de övriga omständigheter som inverkar på förverkligandet av offentligheten vid en rättegång.

I avsnitt 2.2. i allmänna motiveringen granskas ingående offentligheten vid rättegång som en grundläggande och mänsklig rättighet. Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen skall bl.a. offentligheten vid handläggningen samt andra garantier för en rättvis rättegång tryggas genom lag. Enligt förarbetena till reformen av de grundläggande rättigheterna hindrar denna bestämmelse inte att man genom lag föreskriver om smärre undantag t.ex. från rättegångars offentlighet under förutsättningen att undantagen i fråga inte ändrar offentlighetens ställning som huvudregel eller att de i enskilda fall riskerar individens rättighet till rättvis rättegång (RP 309/1993 rd, s. 78/II). Av grundlagen följer att muntlig förhandling inom stängda dörrar skall ha samband med någon i lagen föreskriven orsak (se GrUU 35/2001 rd). I 12 § 2 mom. i grundlagen föreskrivs för sin del att handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna är offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag.

Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar. Lagstiftaren får endast dra upp sådana gränser för offentligheten som kan anses nödvändiga enligt grundlagen (se GrUU 43/1998 rd). I grundlagens 10 § sägs å andra sidan att vars och ens privatliv är tryggt, och att närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Likaså kan med tanke på grundlagen ett betydande offentligt intresse av något slag betraktas som en godtagbar grund för att begränsa offentligheten.

Den föreslagna lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar är i första hand en sådan i grundlagens 21 § 2 mom. avsedd lag vars syfte är att för sin del garantera en rättvis rättegång och särskilt offentlighete-

ten vid rättegången som en helhet. I lagförslaget regleras offentligheten vid rättegången som en helhet som består av offentlighet i fråga om de grundläggande uppgifterna om en rättegång, rättegångshandlingarna, den muntliga förhandlingen och domstolens avgörande. Antalet muntliga förhandlingar har ökat något som en följd av underrättsreformen 1993 och de därpå följande processuella reformerna i de olika domstolarna, men fortfarande är förfarandet i merparten av rättegångarna antingen genomgående eller huvudsakligen skriftligt. I synnerhet i de högre domstolarna är rättegången i stor utsträckning skriftlig, men också t.ex. i tingsrätterna är en betydande del av de processuella åtgärderna i samband med rättegångar skriftliga. Av denna anledning garanterar inte enbart det att den muntliga förhandlingen i regel är offentlig inte offentligheten vid rättegången som helhet.

Utgångspunkten i den föreslagna lagen är att rättegången till alla delar skall vara offentlig. Principen om offentlighet vid rättegång framgår av ett flertal av bestämmelserna i lagen, men det grundläggande innehållet i principen finns angivet i förslagets 1 §, där det sägs att rättegång och rättegångshandlingar är offentliga, om inte något annat föreskrivs särskilt i den föreslagna lagen eller i någon annan lag.

Å andra sidan innehåller den föreslagna lagen också uttryckliga grunder för begränsning av offentligheten i fråga om rättegångens alla ovan nämnda delar. Enligt såväl artikel 6 i Europarådets människorättskonvention som artikel 14 i MP-konventionen innefattar rätten till en rättvis rättegång ett krav på en principiell rätt till en offentlig rättegång. I de ovan nämnda konventionerna anges också grunderna för när offentligheten vid en rättegång kan begränsas. De grunder för begränsning av offentligheten vid en rättegång som ingår i propositionen motsvarar grunderna i de ovan nämnda internationella konventionerna. Sådana grunder är t.ex. i fråga om handlingar statens yttre säkerhet samt skyddet för privatlivet och i synnerhet skyddet för brottsoffer. De begränsningsgrunder som är beroende av prövning, dvs. de grunder som domstolen enligt prövning tillämpar från fall till fall, förutsätter att det på något annat ställe i lag föreskrivs att upp-

gifterna i fråga skall hållas hemliga. Den centrala lagen i detta avseende är offentlighetslagen.

Grundlagsutskottet har konstaterat att offentlighetsintresset vid en rättegång är ännu starkare än i myndighetsverksamhet överlag (GrUU 43/1998 rd, s. 7/II och GrUU 31/2005 rd, s. 4/I). Enligt förslaget är offentligheten i princip också mer omfattande vid rättegångar än inom förvaltningen. Enbart det att en viss handling enligt lagen skall hållas hemlig hos en förvaltningsmyndighet innebär i allmänhet inte att samma handling också automatiskt skall hemlighållas när den utgör en rättegångshandling. Å andra sidan är en handling som är offentlig inom förvaltningen offentlig också som rättegångshandling. Även möjligheterna att hålla muntlig förhandling inom stängda dörrar begränsas i lagförslaget genom att grunderna för förhandling inom stängda dörrar anges uttömmande i lagen (förslagets 15 §). En förhandling kan hållas inom stängda dörrar endast i de situationer som anges i lagen. En viktig reform i detta avseende är att lagen inte längre innehåller bestämmelser om obligatorisk förhandling

inom stängda dörrar, utan saken är även i dessa situationer som regleras i lagen alltid föremål för domstolens prövning.

Att domstolen enligt lagförslaget har rätt att utifrån prövning i det enskilda fallet besluta om offentlighetens omfattning motsvarar den princip som framgår av konventionerna om de mänskliga rättigheterna, dvs. att det är uttryckligen domstolen som skall ha rätt att avgöra vilken betydelse de aspekter som gäller dels skyddet för privatlivet, dels offentligheten vid rättegången skall tillmätas i det enskilda fallet. Enligt förslaget är det möjligt att vid behov för att skydda privatlivet hemlighålla rättegångar och material som läggs fram under dessa, vilket motsvarar de krav som i grundlagen och i de internationella konventionerna ställs i fråga om skyddet för privatlivet.

Med stöd av vad som sagts ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Offentlighetsprincipen

Rättegången och rättegångshandlingar är offentliga, om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.

2 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag gäller rättegångens och rättegångshandlingarnas offentlighet i riksätten, högsta domstolen, hovrätterna, tingsrätterna och krigsrätterna.

Lagen tillämpas också på behandlingen av sådana ärenden i arbetsdomstolen och marknadsdomstolen på vilka förvaltningsprocesslagen (586/1996) inte tillämpas.

Till den del inte något annat föreskrivs i denna lag skall i domstolarna tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *rättegång* muntlig förhandling och skriftligt förfarande i ett ärende samt domstolens överläggning,

2) *muntlig förhandling* huvudförhandling, förberedelsesammanträde, syn eller något

annat rättegångsförfarande där en part har rätt att närvara eller där någon hörs personligen,

3) *skriftligt förfarande* föredragning eller annat rättegångsförfarande som baserar sig uteslutande på skriftligt rättegångsmaterial,

4) *domstolens överläggning* överläggning mellan ledamöter och föredragande i domstolen i syfte att avgöra ett mål,

5) *rättegångshandling* en i 5 § 1 och 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet avsedd handling som inkommit till domstolen eller upprättats vid domstolen för en rättegång; minnesanteckningar eller utkast eller andra sådana handlingar som den som upprättat handlingarna ännu inte har lämnat in för föredragning eller för något annat förfarande i ett ärende är dock inte rättegångshandlingar.

Vad som i denna lag föreskrivs om rättegångshandlingar gäller på motsvarande sätt offentligheten beträffande föremål.

2 kap.

Uppgifter om en rättegång

4 §

De grundläggande uppgifterna om en rättegång samt deras offentlighet

Uppgifterna om den domstol som behandlar ärendet, parternas identitet, ärendets exakta art, processens gång samt den muntliga förhandlingens tid och plats är offentliga. Domstolen kan dock i en sådan situation som avses i 6 § bestämma att uppgifterna om en

målsägandes eller en asylsökandes identitet skall hållas hemliga.

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

De grundläggande uppgifter om rättegången som avses i 4 § blir genast offentliga, om inte något annat följer av 2 mom.

I ett ärende som gäller tvångsmedel enligt 5 a kap. i tvångsmedelslagen (450/1987), polisåtgärder enligt 32 b § i polislagen (493/1995) eller tullåtgärder enligt 20 f § i tullagen (1466/1994) och i vilket den som är föremål för tvångsmedel eller åtgärder inte behöver höras vid behandling av yrkandet på tvångsmedel eller åtgärder, blir de grundläggande uppgifterna offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för tvångsmedel eller åtgärder senast skall underrättas om användningen av tvångsmedel eller åtgärder, om inte domstolen beslutar att de grundläggande uppgifterna skall bli offentliga före det.

6 §

Sekretess för uppgifter om identitet

Domstolen kan bestämma om hemlighållande av

1) målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller

2) asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar, om det inte är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte äventyrar säkerheten för asylsökanden eller asylsökandens närstående.

På begäran av en part är dock en i 1 mom. avsedd uppgift om partens identitet offentlig.

3 kap.

Rättegångshandlingarna

7 §

Rättegångshandlingarnas offentlighet

En rättegångshandling är offentlig efter den

tidpunkt som anges i 8 §, om inte handlingen är sekretessbelagd enligt 9 § eller om inte domstolen med stöd av 10 § bestämmer att den skall hållas hemlig.

Var och en har rätt att ta del av en offentlig rättegångshandling.

8 §

Tidpunkten för när en rättegångshandling blir offentlig

Om det inte i denna lag eller med stöd av den bestäms något om hemlighållande av en rättegångshandling, blir den offentlig enligt följande:

1) en rättegångshandling som lämnats in till en domstol som behandlar ett brottmål i första instans blir offentlig när ärendet har tagits upp vid muntlig förhandling eller, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet, när ett avgörande i huvudsaken meddelas,

2) en rättegångshandling som lämnats in till en domstol i något annat ärende än ett sådant som avses i 1 punkten blir offentlig när den domstol som behandlar ärendet har tagit emot handlingen,

3) en rättegångshandling som innehåller en domstols avgörande blir offentlig när avgörandet har meddelats eller är tillgängligt för parterna,

4) en föredragningspromemoria som upprättats vid en domstol för domstolens ledamöter samt andra med en sådan handling jämförbara rättegångshandlingar som upprättats i syfte att förbereda behandlingen av ett ärende blir offentliga när behandlingen av ärendet har avslutats vid domstolen i fråga,

5) andra rättegångshandlingar som upprättats vid en domstol blir offentliga när de undertecknats eller på motsvarande sätt bekräftats.

Domstolen kan förordna att en rättegångshandling som avses i 1 mom. 1 punkten blir offentlig tidigare än vad som anges i momentet, om det är uppenbart att det inte vållar någon som har del i saken skada eller lidande att handlingen blir offentlig eller det finns vägande skäl för att handlingen blir offentlig.

Domstolen kan förordna att en rättegångshandling som avses i 1 mom. 2 eller 5 punkten blir offentlig senare än vad som anges i

momentet, dock senast vid den muntliga förhandlingen i ärendet eller, om någon muntlig förhandling inte hålls i ärendet, senast när ett avgörande i huvudsaken meddelas. Detta förutsätter att

1) det sannolikt skulle vålla någon som har del i saken skada eller lidande att göra rättegångshandlingen offentlig vid en tidigare tidpunkt och det inte finns vägande skäl till att göra den offentlig vid en tidigare tidpunkt, eller

2) det att rättegångshandlingen blir offentlig vid en tidigare tidpunkt skulle hindra domstolen från att utöva sin rätt att bestämma om hemlighållande av rättegångshandlingen.

9 §

Sekretessbelagda rättegångshandlingar

En rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller

1) uppgifter vilkas offentlighet sannolikt skulle äventyra statens yttre säkerhet eller medföra betydande skada eller olägenhet för Finlands internationella förbindelser eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet,

2) känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit,

3) uppgifter om ett brottsoffer, om utlämnandet av uppgifterna skulle kränka offrets rättigheter eller minnet av offret eller offrets närstående,

4) uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff eller lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff eller uppgifter som finns i straffregistret,

5) kontaktinformation som avses i 11 § 2 mom. 7 punkten och 24 § 1 mom. 31 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, eller

6) uppgifter om domstolens överläggning.

Domstolen kan på grund av ett vägande allmänt eller enskilt intresse i anslutning till saken eller på yrkande av den som saken gäller besluta att rättegångshandlingar som är

sekretessbelagda enligt 1 mom. 2—5 punkten blir offentliga till vissa delar eller i sin helhet.

De uppgifter som avses i 1 mom. 2 punkten är dock inte sekretessbelagda i ett brottmål till den del de har ett väsentligt samband med den gärning som avses i åtalet eller den straffrättsliga bedömningen av gärningen, om inte domstolen med stöd av 10 § förordnar att de skall hållas hemliga.

10 §

Sekretessförordnande

På yrkande av en part eller av andra särskilda skäl kan domstolen förordna att en rättegångshandling skall hållas hemlig till behövliga delar, om handlingen innehåller uppgifter som enligt någon annan lag är sekretessbelagda och vilkas offentlighet sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits.

11 §

Sekretesstid

Sekretesstiden för en rättegångshandling som är sekretessbelagd enligt 9 § 1 mom. 2 eller 4 punkten är 60 år och sekretesstiden för en rättegångshandling som är sekretessbelagd enligt 9 § 1 mom. 6 punkten är 80 år. Sekretesstiden för övriga rättegångshandlingar som är sekretessbelagda enligt 9 § är 25 år.

Sekretesstiden för en rättegångshandling som domstolen har förordnat att skall hemlighållas med stöd av 10 § och för ett avgörande som domstolen har förordnat att skall hemlighållas med stöd av 24 § är högst 60 år, om syftet med förordnandet är att skydda privatlivet, och högst 25 år, om syftet med förordnandet är något annat.

Sekretesstiden räknas från den tidpunkt vid vilken ärendet inleddes vid domstolen.

Om det är sannolikt att en rättegångshandling när den blir offentlig fortfarande vid utgången av sekretesstiden kommer att medföra betydande olägenhet för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits eller förordnats, kan den domstol som senast behandlade huvudsaken förlänga sekretesstiden

med högst 60 år på ansökan av den som uppgifterna gäller.

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En part har rätt att ta del av innehållet i också en sådan rättegångshandling som inte är offentlig, om inte något annat följer av 2 mom.

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

1) kontaktinformation som avses i 11 § 2 mom. 7 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet,

2) rättegångshandlingar som upprättats vid en domstol, före den tidpunkt som anges i 8 §,

3) ett ärende som gäller tvångsmedel enligt 5 a kap. i tvångsmedelslagen, polisåtgärder enligt 32 b § i polislagen eller tullåtgärder enligt 20 f § i tullagen och i vilket den som är föremål för tvångsmedel eller åtgärder inte behöver höras vid behandlingen av kravet på tvångsmedel eller åtgärder, eller

4) rättegångshandlingar till den del de innehåller uppgifter om domstolens överläggning.

13 §

Hur en handling skall lämnas ut

I fråga om utlämnande av rättegångshandlingar gäller 16 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Uppgifter i en videoinspelning eller i någon annan motsvarande bild- och ljudupptagning kan dock lämnas ut bara genom att hålla upptagningen tillgänglig i domstolen, om utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kunde kränka integritetsskyddet för personer som förekommer på upptagningen.

4 kap.

Muntlig förhandling

14 §

Offentlighet vid muntlig förhandling

Den muntliga förhandlingen i ett ärende är

offentlig, om inte domstolen med stöd av 15 § förordnar att muntlig förhandling skall ske utan att allmänheten är närvarande.

Var och en har rätt att närvara vid en offentlig förhandling, om inte något annat föreskrivs i denna eller i någon annan lag.

Domstolen skall senast när sammanträdet börjar lämna meddelande om muntlig förhandling på sammanträdesplatsen genom en uppropsslista på vilken skall antecknas parternas namn, med undantag för målsägandens namn i brottmål där åklagaren utför åtal, ärendets exakta art, behandlingsfasen, den muntliga förhandlingens tid och plats samt domstolens sammansättning.

15 §

Förhandling inom stängda dörrar

På yrkande av den som har del i saken eller av andra särskilda skäl kan domstolen besluta att den muntliga förhandlingen i ett ärende helt eller till behövliga delar skall ske utan att allmänheten är närvarande, om

1) offentlig förhandling sannolikt skulle äventyra statens yttre säkerhet eller medföra betydande skada eller olägenhet för Finlands internationella förbindelser eller förutsättningar att delta i det internationella samarbetet,

2) det läggs fram känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit,

3) det läggs fram en rättegångshandling som är sekretessbelagd enligt 9 § eller en rättegångshandling som domstolen har förordnat att skall hållas hemlig med stöd av 10 §, eller om det i ärendet kommer fram uppgifter som enligt någon annan lag är sekretessbelagda och offentlig förhandling i fråga om dessa uppgifter sannolikt skulle medföra väsentlig olägenhet eller skada för de intressen till vilkas skydd sekretessen har föreskrivits,

4) offentlig förhandling kunde äventyra säkerheten för en asylsökande eller en närstående till asylsökanden,

5) en person som inte har fyllt 18 år står åtalad för ett brott och förhandling inom stängda dörrar inte skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse,

6) en person som inte har fyllt 15 år eller en person vars handlingsbehörighet har begränsats skall höras, eller om

7) i ärendet

a) någon förpliktas att röja en omständighet eller att till besiktning lägga fram ett föremål eller en rättegångshandling som personen enligt lag får vägra röja eller lägga fram till besiktning,

b) någon förpliktas att besvara en fråga som personen annars får vägra besvara, eller

c) en rättegångshandling som skall läggas fram innehåller meddelanden mellan den åtalade och någon som står i ett sådant förhållande till den åtalade som avses i 17 kap. 20 § i rättegångsbalken eller innehåller sådant som den som avses i 23 § i nämnda kapitel inte får vittna om vid rättegång eller den som avses i 24 § i nämnda kapitel får vägra röja.

16 §

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

I fråga om rättegångars och rättegångshandlingars offentlighet i tvångsmedelsärenden tillämpas denna lag, om inte något annat följer av denna paragraf.

Domstolen kan besluta att muntlig förhandling om häktning, reseförbud och framläggande av bevis som sker innan handläggningen av ett åtal har inletts skall hållas utan att allmänheten är närvarande, om den som kräver tvångsmedel yrkar på detta av skäl som har samband med utredningen eller den som misstänks för brott själv begär detta eller om domstolen av andra orsaker anser det vara nödvändigt. I strid med den misstänktes begäran får handläggning ske i närvaro av allmänheten bara om det finns vägande skäl till det.

Rättegångshandlingarna från en förhandling om tvångsmedel eller mottagande av bevis som sker innan handläggningen av ett åtal har inletts kan, med undantag för den rättegångshandling som innehåller avgörandet, av orsaker som nämns i 2 mom. sekretessbeläggas högst till dess att åtalet handläggs eller målet avskrivs.

Ett ärende som gäller tvångsmedel enligt 5 a kap. i tvångsmedelslagen, polisåtgärder enligt 32 b § i polislagen eller tullåtgärder

enligt 20 f § i tullagen och i vilket den som är föremål för tvångsmedel eller åtgärder inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på tvångsmedel eller åtgärder, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för tvångsmedel eller åtgärder senast skall underrättas om användning av tvångsmedel eller åtgärder, om inte domstolen av särskilda skäl beslutar att handlingen skall bli offentlig före det.

17 §

Närvaro vid förhandling inom stängda dörrar

Vid förhandling inom stängda dörrar har, förutom parterna och deras ombud och biträden, de personer rätt att närvara vilkas närvaro domstolen anser vara nödvändig.

Vid beslut om att förhandlingen i ett ärende skall ske utan att allmänheten är närvarande, får allmänhetens rätt att närvara vid förhandlingen bara begränsas till den del det är nödvändigt för att trygga det intresse som skall skyddas.

18 §

Tystnadsplikt

I fråga om hemlighållande och utnyttjande av uppgifter som är sekretessbelagda enligt denna lag eller enligt ett sekretessförordnande som meddelats med stöd av den och som lagts fram vid förhandling inom stängda dörrar gäller vad som föreskrivs i 23 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Tystnadsplikten och förbudet mot utnyttjande gäller samtliga som är närvarande vid förhandling inom stängda dörrar.

19 §

Sekretessbelagda uppgifter vid offentlig förhandling

Uppgifter som är sekretessbelagda enligt 9 § eller som domstolen förordnat att skall

hållas hemliga med stöd av 10 § får vid offentlig förhandling läggas fram muntligen eller med hjälpmedel i den omfattning som behövs för att ärendet skall kunna handläggas.

Uppgifter som avses i 9 § 1 mom. 5 punkten får inte behandlas offentligt, om det inte finns särskilt vägande skäl till det.

20 §

Begränsning av allmänhetens närvarorätt

Domstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det är nödvändigt för att ett vittne, någon annan som skall höras eller en part eller den som står i ett i 15 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen (39/1889) avsett förhållande till någon av de nämnda personerna skall kunna skyddas för hot mot liv eller hälsa. Domstolens ordförande får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det är nödvändigt för att undvika trängsel.

Domstolen får förbjuda personer under 15 år att närvara vid offentlig förhandling, om det kan vara skadligt för dem att vara närvarande.

21 §

Upptagning av den muntliga förhandlingen

Fotografering och bandning samt annan bild- och ljudupptagning och överföring av dem med tekniska metoder är vid en offentlig muntlig förhandling tillåten för andra än domstolen endast med ordförandens tillstånd och i enlighet med dennes anvisningar.

Tillstånd kan beviljas innan förhandlingen inleds och vid avkunnande av domstolens avgörande, om

1) upptagningen inte medför betydande olägenhet i fråga om integritetsskyddet för en part eller någon annan som skall höras eller äventyrar dennes säkerhet, och

2) det inte finns några andra med 1 punkten jämförbara vägande skäl att vägra bevilja tillstånd.

Till övriga delar kan tillstånd till upptagning av en rättegång beviljas om det finns förutsättningar för detta enligt 2 mom. och om upptagningen inte heller försvårar en ostörd muntlig förhandling och om de som

har del i rättegången ger sitt samtycke till upptagning.

5 kap.

Domstolens avgörande

22 §

Avgörandets offentlighet

Domstolens avgörande är offentligt, om inte domstolen med stöd av 24 § förordnar att det skall hållas hemligt.

Parterna och allmänheten har rätt att närvara när avgörandet avkunnas. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet är offentlig.

23 §

Sekretess för domstolens överläggning

Domstolens överläggning och omröstning sker utan att parterna och allmänheten är närvarande. Innehållet i överläggningen skall hemlighållas.

24 §

Förordnande om sekretess för ett avgörande

Domstolen kan förordna att ett avgörande till behövliga delar skall hållas hemligt, om avgörandet innehåller

1) uppgifter som skall hemlighållas enligt 9 §,

2) uppgifter som har hemlighållits genom ett sekretessförordnande enligt 10 §, eller

3) uppgifter som har hemlighållits genom att muntlig förhandling har hållits utan att allmänheten har varit närvarande.

Domslutet och de tillämpade lagrummen är dock också i ett sådant fall offentliga. Om inte parten i fråga yrkar något annat, kan domstolen dock meddela ett sekretessförordnande i fråga om

1) målsägandens identitet i ett brottmål, om brottmålet gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller

2) asylsökandens identitet i ett ärende som gäller tagande i förvar, om det inte är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte äventyrar säkerheten för asylsökanden eller asylsökandens närstående.

25 §

Offentlig redogörelse

När domstolen med stöd av 24 § 1 mom. har förordnat att ett avgörande skall hållas hemligt skall en offentlig redogörelse för avgörandet utarbetas, om saken är samhällligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse. Den offentliga redogörelsen skall innehålla huvuddragen av ärendet och av motiveringen till avgörandet.

26 §

Sekretessbelagda uppgifter i ett offentligt avgörande

Uppgifter som avses i 24 § 1 mom. får tas in i ett offentligt avgörande i den omfattning som behövs för att avgörandet skall kunna motiveras.

Uppgifter som avses i 9 § 1 mom. 5 punkten får inte tas in i ett offentligt avgörande, om det inte finns särskilt vägande skäl till det.

27 §

Underrättande av part om avgörandet

Om saken är samhällligt betydelsefull eller har väckt stort allmänt intresse, och vid behov även i andra fall, skall domstolen i mån av möjlighet se till att en part kan ta del av avgörandets innehåll innan allmänheten får ta del av den rättegångshandling som innehåller avgörandet.

6 kap.

Procedurbestämmelser

28 §

Avgörande om offentlighet vid rättegång

Frågan om offentlighet vid en rättegång avgörs med stöd av denna lag på yrkande av en part eller om domstolen anser det behövt eller om någon utomstående begär att få ta del av innehållet i en rättegångshandling. Frågan om offentlighet för en rättegångshandling som innehåller annat än ett avgörande avgörs också när rättegången upphört att vara anhängig.

När rättegången har upphört att vara anhängig kan domstolen avgöra frågan om en rättegångshandling eller en del av den skall hållas hemlig på yrkande av en part eller den som saken gäller bara om denne inte har kunnat framställa ett sådant yrkande medan ärendet var anhängigt eller det finns något annat giltigt skäl till att ett sådant yrkande inte har framställts.

Om den som begär att få ta del av en rättegångshandling eller grundläggande uppgifter om en rättegång eller den som hörs med anledning av en sådan begäran kräver det, skall saken avgöras skriftligen av domstolen i den sammansättning som föreskrivs i 29 §.

Ett avgörande som gäller en rättegångs offentlighet skall motiveras.

29 §

Domför sammansättning

Vid avgörandet av frågan om offentlighet vid rättegång med stöd av denna lag kan domstolen ha en sammansättning med en domare eller den sammansättning i vilken den är domför i huvudsaken. Om saken skall avgöras vid muntlig förhandling eller gäller offentligheten vid muntlig förhandling, kan den dock endast avgöras i den sammansättning som domstolen har vid den muntliga förhandlingen.

30 §

Hörande av den som har del i saken

Innan domstolen eller dess ordförande avgör frågan om offentlighet vid en rättegång med stöd av denna lag, skall den vars rätt saken gäller ges tillfälle att bli hörd. Hörande behöver dock inte ske, om det skulle orsaka onödigt dröjsmål med beaktande av ärendets art och det sannolikt inte medför betydande olägenhet eller skada, om hörande inte sker. Om frågan om offentlighet avgörs när rättegången upphört att vara anhängig, är särskilt hörande i saken inte längre nödvändigt, om det inte finns särskilda skäl till det.

Den som har del i saken behöver inte höras vid ett avgörande som avses i 8 § 3 mom.

eller beträffande en rättegångshandling som inte innehåller ett avgörande, om omständigheterna efter att saken redan har avgjorts har förändrats eller det finns andra vägande skäl till det.

När en rättegång har upphört att vara anhängig kan frågan om offentligheten beträffande en rättegångshandling som inte innehåller ett avgörande tas till ny prövning på yrkande av en utomstående som en uppgift i rättegångshandlingen gäller och som inte har kunnat uttala sig i saken under rättegången.

Behörig domstol vid ny prövning av frågan om offentlighet är den domstol som handlägger eller senast har handlagt huvudsaken.

33 §

Sökande av ändring

En domstols avgörande enligt denna lag får överklagas särskilt genom besvär i samma ordning som vid överklagande av domstolens avgörande i huvudsaken. Ett avgörande om en muntlig förhandlings offentlighet får överklagas bara av den som har del i saken.

Domstolens avgörande skall följas även om det överklagas. Skulle det annars bli onödigt att söka ändring, kan domstolen när den avgör saken förordna att avgörandet inte får verkställas förrän det har vunnit laga kraft, om inte fullföljdsdomstolen bestämmer något annat.

Ett interimistiskt förordnande och ett avgörande som avses i 8 § 3 mom. får inte överklagas genom besvär.

31 §

Interimistiskt förordnande

Domstolen kan i en anhängig rättegång besluta om en interimistisk begränsning av en rättegångshandlings eller muntlig förhandlings offentlighet utan att höra den som har del i saken, om det är nödvändigt att saken avgörs omedelbart och offentlighet skulle hindra domstolen från att utöva sin rätt att besluta om hemlighållandet av en rättegångshandling eller om att muntlig förhandling skall hållas utan att allmänheten är närvarande.

Frågan om offentlighet skall avgöras slutligt senast vid den muntliga förhandlingen, eller om en sådan inte hålls, när huvudsaken avgörs.

7 kap.

Särskilda bestämmelser

32 §

Ny behandling

Domstolen kan medan en rättegång är anhängig eller efter det på yrkande av en part eller också av andra särskilda skäl fatta ett nytt beslut om offentligheten vid en rättegång

34 §

Straffbestämmelser

Till straff för brott mot skyldigheten att iaktta handlingssekretess som föreskrivs i

9 och 23 § eller som förordnats med stöd av 10 eller 24 § och för brott mot tystnadsplikten enligt 18 § döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om gärningen inte utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen.

35 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om upphävande av lagen om offentlighet vid rättegång

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen av den 21 december 1984 om offentlighet vid rättegång (945/1984) jämte ändringar.

2 §
De sekretessförordnanden som meddelats med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång och lagen av den 5 februari 1926 om offentlighet vid rättsskipningen (26/1926)

förblir dock utan hinder av föreliggande lag i kraft som sådana. Sekretesstiderna löper dock ut inom de tider som anges i 11 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/) räknat från ikraftträdandet av denna lag.

3 §
Denna lag träder i kraft den 200 .

3.

Lag

om ändring av 15 § i marknadsdomstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i marknadsdomstolslagen av den 28 december 2001 (1527/2001) 15 §, sådan den lyder i lag 1173/2004, som följer:

15 §
Rättegångens offentlighet
I fråga om rättegångens offentlighet i marknadsdomstolen vid behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden tillämpas

lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (/). I övrigt tillämpas i fråga om offentlighet vid behandlingen av ärenden lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/).

Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag**om ändring av 16 § i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 28 december 2001 om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden
(1528/2001) 16 § 2 mom. som följer:

16 §	ärende som avses i denna lag tillämpas lagen
<i>Utredning av ärenden</i>	om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/).

I fråga om rättegångens offentlighet i
marknadsdomstolen vid behandlingen av ett _____ Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

5.

Lag**om ändring av 17 kap. 34 § i rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 34 § 3 mom., sådant det lyder i lag 360/2003, som följer:

17 kap.	att allmänheten är närvarande enligt vad som
Om bevisning	föreskrivs i lagen om offentlighet vid rätte- gång i allmänna domstolar (/).

34 §

Vittnen eller andra personer kan höras utan _____ Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

6.

Lag**om ändring av 6 § i lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 6 § 1 mom. i lagen av den 26 juli 1993 om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/1993), sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 714/1994, 1651/1995, 60/2001, 582/2001, 1546/2001, 269/2002 och 778/2005, en ny 10 punkt, i stället för den 10 punkt som upphävts genom lag 1651/1995, som följer:

6 §

*Avgiftsfria prestationer*10) i ärenden som gäller offentlighet vid rättegång,

Handläggningsavgifter enligt denna lag
 uppbärs inte

 Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

7.

Lag**om ändring av 100 § i lagen om företagssanering**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) 100 § 1 mom. som följer:

100 §

*Användning av rättegångshandlingar för
 forskningsändamål*hängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte kränker de intressen till vars skydd sekretess har föreskrivits.

Har rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/) sekretessbelagts, kan den domstol där ärendet har varit an-

 Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

8.

Lag**om ändring av 81 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) 81 §
1 mom. som följer:

81 §

*Användning av rättegångshandlingar för
forskning*

Har det med stöd av lagen om offentlighet
vid rättegång i allmänna domstolar (/)
bestämts att rättegångshandlingar vilka hän-
för sig till ett ärende som avses i denna lag
skall hållas hemliga, kan den domstol där

ärendet har varit anhängigt utan hinder av
detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan
handling lämnas för vetenskaplig forskning,
om det är uppenbart att utlämnande av en
uppgift inte kränker de intressen till vars
skydd bestämmelsen om hemlighållande har
meddelats.

Denna lag träder i kraft den 200 .

9.

Lag**om ändring av 6 kap. 14 § i jordabalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 6 kap. 14 § i jordabalken av den 12 april 1995 (540/1995) ett nytt 3 mom. som föl-
jer:

6 kap.

**Inskrivningsansökningar och behandlingen
av dem**

inskrivningsärenden och handlingarnas of-
fentlighet gäller lagen om offentlighet vid
rättegång i allmänna domstolar (/).

14 §

Kompletterande stadganden

I fråga om offentlighet vid behandlingen av Denna lag träder i kraft den 200 .

10.

Lag**om ändring av 12 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 16 augusti 1996 om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) 12 § 2 mom. som följer:

12 §

Annan utredning

 Om det är nödvändigt för att saken skall bli utredd, skall domstolen inhämta ett utlåtande av en statlig eller kommunal myndighet och höra personer som kan lämna uppgifter om saken. En person som hörs i domstolen kan

röja en uppgift som enligt vad som föreskrivs eller förordnas skall hållas hemlig, om uppgiften med stöd av 8 § 4 mom. har intagits eller kunde ha intagits i medlarens rapport. I fråga om offentlighet vid rättegången gäller lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/).

 Denna lag träder i kraft den 200 .

11.**Lag****om ändring av 12 § i lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 26 augusti 2005 om medling i tvistemål i allmänna domstolar (663/2005) 12 § som följer:

12 §

Förfarandets offentlighet

I fråga om offentligheten för medlingen, de handlingar som behandlas där och förlikningen gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/). Allmänheten får dock inte vara närvarande när medlaren i en-

lighet med 6 § 3 mom. överlägger med bara en av parterna. På begäran av en part skall också någon annan del av medlingen genomföras utan att allmänheten är närvarande, om det finns risk för att förlikning annars inte nås, och tilltron till att medlingen går riktigt till eller något annat vägande skäl inte kräver att behandlingen är offentlig.

Denna lag träder i kraft den 200

Helsingfors den 10 mars 2006

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Leena Luhtanen*

*Bilaga
Parallelltexter*

3.

Lag

om ändring av 15 § i marknadsdomstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i marknadsdomstolslagen av den 28 december 2001 (1527/2001) 15 §, sådan den lyder i lag 1173/2004, som följer:

Gällande lydelse

15 §

Behandlingens offentlighet

Vid behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984). Muntlig förhandling skall ske inom stängda dörrar i ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1—4 punkten, i vilka tystnadsplikt gäller eller i vilka marknadsdomstolen beslutar att de skall behandlas inom stängda dörrar på den grund att offentlig behandling kunde medföra särskild olägenhet för en part.

Föreslagen lydelse

15 §

Rättegångens offentlighet

I fråga om rättegångens offentlighet i marknadsdomstolen vid behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (/). I övrigt tillämpas i fråga om offentlighet vid behandlingen av ärenden lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/).

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

4.

Lag**om ändring av 16 § i lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 28 december 2001 om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden
(1528/2001) 16 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

16 §

Utredning av ärenden

Det kan bestämmas att ärendet skall be-
handlas inom stängda dörrar enligt vad som
föreskrivs i lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984).

Föreslagen lydelse

16 §

Utredning av ärenden

*I fråga om rättegångens offentlighet i
marknadsdomstolen vid behandlingen av ett
ärende som avses i denna lag tillämpas la-
gen om offentlighet vid rättegång i allmän-
na domstolar (/).*

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

7.

Lag

om ändring av 100 § i lagen om företagssanering

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) 100 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

100 §

Användning av rättegångshandlingar för forskningsändamål

Har rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång (945/84) sekretessbelagts, kan den domstol där ärendet har varit anhängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte kränker de intressen till vars skydd sekretess har föreskrivits.

Föreslagen lydelse

100 §

Användning av rättegångshandlingar för forskningsändamål

Har rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag med stöd av *lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar* (/) sekretessbelagts, kan den domstol där ärendet har varit anhängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte kränker de intressen till vars skydd sekretess har föreskrivits.

Denna lag träder i kraft den 200 .

8.

Lag**om ändring av 81 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) 81 §
1 mom. som följer:

Gällande lydelse

81 §

*Användning av rättegångshandlingar för
forskning*

Har det med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång (945/84) bestämts att rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag skall hållas hemliga, kan den domstol där ärendet har varit anhängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av uppgiften inte kränker de intressen till vars skydd bestämmelsen om hemlighållande har meddelats.

Föreslagen lydelse

81 §

*Användning av rättegångshandlingar för
forskning*

Har det med stöd av *lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/)* bestämts att rättegångshandlingar vilka hänför sig till ett ärende som avses i denna lag skall hållas hemliga, kan den domstol där ärendet har varit anhängigt utan hinder av detta ge tillstånd till att uppgifter ur en sådan handling lämnas för vetenskaplig forskning, om det är uppenbart att utlämnande av en uppgift inte kränker de intressen till vars skydd bestämmelsen om hemlighållande har meddelats.

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

9.

Lag**om ändring av 6 kap. 14 § i jordabalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 6 kap. 14 § i jordabalken av den 12 april 1995 (540/1995) ett nytt 3 mom. som föl-
jer:

Gällande lydelse

6 kap.

**Inskrivningsansökningar och behandlingen
av dem**

14 §

Kompletterande stadganden

Föreslagen lydelse

6 kap.

**Inskrivningsansökningar och behandlingen
av dem**

14 §

Kompletterande stadganden

*I fråga om offentlighet vid behandlingen
av inskrivningsärenden och handlingarnas
offentlighet gäller lagen om offentlighet vid
rättegång i allmänna domstolar (/).*

Denna lag träder i kraft den 200 .

10.

Lag**om ändring av 12 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 16 augusti 1996 om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) 12 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

12 §

Annan utredning

Om det är nödvändigt för att saken skall bli utredd skall domstolen inhämta ett utlåtande av en statlig eller kommunal myndighet och höra personer som kan lämna uppgifter om saken. En person som hörs i domstolen kan yppa en uppgift som enligt vad som stadgas eller bestäms skall hållas hemlig, om uppgiften med stöd av 8 § 4 mom. har intagits eller kunde ha intagits i medlarens rapport. När medlarens rapport innehållande uppgifter som skall hållas hemliga läggs fram i domstolen eller när en person som blir hörd yppar sådana uppgifter, skall den muntliga behandlingen till behövliga delar förrättas utan att allmänheten är närvarande, och rättegångsmaterialet skall till behövliga delar hållas hemligt med iakttagande i tillämpliga delar av lagen om offentlighet vid rättegång (945/84).

Föreslagen lydelse

12 §

Annan utredning

Om det är nödvändigt för att saken skall bli utredd, skall domstolen inhämta ett utlåtande av en statlig eller kommunal myndighet och höra personer som kan lämna uppgifter om saken. En person som hörs i domstolen kan röja en uppgift som enligt vad som föreskrivs eller förordnas skall hållas hemlig, om uppgiften med stöd av 8 § 4 mom. har intagits eller kunde ha intagits i medlarens rapport. *I fråga om offentlighet vid rättegången gäller lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (/).*

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .

11.**Lag****om ändring av 12 § i lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 26 augusti 2005 om medling i tvistemål i allmänna domstolar
(663/2005) 12 § som följer:

Gällande lydelse

12 §

Förfarandets offentlighet

I fråga om offentligheten för medlingen, de handlingar som behandlas där och förlikningen gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984). Allmänheten får dock inte vara närvarande när medlaren i enlighet med 6 § 3 mom. överlägger med bara en av parterna. På begäran av en part skall också någon annan del av medlingen genomföras utan att allmänheten är närvarande, om det finns risk för att förlikning annars inte nås, och tilltron till att medlingen går riktigt till eller något annat vägande skäl inte kräver att behandlingen är offentlig.

Föreslagen lydelse

12 §

Förfarandets offentlighet

I fråga om offentligheten för medlingen, de handlingar som behandlas där och förlikningen gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i *lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar* (/). Allmänheten får dock inte vara närvarande när medlaren i enlighet med 6 § 3 mom. överlägger med bara en av parterna. På begäran av en part skall också någon annan del av medlingen genomföras utan att allmänheten är närvarande, om det finns risk för att förlikning annars inte nås, och tilltron till att medlingen går riktigt till eller något annat vägande skäl inte kräver att behandlingen är offentlig.

Denna lag träder i kraft den 200 .
